

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše | december 14 | 4,70 EUR

64

Prezrta večina poslušanja

Vzgojni cilj je človeškost

**Svetovni etos v šoli:
Vzgoja za etične vrednote v praksi**

**V žarišču:
Etična misel dr. Jožeta Trontlja**

Radio Ognjišče - za male in velike!

Otroške oddaje v našem etru

Otroški dober večer: Zgodba in pesmi za lahko noč.
Vsak dan ob 19.20 na naših valovih.

Sobotna Iskrica: Zanimivi gostje, dobra glasba,
živahno vodenje in klepet z najmlajšimi.
Vsako soboto ob 9:00.

Bim-bam-bom: Otroški zvonček starše in
otroke pospremi v vrtec ali šolo.
Od ponedeljka do petka ob 7:10.

Radio Ognjišče d.o.o., Trg Borkov 11, Kopar, E-Info: APO

Obiščite našo **spletno knjigarno**
in si privoščite dobro knjigo za vas,
vaše prijatelje in otroke!
www.dkps.si/knjige

Zbornik **Svetovni etos in celostna pedagogika** bo pri založbi Didakta izšel predvidoma decembra 2014.
Več: info@svetovnietos.si

Revija **Vzgoja** je tudi na **facebooku**.
Pridružite se nam!

E-vzgoja – elektronski brezplačni
obvestilnik o dogajanju v DKPS.
Vsak drugi četrtek. Naročila:
dkps.seminarji@gmail.com

Angelo Scola

Poročna skrivnost

Prevodil p. Stane Zore OFM

Zakramentalna razsežnost teologije telesa

Knjiga prihaja v slovenski prostor v času po izredni škofovski sinodi, ki je obravnavala sodobna vprašanja družine in zakona.

V delu se zrcalijo teološka antropologija papeža Janeza Pavla II. in vsa njegova pastoralna prizadevanja. Ta »papež družine« je tako rad poudarjal, da je prihodnost človeštva v družini. Kardinal Scola govori o »poročni skrivnosti«, ki je ena od dimenzij vsake oblike ljubezni.

K prevodu nadškofa Staneta Zoreta je spremno besedo napisal msgr. Andrej Glavan, novomeški škof, odgovoren za pastoralo družine.

Podatki o knjigi

- Naslov: POROČNA SKRIVNOST
- Avtor: Angelo Scola
- Prevod: nadškof Stane Zore
- Cena: 25 €
- Velikost: 135 mm x 215 mm
- Število strani: 424

Celje, Prešernova 23, tel.: 03/490-14-20
Ljubljana, Nazorjeva 1, tel.: 01/244-36-50

www.mohorjeva.org

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba
CELJE - LJUBLJANA

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov
Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije

mag. Milan Bizant
mag. Zorica Blagotinšek
dr. Helena Jeriček Klanšček
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
dr. Peter Vencelj
Marija Zabajek

Odgovorni urednik

mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hozjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
Vanja Kiswarday
dr. Franci M. Kolenec
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43 83 983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

24200-9003894173
odprt pri Raiffeisen bank

Prelom

Ikona Rozman d.o.o.

Tisk

Grafis trade d.o.o.

Lektoriranje

Lucija Petelinšek
Barbara Rodošek

Revija VZGOJA izhaja
štirikrat letno. Cena izvoda
v letu 2015 je 4,70 EUR.
Naročnina za naročnike
v Sloveniji je 18,80 EUR
(tujina 33 EUR).

DDV in poština sta všteta
v ceno. Odpoved naročnine
sprejemamo samo pisno za
naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov
lahko dobite na uredništvu ali
na spletni strani. Nenaročenih
prispevkov ne honoriramo.
Natisnjenih 1700 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira
Ministrstvo RS za kulturo.

Obzorje razmišljanja

✉ Silvo Šinkovec

Novembra je imela dr. Jana Kalin javno predavanje na Filozofski fakulteti v Ljubljani o mentorstvu. Postala je redni profesor na katedri za pedagogiko. Jani, ki je ves čas tudi članica našega uredništva, iskreno čestitamo. Zbralo se je veliko profesorjev, študentov in prijateljev. Vzdušje je bilo prijetno, razprava bi še kar trajala. Nekdo, ki je bil skoraj stopetdesetkrat mentor pri diplomskih, magistrskih in doktorskih nalogah, ne govori o mentorstvu samo iz knjig.

V razpravi me je pritegnila misel dr. Strmčnika, ki je razmišljal o izkušnji mentoriranja na oddelku za pedagogiko na Filozofski fakulteti. Dejal je, da je bil mentor v pravem pomenu besede dr. Gogala. Oktobra smo imeli Gogalov dan in spoznavali njegovo pedagoško obzorje. Svetel lik klasičnega slovenskega pedagoga torej še navdihuje.

Ko sem odhajal s FF, je še odzvanjalo vprašanje, kaj je bistvo mentorskega dela. Pisanje diplomske naloge je za študenta zaključna naloga formalnega izobraževanja. Dokazati mora, da je več strokovnega in znanstvenega pisanja ter da obvlada tehnologijo raziskovalnega dela.

V razpravi je prišlo na dan, da je bistvenega pomena vizija, ki jo ima študent. Ne samo, kdaj želi dokončati nalogo in diplomirati, ampak predvsem česa se želi v tem času naučiti, kajti toliko časa zlepa ne bo spet imel za branje in razmišljanje. V času pisanja diplomske naloge si lahko oblikuje obzorje strokovnega razmišljanja. Spomnil sem se profesorja filozofije iz Dublina, ki nam je rekel, da naj za magisterij ali doktorat, če ga bomo kdaj delali, izberemo velikega filozofa, kajti veliki klasični filozofi so večni. Veliki filozofi obravnavajo teme s pronicljivostjo, ki bo vedno del človeškega spraševanja o bivanju. Ob velikem filozofu si človek oblikuje široko miselno obzorje. Ni nujno, da se z avtorjem strinja, pomembno pa je, da z njim vstopi v pogovor o ključnih temah, ki so obdelane z določeno globino.

Marko Rupnik, svetovno znani mozaičar, je v določenem trenutku slikarskega razvoja srečal notranjo sorodnost z nekaterimi velikimi slikarskimi imeni. Potem je srečal p. Špidlika in z njim mentorja v teologiji. Včasih se je pošalil, da mora učenec zlesti učitelju na ramena in preko njega gledati naprej. Učenec tako osvoji preteklo znanje, spozna široko obzorje razmišljanja in si odpre pot v prihodnost samostojnega strokovnega dela. Mentor postane učitelj v najbolj žlahtnem pomenu besede.

V času študija bi moral študent srečati eno od velikih pedagoških imen svetovne ali domače pedagogike. Ob takih osebnostih bi si zgradil široko pedagoško obzorje, se soočil s trdno antropologijo in si odprl možnost samostojnega raziskovanja vseh pedagoških tem. Tako ne bi bil izgubljen v množtvu tem, teorij in projektov, ki imajo svojo filozofijo in antropologijo, ki pa so prepogosto časovno kratkega dometa, če že ne muhe enodnevnice.

Mladi pedagogi danes potrebujejo poglobljeno antropologijo in navdih, ki pritegne človeka za opravljanje poklica z zanosom. Težave, s katerimi se soočajo današnji učitelji, so velike, zato situacija zahteva močnejše osebnosti, ki bodo kos izzivom.

V tej številki zaključujemo serijo šestih prilog, pripravljenih v miselnem obzorju svetovnega etosa za razrednike in druge, ki delajo z mladimi. Preko izvedbe delavnic mladim lahko sporočajo nekaj osnovnih etičnih izhodišč. Oktobra je bil v Cankarjevem domu posvet *Svetovni etos in celostna pedagogika*. Vzgoja bo take pobude še naprej podpirala. Z Markom Pavliho lahko trdimo, da smo še dvanajst pred dvanajsto in ni še prepozno, moramo se pa res potruditi, da rešimo sebe, svojo domovino in naš planet pred kaosom in uničenjem. Radi bi živeli v slogi, spoštovanju in harmoniji. Ob obletnici odhoda dr. Jožeta Trontlja smo veseli, da je njegova etična misel vsaj v drobcih zbrana tudi na naših straneh in komu v izziv, da z njim oblikuje svoje etično obzorje. ■

3

Tatjana Trontelj:
Dr. Jože Trontelj skozi oči soproge in dolgoletne strokovne sodelavke

... Tako kot skladje oblik in barv naše oko prepozna kot lepoto, tako skladje v zakonski zvezi prepoznamo kot ljubezen. Midva sva imela milost živeti tak odnos. Blagoslov srečnega zakona sva visoko cenila in skrbno negovala. Veselje in srečo, ki sta izhajala iz najjinega odnosa, sva nehote in nevidno delila med ljudi. ...

16

Tone Žakelj:
Slaba znanost – najpogostejša etična težava raziskovalnih nalog

... Na dnevnih redih vseh dvanajstih sej je imela KME leta 1995 okrog 200 točk, leta 2013 pa jih je bilo toliko že na nekaterih posameznih sejah, med njimi vsakokrat okrog 40–70 predlogov za nove raziskave. Vsi so šli najprej skozi roke prof. Trontlja. Zato ni čudno, da je imel prof. Trontelj izjemno dober vpogled v raziskovalna področja in teme. ...

21

Peter Rožič:
V resnici smo vsi izumitelji

... Izumitelj je vsak, ki razmišlja o novih stvarih in o novih pristopih h gledanju na stvari. Zakonodajca sicer pogosto priznava samo določene vrste inovacij, kot so avtorske pravice za popevke ali patenti za razne izdelke in procese. Vendar pa smo v resnici vsi izumitelji. To nam je dano v naravo. Izumljamo vsak dan. ...

37

Iz življenja v šoli: Obdarovanje

... Otrok lahko že zelo zgodaj dojame, da to, da njegovi starši niso bogati, ne pomeni, da niso delavni, da so zato manj vredni. Morda prav narobe. In še nekaj lahko otrok zgodaj razume: da ga ne osrečuje obilica igračk, ki so prej ali slej zavržene, ampak očetova in mamina ljubezen. Učitelj pri tem lahko veliko pomaga. ...

44

Alenka Zupan:
Prostovoljno delo te pozlati

... Odšla sem na uvodni srečanj, kjer so me očarali s široko paleto področij dela ter me tako potegnili v prostovoljno delo. Vsako leto sem si nato rekla, da bom ostala še naslednje leto, dokler prostovoljno delo ni postalo del mene. Težko je razložiti, ampak prostovoljnega dela se nekako naležeš. ...

Uvodnik

1 Silvo Šinkovec: **Obzorje razmišljanja**

V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja

3 Tatjana Trontelj: **Dr. Jože Trontelj skozi oči soproge in dolgoletne strokovne sodelavke**

5 Drago Jančar: **Trontljeva etika**

7 Tadej Bajd: **Akademik Jože Trontelj kot predsednik SAZU**

10 Andrej Jemec: **Pogum akademika dr. Jožeta Trontlja**

11 Janek Musek: **Jože Trontelj: etika in vrednote za prihodnost**

13 Laurence Lwoff: **Učni pripomoček v bioetiki: pobuda Sveta Evrope**

14 Magdalena Jarc: **Najpomembnejša so prva leta**

16 Tone Žakelj: **Slaba znanost – najpogostejša etična težava raziskovalnih nalog**

18 Boštjan Žekš: **Jože je imel prav**

19 Ljudmila Bokal: **Svoje polhogradske rojake je imenoval sosede**

Naš pogovor

21 Peter Rožič: **Richard in Joseph Fuisz: V resnici smo vsi izumitelji**

Svetovni etos v šoli

25 Špela Čekada Zorn, Andreja Dobnikar: **Vzgoja za etične vrednote v praksi**

Biti vzgojitelj

29 Vanja Kiswarday: **Prilagajanje učnega prostora otrokom s posebnimi potrebami**

32 Simona Knavs: **Vzgojni cilj je človeškost**

Duhovna izkušnja

34 Papež Frančišek: **Zavzemanje za slabotne**

35 Vladimir Kos: **Za rože z imenom mačehe**

Razredništvo in vzgojni načrt

36 Marija Horvat: **Ustvarjati bolj življenjske pogoje dela v šoli**

37 Iz življenja v šoli: **Obdarovanje**

Starši

38 Matej Žist: **Prezrta večina poslušanja**

40 Lidija Šket Kamenšek: **Jelkica noče na podstrežje**

Vzgojna področja

41 Milček Komelj: **Slikarjevo izpričevanje človeškosti**

43 Franci M. Kolenc: **Bralni lističi**

Prostovoljno delo

44 Alenka Zupan: **Prostovoljno delo te pozlati**

Izkušnje

45 Silvo Šinkovec: **Znanje in izobrazba bi morala biti dostopna vsakomur**

Prebrali smo

47 **Iz življenja DKPS**

49 **Napovedni koledar**

51 **Summary**

51 **Avtorji**

52 **Letno kazalo**

Dr. Jože Trontelj skozi oči soproge in dolgoletne strokovne sodelavke

Kako lepo je, da sva se spoznala in skupaj skozi življenje šla ...¹

✍ Tatjana Trontelj

Tako kot skladje oblik in barv naše oko prepozna kot lepoto, tako skladje v zakonski zvezi prepoznamo kot ljubezen. Midva sva imela milost živeti tak odnos.

Blagoslov srečnega zakona sva visoko cenila in skrbno negovala. Veselje in srečo, ki sta izhajala iz najinega odnosa, sva nehote in nevidno delila med ljudi, ki sva jih srečevala, tako sva mnogokrat slišala.

Moj soprog je bil zelo skromen človek. Nikoli si ni želel ne naslovov ne slave. Pa so vseeno prišli: naslovi, položaji, časti. Do vsega tega okrasja, kot je včasih rekel, je bil zadržan, večkrat se je spraševal, zakaj on, le čemu on?

“S čim se sploh smem ponašati? Če sem inteligenten, je to dar, ki mi je bil položen v zibelko. Če sem dobro izobražen, dolgujem to staršem in šoli. Če smo ugledni, je to zasluga tisočletij trde zgodovine, truda in nešteti žrtev naših prednikov, ki so oblikovali našo kulturo. Če smo premožni, ali je to sploh lahko naša zasluga? Materialne vrednote, ki jih posedujemo, so rezultat dela in truda generacij ljudi pred nami. Lahko pa so na moralno vprašljive ali celo oporečne načine prisvojeni sadovi dela ljudi našega časa. Če vse to odštejemo, na kaj smo še lahko ponosni? Ošabnost torej pove nekaj slabega o razumnosti samovšečneža.

Ponos je treba zamenjati s skromnostjo. Tega nam ne svetuje samo razumski razmislek. Večja skromnost nam tudi polepša življenje, naenkrat je lažje in bogatejše. Vzdrževati neupravičen videz, da si boljši od drugih, je težko breme, redko komu ga uspe nositi do konca življenja. Tudi pravih prijateljev ne prinaša. Ko pa nastopijo težave in je potrebna pomoč, skromnemu človeku ni težko biti hvaležen,” je bilo njegovo razmišljanje.

Jožeta sem spoznala kot študentka, ko je predaval nevrologijo. Vsi bodoči fizioterapevti od študijskega leta 1975/76 dalje smo bili njegovi študentje. Med študenti je veljal za priljubljenega, dobrohotnega, a tudi zahtevnega profesorja. Vedno je imel le ustne izpite, njegova izpitna vprašanja so bila vsa leta enaka, oštevilčena, kar so študentje poskušali obrniti sebi v prid. Niso pa vedeli, da je zaporedje menjaval, zato je bilo nemalo presenečenih obrazov, ko jim je npr. številka sedem prinesla drugačno vprašanje kot kolegu pred njim.

Na Inštitutu za klinično nevrofiziologijo v Univerzitetnem kliničnem centru v Ljubljani so leta 1976 razpisali dve mesti za nevrofiziološki asistentki. Spominjam se dne, ko sem novembra 1976 prišla v sobo k prof. dr. Jožetu Trontlju na razgovor. Med pogovorom z njim je nenadoma v sobo vstopil odločen moški, me strogo pogledal in skoraj zadirčno rekel: “Upam, da ne potrebujete družbenega stanovanja, da ne bo potreben tečaj slovenščine in da niste noseči.” Kasneje sem izvedela, da je bil to predstojnik prof. dr. Anton

Lavrič. Dr. Trontelj me je po odhodu tega hudega gospoda potolažil, da je nevrofiziologija pač nekaj posebnega v marsičem, da pa mi zagotavlja, da mi ne bo nikoli žal, če se pridružim temu kolektivu. In res mi ni bilo. Tako sva postala in ostala sodelavca, čez nekaj let zakonca.

Kaj me je očaralo na Jožetu, s čim me je osvojil in zasvojil? S svojo dobrohotnostjo, z resnicoljubnostjo, dobrosrčnostjo in z brezpogojno ljubeznijo do družine, s potrpežljivostjo in z vztrajnostjo, s humorjem in kar neverjetnim znanjem.

Z gostoljubnostjo; bil je imeniten kuhar. S spoštovanjem do soljudi; z vsemi sosedi v vasi, kjer sva si ustvarila dom, je bil v dobrih odnosih.

Z darežljivostjo; bil je podpornik velikega števila dobrodelnih akcij, za eno odmevno tudi glavni pobudnik, bil je boter več otrokom v Sloveniji in v tujini in veliki družini v Afriki.

Bil je izvrsten ribič, a že vrsto let domov ni prinesel ulova. “Veš, ne morem pokončati te lepe živali.” “Tudi krompir, zelje in fižol nas bodo nasitili,” sem mu pritrdila. Hčerka pa je dodala, da se je že sprijaznila, da ne bo nikoli spoznala okusa lipana.

Bil je tudi aktiven naravovarstvenik. Morda se bo kdo spomnil norih načrtov za gradnjo velikega jezua na reki Soči. Bilo je to v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Jože je takrat v boju proti uresničitvi načrta zastavil dobesedno vse. Opozarjal je na katastrofo, ki je izbrisala Longarone leta 1963. Narava je kmalu pokazala, kdo ima prav. Posočje je leta 1976 prizadel

močan potres, v naslednjih letih še dvakrat.

Spoštoval je drugače misleče, ki so bili pripravljene na soočenje. Spoštoval je drugače verujoče; eden njegovih najboljših prijateljev je bil musliman. Družina je dalj časa preživela v okolju, kjer smo petkrat na dan poslušali kliče mujezinov. Le dve katoliški cerkvi sta bili v tisti državi, nista smeli imeti zvonikov, a naši arabski prijatelji in znanci so enako spoštovali naše versko prepričanje kot mi njihovo.

Bil je spoštljiv poslušalec, razmišljujoč in kritičen znanstvenik, izvrsten učitelj, dober zdravnik, zvest in nežen soprog, ljubeč oče in dedek. Svojim otrokom je privzgojil močan etični občutek in tradicionalne krščanske vrednote. Vzgaljal jih je z besedo in zgledom.

Ljubil in spoštoval je življenje, od spočetja do smrti, dosledno je zagovarjal človekovo dostojanstvo. Branil ga je in zagovarjal v Komisiji za medicinsko etiko, ki jo je vodil 19 let, in s sodelovanjem v različnih odborih in komisijah za etiko in bioetiko doma in v Evropi.

Verjel je v svetost človeka, verjel je v božjo iskro v vsakem živem bitju.

Na vrtu za hišo smo že pred leti izkopal tri bazene, da bi vrnil del teritorija prvotnim prebivalcem naše parcele. Tako smo dobili ribnik, žabnik oz. pupnik in račnik, kot jih je poimenovala vnukinja Izabela po njihovih glavnih 'prebivalcih'.

Med najožje družinske člane je sprejel najprej zavrženo psičko pasme vaški potpuri, naslednje leto izgubljenega črnega labradorca, čez dve leti, sredi najtrše zime, še mršavo, okrvavljeno in zaudarjajočo pasjo mrcino. Ko smo to mrcino okopali, poskrbeli za rane in nahranili, se je izkazalo, da smo dobili 45 kg najnežnejše pasje ljubezni. S tem so družinski dopusti postali pravi podvigi, saj so nas psi spremljali na zimske smučarske počitnice kot tudi na poletni dopust na morje. Ves čas pa so našo hišo šteli za gostoljubno tudi mucki, zdaj imamo štiri, pet dodatnih je na 'polpenzionu'. Račnik pa že tri leta z navdušenjem obiskujejo sosedove račke.

O ljudeh je vedno želel misliti le dobro, nikoli ni poslušal govorice. Imel

je močno intuicijo in ta notranji glas ga nikoli ni zaman opozarjal. V navezi z izkušnjami in z znanjem je kot zdravnik ta božji dar velikokrat uporabil v dobro pacientov, čemur sem bila večkrat priča, ko sem bila njegova asistentka v EMG ambulanti.

Dr. Jože Trontelj hrani domače živali. Foto: Juni Trontelj

Kot predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti se je izpostavil ob najhujši rani našega naroda, ob izvensodnih pobojih po koncu 2. svetovne vojne. Nemoč ob spoznanju, da mu kot predsedniku SAZU med člani ni uspelo doseči soglasja o obsodbi tistih strahotnih zločinov proti človečnosti, mu je odprla globoko srčno rano. Nikoli ne bom vedela, koliko noči je prebedel ob knjigah, ki so pričevale o skritih grobiščih, in premišljeval o razlogih, da slovenski narod ne zmore narediti skupnega koraka k spravi.

V zadnjem času se je poleg vsega ostalega dela najbolj predano posvečal delu Inštituta za etiko in vrednote, katerega soustanovitelj je bil. Inštitut za etiko, ki zdaj nosi tudi njegovo ime, širi in pogloblja zavest o pomenu etike

in vrednot za boljšo prihodnost na vseh področjih posameznikovega in družbenega življenja.

Trinajst let, do njegovega nenadnega odhoda v večnost, sva si delila pult v službeni sobi. Za marsikoga nerazumljivo velik obseg sobivanja, za naju privilegij, ki sva ga oba zelo cenila. Zame blagoslov, ki mi je omogočil dodatne dragocene skupne trenutke. Sodelovanje na delovnem mestu in bližina v službeni sobi sta mi omogočila poglobljen pogled v soprogovo delo, zato mi ni bilo težko ostajati z njim večkrat tedensko dolgo v noč. Nešteto krat sva skupaj odhaja iz stavbe Kliničnega centra ob zelo poznih urah, nemalokrat tudi po polnoči.

Mnogi ste ga poznali, a spoznali ste lahko le vrhne plasti njegove osebnosti. Malo jih je bilo, ki jih je spustil v bližino svojega srca, med temi sem bila jaz, srečnica. Z leti nekateri zakonci vpeljejo v svoj odnos rutino, drugi se oddaljijo ali celo razidejo, nekaj zvez pa je takih,

ki s časom poglobljajo medsebojno zaupanje, spoštovanje in ljubezen. Najina je bila taka.

Ko se je vrnil s poti v tujino, me je rad presentil s sladkim ali uporabnim darilom, npr. z 'blinkerjem', kot je poimenoval lep kos bižuterije ali ob zelo posebnih obletnicah dragocenejši nakit. Če pa ni utegnil kupiti darilca, mi je doma narisal dežniček (dežniček, kot simbol za rain check).

Praznino, ki jo je pustil za seboj, zapolnjujem z lepimi spomini, ohranjanjem in poglobljanjem vezi med družinskimi člani, pa tudi s svojim skromnim prispevkom na področju etike in vzgoje. ■

Opomba

1. Adi Smolar: Daleč, daleč je za naju pomlad

Trontljeva etika

✍️ Drago Jančar

Skoraj vsakdo, ki je kdaj pobliže spoznal Jožeta Trontlja, bo zatrdil, da je bil blag človek. Bil je tudi, kot rečemo v ljudskem jeziku, poštenjak. A kadar rečemo eno ali drugo, imamo v mislih izrazite človeške lastnosti. Morda je to nekaj, kar je človeku dano. Gotovo pa mu ni dano samo od sebe tisto, čemur rečemo pravičnost. Jože Trontelj se je v svoji blagosti in poštenem odnosu do ljudi in problemov, v svojem zdravniškem poklicu in kot mislec, zavzemal za pravičnost. Ni dovolj, če je človek blag in pošten, za pravičnost je potrebna neka posebna, k temu cilju usmerjena dejavnost. Sam je ob neki priložnosti dejal, da je lažje biti pošten kot pravičen.

Vnjegovem razumevanju etičnih vprašanj v medčloveških in družbenih razmerjih je bilo nekaj več, bilo je nekaj, čemur na splošno rečemo blagohotnost. Pri tem običajno ne pomislimo, da je blagohotnost še nekaj več kot zgolj človeška blagost v občevanju z ljudmi, je globlji pogled na svet, je razumevanje celote sveta, ki nam omogoča, da v duhu pravičnosti živimo v skladu z naravnimi in moralnimi načeli.

Blagohotnost je, kakor nam razlaga Aristotel v Nikomahovi etiki, celo višja vrednota od pravičnega, ker ni podvržena nekemu pisanemu zakonu, ampak je nekakšna korektura konvencionalne pravičnosti. Vzrok za to je po prepričanju velikega starogrškega

filozofa dejstvo, da je vsak zakon splošnega značaja, konkretni primeri pa so takšni, da jih ni mogoče vselej zaobseči z nekim splošnim določilom. Če je človek zdravnik, in Jože Trontelj je bil zdravnik, prav tako kakor zdavnaj nekoč Nikomah, potem se ne srečuje zgolj z abstraktno filozofijo, kaj šele zgolj z zakoni splošnega značaja, srečuje se z živimi ljudmi in njihovimi težavami, s krhkostjo človeškega bitja, z njegovimi upanji in strahovi, z vrlinami in napakami. In srečuje se tudi s pogledi na človekov položaj v svetu, s katerimi se včasih ne more strinjati.

Takšno je pač obilje vsega, kar se v življenju lahko dogodi, bi rekel filozof. In obilje vsega terja tudi premislek o tem, kaj je prav in kaj ne. Obilje vsega pomeni tudi obilje splošnih formulacij, ki jih je svet danes poln. Zdravnik, ki obravnava posameznega človeka, pa si s splošnimi formulacijami ne more nič pomagati. Bistvo blagohotnega je ravno v tem, da korigira zakon tam, kjer so nastale vrzeli zaradi posploševanja. Kdo, če ne zdravnik, bolje pozna življenje, ki ni nekaj splošnega, ampak je zmeraj konkretno in posamezno. Trontljeva blagohotnost, ki je prizadevanje za pravičnost, za človekovo dobro in njegovo dostojanstvo, rase iz konkretnega, iz izkušnje in iz premišljanj ob teh izkušnjah. Blagohoten človek ni malenkosten, ne goji malih zamer, svoje

izkušnje in znanje prenaša na spoznanja, ki bi utegnila koristiti vsakomur.

In v tej in takšni blagohotnosti, h kateri sodita tudi mišljenje in prenašanje spoznanj, je bistvo Trontljevih etičnih nazorov. Četudi jih ni organiziral v filozofski traktat, kakor je to storil davni grški filozof, je v obilju njegovih zaokroženih ali zgolj priložnostnih premišljanj v resnici takšna etična jasnost, ki v našem času, času poljubnosti in izmuzljivih ali celo sprevrženih vrednot, deluje osupljivo dosledno. Kdor bo bral pričujoče besedilo, bo moral pritrčiti, da je bila etika

Foto: Natasa Paradih

in v zvezi z njo vsa neskončno odprta vprašanja o človekovem življenju in sploh vsem, kar je živega na tem svetu, središče Trontljevega miselnega prizadevanja in ravnanja. To je bilo življenje

z etiko. Z njegovimi besedami: "Kajti etični cilj je dobro življenje z drugimi in za druge v pravičnem redu, če pozamemo dve tradiciji, Aristotela in Kanta, v enem stavku. Slediti načelom etike pomeni korist tako za posameznika kot za družbo, tako za človeštvo kot za ostali živi svet." /.../

Logika kapitala, politika brezobzirnega razvoja in pohlep kot njegovo gonilo – ali je kaj bolj aktualnega in urgentnega, kar je treba vzeti v pretres in temeljit razmislek o našem času in prihodnosti? Svoboda potrebuje omejitve in odgovornost, a bistvene vsebine obojega ne morejo zajeti zakoni,

soljudi ali vsaj znosne medsebojne odnose, ampak za sam obstoj človeka, družbe in vsega živega, kar nas obdaja. /.../

Blagohoten človek se zna odločiti in v skladu s svojimi načeli tudi ravnati. Trontljeva etika je bila ob vsej njegovi blagosti – odločna. Najsi je govoril o medicini ali o vzgoji, o nalogah politikov ali pravnikov, o zablodah slovenske preteklosti in nesporazumih naše sodobnosti, vselej je ravnal jasno, izpovedoval je svoje prepričanje in ga pri tem ni zanimalo, ali ga bodo nemara imeli za 'naprednega' ali 'konservativnega'. Blagohotnost,

žih – zvezdnato nebo nad menoj in moralni zakon v meni – scela narekoval njegovo mišljenje in delovanje. Njegova odločitev za nikomahovsko blagohotnost je pomenila tudi odločnost v osebnem ravnanju in javnem nastopanju. Čeprav je govoril s tihim in blagim glasom, je bil to glas nepopustljivega nasprotovanja vsakršnemu neodgovornemu eksperimentiranju s človekovim življenjem, z njegovimi pravicami in ugovor zoper zablode nebrzdanega gospodarskega in tehnološkega razvoja, ki si hoče podrediti vse, družbena pravila, moralne zakone in celo človeško življenje od spočetja pa do razpolaganja z njegovim koncem.

Za pisatelja, ki je laični bralec njegovih besedil, je Jože Trontelj relativnost in skromen domet vedenja o počelu in smislu našega današnjega bivanja, za katerega mislimo, da je prav zdaj in tukaj edino in vsemogočno, dobro zadel v nekem priložnostnem nagovoru:

"Imamo se za gospodarje, za lastnike, za dediče s svetimi, večnimi pravicami. Zgodovina se iz te domišljavosti norčuje. Nismo gospodarji, smo le začasni upravitelji. To je neprijetna resnica, ki slabo prodira v ušesa današnjih ljudi. Ne samo nas Slovencev, tudi Francozov, Nemcev, Rusov in drugih. A ta začasnost, ta prehodnost je nedvomna in nedvoumna. Ne velja samo za posamezne narode. Velja tudi za kulturo in civilizacijo, kot sta današnja kultura in civilizacija tako imenovanega zahodnega sveta ..."

Trontljev etični optimizem s svojo blagohotnostjo deluje navdihujoče in osvobajajoče. Ob vseh težavnih vprašanjih, o katerih govori, je Trontljeva etika na straneh te knjige nekaj, za čimer stoji življenjska izkušnja in modrost misleca, ki je ob njej razvijal svoja spoznanja, je sporočilo, v katero se je smiselno poglobiti in ob njem, kot bi rekel pesnik, izmeriti – vsak svojo in našo skupno – daljo in nebeško stran. ■

Uredništvo se zahvaljuje avtorju in Inštitutu za etiko in vrednote Jože Trontelj za dovoljenje za objavo odlomka iz uvodnika v zbornik Živeti z etiko.

Foto: Matej Božjan

ki jih sprejemamo. Ti so, kot rečeno, splošni in zato zmeraj pomanjkljivi, predvsem pa smo z njimi na spolzkem klancu, kjer nam lahko v prihodnosti usodno spodrsne. Omejitve so v etiki, v zavesti posameznika in njegove skupnosti, da je etično ravnanje osnovni pogoj, ne samo za dobrohotnost do

ki je posebna, višja oblika pravičnosti, se za takšne oznake malo meni. Imel je modrost in človeške vrline za razumno presojo o tem, kaj je dobro in kaj ni, v razmisleku o najbolj zapletenih vprašanjih življenja in sveta je skušal obdržati razumno mero. Kakor da je znameniti Kantov izrek o dveh čude-

Akademik Jože Trontelj kot predsednik SAZU

✍ Tadej Bajd

Akademik Trontelj je bil za izrednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) izvoljen leta 1991, redni član je postal v letu 1995, podpredsednik leta 2002 in predsednik 6. maja 2008. Imel sem priložnost, da sem bil podpredsednik Akademije skupaj z njim v njegovem drugem triletnem mandatu. Poznal pa sem ga že prej, predvsem zaradi sodelovanja med Inštitutom za klinično nevrofiziologijo in Fakulteto za elektrotehniko na področju računalniške obdelave biomedicinskih signalov. Dobro sem poznal in spoštoval njegove mednarodno pomembne raziskovalne dosežke.

Akademija

Trontljevo petinpolletno predsedovanje Slovenski akademiji znanosti in umetnosti zaznamujeta dva mejnika, na začetku 70-letnica in ob koncu 75-letnica SAZU. V nagovoru ob 70-letnici je poudaril skrb za tradicijo. Ugotavljal je, da je tradicija nekaj, česar se naša generacija in naš del sveta nista naučila spoštovati. Reforme so lahko pametne, a to še ne pomeni, da so tudi modre. Duhovito je pripomnil, da je modrost pamet z dolgo časovno konstanto.

Akademik Trontelj se je zavedal odgovornosti predsedovanja Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. V enem izmed letnih poročil je takole zapisal: "Avtonomija, samostojnost, neodvisnost posameznika pa tudi

institucije postajajo vse bolj čislane, vse bolj dragocene vrednote. S tega stališča smo akademiki in Akademija nadpovprečno privilegirani. Privilegij pa pomeni tudi dolžnost. Mislim naš dolg do družbe. Po najboljših močeh moramo poskrbeti, da izpolnimo njena upravičena pričakovanja."

Člani SAZU so se na pobudo predsednika večkrat odzvali na humanitarne klic. Darovali so za počitnice otrok, pomagali revnim družinam in prizadetim v poplavih ter namenili denar za šolnine revnih dijakov.

Mednarodno sodelovanje

Predsednik Trontelj je podpiral vzdrževanje delovnih stikov SAZU z

raznimi mednarodnimi forumi, mrežami in zvezami, predvsem pa s svetovnim odborom za znanost evropskih akademij (European Academies Science Advisory Council, EASAC), Združenjem evropskih akademij (All European Academies, ALLEA) in Evropsko akademijo znanosti in umetnosti. Med njegovim predsedovanjem se je SAZU pridružila tudi Konferenci donavskih akademij, ki v multilateralnem sodelovanju združuje 21 akademij širšega Podonavja.

Trontelj je sodeloval v ožji skupini Stalnega odbora za znanost in etiko evropskega medakademijskega združenja ALLEA. Odbor se je ukvarjal s kodeksom moralne integritete znanstvenikov in izobraževanjem v etiki in

filozofiji znanosti kot delom usposabljanja mladih raziskovalcev. V zvezi s to dejavnostjo velja poudariti dokument Ethics Education in Science. Med avtorji pomembnega stališča je tudi akademik Trontelj.

Ob nastopu njegovega predsedovanja se je končeval projekt Valvazorjeva ikonoteka, to je natis 18 obsežnih knjig faksimilov grafičnih listov iz zapuščine našega velikega prednika in člana londonske Royal Society. Zasluga za gigantski projekt gre neutrudni prizadevnosti dr. Lojzeta Gostiše. Leta 2008 je bila ikonoteka predstavljena v Slovenski filharmoniji. Leta 2010 se je predsednik Trontelj

Med njegove zadnje mednarodne dogodke pa je sodila podelitev priznanja za strpnost patru Pedru Opeki. Podelitev priznanja Evropske akademije znanosti in umetnosti je potekala v prostorih SAZU.

Varovanje okolja

V svojih nagovorih in zapisih je predsednik Trontelj večkrat poudarjal, da mora Slovenija bistveno spremeniti svojo strategijo razvoja, saj po metodiki ekoloških odtisov za več kot faktor 2 presega planetarno sprejemljivo porabo naravnih virov in emisij toplogrednih plinov. Nesprejemljivo po-

Pozival je k ohranitvi še nedotaknjenih rek, posebno Soče s pritoki. Odsvetoval je degradacijo Mure z gradnjo hidrocentral. Posebej zanimiv in izviren pa je njegov predlog, da bi Slovenci kot prvi vzpostavili institucijo varuha pravic in koristi prihodnjih generacij.

Posebno pozornost je posvečal tudi varstvu pomembnih kulturnih spomenikov ter arhitekturne in urbanistične dediščine vrhunske vrednosti. Med nujnimi temami so bili načrtovani posegi v stavbne in urbanistične vrednote stare Ljubljane. Zagovarjal je zamisel o muzeju koliščarske naselbine na Špici in vložil protest ob odločitvi, da se ustavi in odpove že načeti projekt nove Narodne in univerzitetne knjižnice. Čeprav je SAZU opozarjala na obsojanja vredno uničevanje naše kulturne dediščine, ji ni uspelo odvrniti mestnih oblasti od rušenja Kolizeja.

Šolstvo

Pouk naravoslovja je postal posebna skrb svetovnih in evropskih akademij. Tako je predsednik Trontelj opozarjal na relativno zapostavljenost naravoslovnih ved v srednješolskem izobraževanju in na neuravnoteženo vpisovanje maturantov v različne smeri visokošolskega študija. V času njegovega predsedovanja so na SAZU potekali trije posveti: posvet o poučevanju biologije, posvet o poučevanju matematike, fizike in kemije ter posvet o poučevanju tehnike v srednjih šolah. Vzpodbujal je tudi pripravo posveta o umetnostni vzgoji ter o pouku v družboslovju in humanistiki. Tem njegovim željam bomo morali čim prej ustreči.

“ V času njegovega predsedovanja je potekal posvet o slovenščini v visokem šolstvu in znanosti, katerega zaključki so bili posredovani ministru. Ob tem pa je opozarjal tudi na enako nevarno in vse bolj razširjeno malomarnost in zanikrnost pri vsakdanji rabi slovenščine. ”

Posebno pozornost je posvečal rabi slovenščine in tujih jezikov na slovenskih univerzah. Ugotavljal je, da sicer neizogibna internacionalizacija

Foto: Matej Hožjan

udeležil slovesnosti ob 350-letnici Royal Society, najstarejše neprekinjeno delujoče akademije na svetu. Poklonil ji je izvod ikonoteke.

V letu 2011 je podaril še dva izvoda Valvazorjeve grafične zbirke. Enega je prejela Avstrijska narodna knjižnica na Dunaju, kjer imamo Slovenci shranjenega veliko svojega knjižnega bogastva. Drugi izvod faksimila pa je šel v največjo skandinavsko knjižnico, Carolino Redivivo v Uppsali na Švedskem. V naslednjem letu je bil izvod faksimila Valvazorjeve ikonoteke podarjen eni najuglednejših svetovnih grafičnih zbirk, dunajski Albertini.

travno porablja naravne vire in hudo preobremenjuje okolje. Opozarjal je na razično rabo energije in hitro večanje cestnega prometa. Kljub spornosti pridobivanja električne energije iz atomskih central je v njih videl edino kratkoročno možno in finančno sprejemljivo rešitev, ki ne bi povečala emisij toplogrednih plinov. Pod njegovim vodstvom se je Akademija zavzemala za ustanovitev regijskega parka na ožjem območju Krasa in podprla program za ohranitev naravnih in kulturnih vrednot Goriškega. Opozarjal je na nujnost varovanja kmetijskih zemljišč. Ugotavljal je privatizaciji vodnih virov.

Foto: Nataša Pezdil

visokošolskega študija lahko prinese tudi neugodne posledice. Tu je imel v mislih predvsem neupravičeno omejevanje pravic slovenskih študentov in zaostajanje pri razvoju slovenskega strokovnega izrazja. V času njegovega predsedovanja je potekal posvet o slovenščini v visokem šolstvu in znanosti, katerega zaključki so bili posredovani ministru. Ob tem pa je opozarjal tudi na enako nevarno in vse bolj razširjeno malomarnost in zanikrnost pri vsakdanji rabi slovenščine.

Narodna sprava

Takratni predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk je Akademiji predlagal, da pomaga pri ustvarjanju verodostojnega, znanstveno neoporečnega pogleda na delovanje pravne države in na kršitve človekovih pravic, za katere je bila odgovorna oblast v desetletjih po drugi svetovni vojni. V tej pobudi je predsednik Trontelj videl pomembno nalogo, ki bi lahko pomembno prispevala k narodni spravi. Močno se je trudil, da bi se posvetil sočuten spomin okrutno usmrčenim v zunajsodnih povojnih pobojih. Priznaval je, da je bilo marsikaj storjenega, in hkrati ugotavljal, da je bilo spravnih dejanj premalo. Ustanovil je komisijo za človekove pravice, ki si je zadala nalogo, da pripravi osnutek izjave, s katero bi se Akademija opredelila do kršitev človekovih pravic po drugi svetovni vojni. Osnutek je naletel na mešan odziv. Na Akademiji ni bilo dovolj soglasja, da bi bila izjava objavljena.

Slovenski znanstveni inštitut in Slovenska matica

Na pobudo predsednika Trontlja se je SAZU vključila v reševanje zapleta med Vlado in Slovenskim znanstvenim inštitutom na Dunaju. SAZU je skušala v sodelovanju z ministrstvom za znanost in kulturo prispevati tudi k bolj dolgoročni ureditvi financiranja Slovenske matice. Čeprav je SZI dobro opravljal svoje poslanstvo in čeprav je Matica v letošnjem letu obhajala častitljivo 150-letnico, nobeden od obeh projektov do današnjega dne ni uspel.

Zaključek

Mesec dni, preden je akademik Trontelj preminil, je predsednik Republike Slovenije Borut Pahor Slovensko akademijo znanosti in umetnosti odlikoval z redom za izredne zasluge.

Ob 75-letnici SAZU so izšli obsežen Biografski zbornik, prvi del Zgodovine Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter knjiga Akademija operozov in baročna Italija. Pripravljena je bila tudi razstava z naslovom Slovenska akademija znanosti in umetnosti v zrcalu časa. Obletnico je spremljalo tudi več prispevkov v dnevem časopisju in poseben film na nacionalni televiziji.

Osrednja slovesnost je potekala v Slovenski filharmoniji ob poslušanju koncertne izvedbe del slovenskih skladateljev akademikov. Takrat nismo mogli vedeti, da smo zadnjič prisluh-

nili nagovoru predsednika akademika Jožeta Trontlja. V svojem nagovoru se je s ponosom spominjal ljubljanske Academiae Operosorum, ki je kot šesta nacionalna akademija takoj za londonsko Royal Society stopila na evropsko prizorišče. Znova je poudaril skrb za materinščino, kot že tolikokrat prej ponovno opozoril na neodgovorno gospodarjenje z dragocenimi vrednotami narodne dediščine in se zavzel za posodobitev izobraževanja v naravoslovju in humanistiki na ravni osnovnega in srednjega šolstva. Sedanje in prihodnje vlogo Akademije je videl v skrbni pripravi pogledov v prihodnost na podlagi znanosti.

Predsednik Trontelj mi je ostal v spominu kot resen, zadržan, malodane slavnosten mož. Na sestankih izvršilnega odbora je govoril tako tiho, da smo ostali člani morali ohranjati popolno tišino, če smo želeli ujeti vsako njegovo besedo. Moji kolegi, ki so z njim skupaj jadrili, so mi opisovali povsem drugačnega Jožeta, odprtega, bolj vedrega in pripravljenega na šalo. Na Akademiji se je razživel le ob duhovitih novoletnih nagovorih. Večkrat je na šalo obrnil sicer neveselo politično situacijo na Slovenskem. Novoletno zdravico je vselej zaključil z vzpodbudnimi besedami. Kot nekdanji dijak klasične gimnazije je v svoje govore rad vpletal latinske reke. Tako je zdravico ob enem izmed praznovanj novega leta zaključil z besedami rimskega pesnika Katula *Vivamus atque amemus*. Res škoda, da mu ni bilo dano, da bi še dlje živeli skupaj in se imeli radi. ■

Pogum akademika dr. Jožeta Trontlja

✍ Andrej Jemec

Akademik prof. dr. Jože Trontelj je bil rojen tri mesece pred začetkom druge svetovne vojne. To pomeni, da je bil v najbolj ranih letih zavedanja že soočen z velikimi nasprotji, ki jih je prinesel vojni spopad svetovnih razsežnosti.

Za velika in usodna vprašanja, kot so: kaj je dobro in kaj zlo, kaj je pravica in kaj krivica itn., na katera otroci že v najzgodnejši dobi niso imuni, je ta okoliščina pomenljiva. Razumljivo je, da strašljive podobe vojne in doživetja pobesnelega zla v apokaliptičnem spopadu na življenje in smrt na poseben način zaznamujejo človekovo otroštvo in mladost ...

Za človeka, kot je dr. Trontelj, ki je s svojim človeškim, znanstveno strokovnim, predvsem pa plemenito blagim, spoštljivim in dostojanstvenim odnosom do sočloveka našel smisel uravnoteženega življenja, ki temelji na veliki medčloveški solidarnosti, je vprašanje morale in etike vseskozi osnovno vprašanje.

Je prvi od ljudi, ob katerih mi je bilo dano zares prepričljivo spoznati, kako pomembno je, da se v besedah poudarjena in izražena načela še v veliko večji meri spoznavajo v uresničenih dejanjih. Za vsa področja človekovega življenja je imel uravnoteženo zdrav in spoštljiv odnos, pa naj bo govora o vzgoji, izobraževanju, zdravstvu, socialni, politiki, kulturi, veri, znanosti, umetnosti itn.

Priložnosti, da sem se z njim srečeval in ga поблиže spoznal, pa tudi sodeloval in imel možnost z njim izmenjavati poglede o skupnih stvareh in vprašanjih, se s hvaležnostjo spominjam. Še posebej zaradi občutka obojestranske zaupne prijateljske bližine.

Najprej me je pri njem osvojila njegova, sicer tako redka, a spoštovanja in občudovanja vredna lastnost, kako je v najtežjih pogovorih, tudi takrat, ko je bilo že vnaprej jasno, da gre za zelo nasprotna stališča in teme, znal sogovorniku spoštljivo pokazati vse človeško dostojanstvo. Potem pa mu je v zanj najbolj prepoznavnem mirnem in strpnem nizanju prepričljivih argumentov izrazil svoje poglede. Nikoli nisem imel vtisa, da bi poskušal biti pri tem nestrpen ali žaljiv do sogovornika!

V tem pogledu sogovorniku nikoli ni poskušal vzeti dolžnega spoštovanja in dostojanstva. Na najbolj premišljen in kulturnen način pa je izrazil svoje prepričanje, svoje argumente in vse tisto, v kar je bil globoko prepričan.

Prav v tem pogledu je imel veliko sposobnost, da je načentjal tudi najtežja vprašanja. Ko je tekla beseda o najbolj občutljivih témah, je znal pogovor voditi tako povezovalno in dostojanstveno, da ni prišlo do razdora. V tem smo prepoznali vso veličino kulturnega dialoga, v katerem so se lahko izražala najtežje izrekljiva mnenja in stališča; to je sogovornikom dalo priložnost za razmislek, ne pa povod za kakršnokoli užaljenost.

Zvestobo liku humanega zdravnika je dr. Jože Trontelj razumel kot nekaj najbolj zavezujočega. Življenje je bilo zanj nekaj skrivnostnega, nekaj svetega, nekaj dragocenega. In vse se zmeraj začne s spoštljivim odnosom do človeka – posameznika. Tako so meje in naloge delovanja zdravnika odprte do vsakega človeka, do vsakega sočloveka, tudi do človeštva, v vseh njegovih psihofizičnih, družbenih, socialnih, verskih, političnih, znanstvenih, kulturnih ... in kar je še takšnih področij človekovega življenja.

Vprašanja, ki jih je dr. Jože Trontelj s svojim delom zastavljal sebi in vsem

nam, torej tudi naši družbi, našemu narodu in vsem mednarodnim organizacijam, v katere je bil vključen, so bila in so kot postavljanje diagnoze.

Glede na vse, kar je videl, doživel, spoznal, mu je iskanje odgovora pomenilo iskanje zdravila za telo in dušo posameznika, neke sredine ali naroda, v katerem se dogajajo stvari, ki se ne bi smele. Bil je zdravnik, znanstvenik, izvrsten predavatelj in pisec, filozof, predvsem pa Človek, ki išče najbolj ustrezne načine in potrebna zdravila za vse bolečine, bolezni in pomanjkljivosti za normalno zdravje človeka, družbe, naroda ...

Predvsem pa je vseskozi izredno občutljiv za sočloveka, že od pred rojstva do po smrti. Njegova znanstvena spoznanja, da je vzgoja, skupaj z izobraževanjem, že v človekovi najzgodnejši dobi izjemnega pomena za privzgojo moralnih in etičnih vrednot, je ključnega pomena za vse čase. Še posebej v krizi, v kakršno je zašel naš svet danes.

Razdvojenost slovenskega naroda, ki ima korenine v družbenopolitičnih in nikoli razčiščenih obračunih v preteklosti, še posebej po drugi svetovni vojni, je za dr. Jožeta Trontlja prvo vprašanje, ki zadeva naš odnos do resnice, pravičnosti in sočutja. Zaradi opuščanja in zanemarjanja vzgojnih sistemov vrednot, ki bi upoštevale vse zgodovinsko preizkušene, a žal povsem opuščene moralno etične vzgojne principe, je tudi demokratično sporazumevanje med ljudmi pri nas v vse večji krizi.

Verjamem, da je bil glas akademika dr. Jožeta Trontlja, da kot predsednik SAZU ob neuspelem poizkusu poenotenja teh najbolj žgočih vprašanj sam pogumno spregovori, zapiše in opozori na vzroke, zakaj kriza moralno-etičnih vrednot ne omogoča sprave, vendarle slišan ... ■

Jože Trontelj: etika in vrednote za prihodnost

✍ Janek Musek

Akademik prof. dr. Jože Trontelj je v eni osebi utelešal svetovno pomembne znanstvene dosežke in človeško veličino, najvišji intelektualni domet in plemenito dobroto, neomajno delavnost in predanost družini, strokovno odličnost in širino modrosti, najvišje strokovne, poklicne, družbene funkcije in veliko osebno skromnost, svetovljanstvo in domoljubje, vrhunsko strokovno zavzetost za etiko, medicinsko etiko in bioetiko in uresničevanje etičnih, moralnih in vrednotnih idealov v osebnem življenju.

Svojo osebnostjo in delom je na enkrat in samo zanj značilen način združeval znanstveno erudicijo, etiko in najvišje vrednote na poti do resnice in dobrote. Z najlepšimi spomini in globoko hvaležnostjo mislimo na njegovo prisotnost in podporo člani in sodelavci Inštituta za etiko in vrednote (IEV). Gre za ustanovo, ki je bila pod imenom Inštitut za preučevanje etike in vrednot ustanovljena prav po njegovi zaslugi in je delovala pod njegovim predsedstvom do nenadnega in bolečega odhoda. Sedaj deluje kot Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj kot samostojna ustanova.

Poleg svetovno pomembnih izsledkov svojega znanstvenega dela je akad. Jože Trontelj zapustil impozantno, skoraj neverjetno zapuščino javnega

delovanja na številnih drugih področjih. Seveda je pri tem treba ponovno omeniti njegovo dolgoletno delovanje in vodilno vlogo v SAZU in v Komisiji RS za medicinsko etiko. Naj se zato ustavim prav ob njegovem širokem delu na področju etike, vrednot in morale, ki je posebno v zadnjih dveh desetletjih zajelo nepredstavljiv obseg: impozantno je že število, še bolj pa je impresivna vsebinska globina skrbno pripravljenih besedil za mnoge pomembne priložnosti. V to množico sodi stotine pisnih besedil, člankov, predavanj, govorov, nagovorov, intervjujev in drugih medijskih prispevkov.

Svojo nesporno avtoriteto, svoje veliko človeško, strokovno in znanstveno bogastvo je akad. Jože Trontelj desetletja, v zadnjem času svojega življenja

Dr. Jože Trontelj s hčerko in vnukino. Foto: Studio BAST.

pa vse bolj, posvečal vprašanju etike, vrednot in morale v naši in v svetovni družbi. Posebno v zadnjih letih svojega delovanja je vse bolj poudarjal potrebo po etičnem poglobljanju in utrjevanju slovenske družbe in družbe nasploh. Tudi na tej poti je ob ne vedno iskreni podpori in odobravanju širših družbenih dejavnikov vendarle naletel na podobno misleče v Sloveniji, v SAZU in pri mnogih, tudi najbolj uveljavljenih in uglednih strokovnjakih po svetu.

S svojim delom in tudi s svojim ugledom se je nadvse ustvarjalno odzval na spoznanje, da je razhajanje med etičnimi standardi in vrednotami na eni strani in dejanskim ravnanjem posameznikov in skupin na drugi strani pri nas in v sodobnem svetu doseglo in preseгло kritično mejo in da je to stanje treba spremeniti. Stabilne družbe brez znanja in zlasti brez visokih etičnih standardov in vrednot si namreč ne moremo predstavljati, saj vsi najhujši negativni pojavi, ki tarejo človeštvo, izhajajo iz omenjenega razkoraka med vrednotami in aktualnim ravnanjem: od nasilja in vojn do korupcije in kriminala, od neznanja in izkoriščanja do lakote in revščine. V tej luči je akad. Jože Trontelj videl tudi potrebo po dejavnem prispevku najvišjih duhovnih ustanov pri nas in po svetu, po oblikovanju stabilne družbe prihodnosti, ki mora biti družba vrednot in družba znanja in s tem tudi družba modrosti in blagostanja. V vlogi predsednika SAZU se je zato osebno in strokovno zavzel za ustanovitev Inštituta za etiko (IEV), ki mu je od nastanka tudi predsedoval vse do prezgodnje smrti.

Ob vsestranskih pobudah in podpori akad. Jožeta Trontlja je bil tako temeljito premišljen in uveljavljen tudi celovit program dela Inštituta za etiko in vrednote. Za izhod iz moralne krize sodobnega sveta ni ključno le poznavanje etičnih standardov in vrednot, temveč predvsem oblikovanje trdne odločenosti posameznika, oblikovanje njegovih vedenjskih namer, da ravna v skladu z etičnimi standardi in vrednotami. Gre za oblikovanje etičnih vedenjskih namer, kar je izjemno pomembna predstopnja v etičnem, moralnem in vrednotnem razvoju posameznika. Osnove za etično ravnanje se

pridobijo v zgodnjem razvoju, deloma že v predšolskem obdobju s spodbujanjem empatije, občutja pravičnosti, čuta za sočloveka in pripravljenosti pomagati. Zato si je akad. Jože Trontelj še posebej prizadeval za okrepljeno integracijo vrednot in etičnih standardov v vzgoji in izobraževanju in za večjo pomoč ter podporo vzgojiteljem in učiteljem pri izpolnjevanju njihovega vzgojnega poslanstva. Poudarjal je, da gre za poslanstvo, ki predpostavlja visoke etične standarde in vrednotno zavest. V vzgojiteljih in učiteljih od vrtca do univerz je videl pomembne nosilce ideje, da bi z večjo integracijo etičnih standardov in vrednot v vzgojo in izobraževanje ustvarjali pogoje za dolgoročen prehod sodobne družbe v stabilno družbo znanja in vrednot, družbo blagostanja, sreče in modrosti. Ta ideja je prav po njegovi zaslugi prerasla v družbeni projekt, ki naj bi ga uresničevali in udeleževali pri nas, v Sloveniji, pa tudi širše prek evropskih in svetovnih povezav in institucij, v katerih je akademik prof. dr. Jože Trontelj iniciativno, ustvarjalno in z velikim ugledom sodeloval. Njegova ocena je bila, da gre za idejo in projekt, ki zasluži ne samo vsestranski posluš naše in širše družbe, ampak tudi izrecno in konkretno angažiranje vrhunskih duhovnih, umskih in moralnih potencialov sodobnega sveta.

“ *Stabilne družbe brez znanja in zlasti brez visokih etičnih standardov in vrednot si ne moremo predstavljati, saj vsi najhujši negativni pojavi, ki tarejo človeštvo, izhajajo iz omenjenega razkoraka med vrednotami in aktualnim ravnanjem: od nasilja in vojn do korupcije in kriminala, od neznanja in izkoriščanja do lakote in revščine.* ”

Uresničevanje prizadevanj na področju etičnih standardov in vrednot v vzgoji in izobraževanju je akad. prof. dr. Jože Trontelj upravičeno povezal s samim bistvom vzgojiteljskega in učiteljskega poslanstva in v teh prizadevanjih je tudi upravičeno videl temelj za vračanje in povečevanje ugleda vzgojiteljskega in učiteljskega dela

v naši družbi, ki temu pomembnemu stebru lastne moči in zrelosti že nekaj časa ni posvečala zadostne pozornosti. In prav na področju umeščanja vrednot v vzgojo in izobraževanje je akad. prof. dr. Jože Trontelj s SAZU, Inštitutom za etiko in vrednote in pod pokroviteljstvom ter s podporo predsedstva Republike Slovenije, organiziral v septembru 2013 veliko konferenco vodstev vrtcev in osnovnih šol Slovenije na Brdu pri Kranju. Ta konferenca z udeležbo okrog 450 ravnatelj/ev, učitelj/ev in vzgojitelj/ev iz vse Slovenije ter uglednih strokovnjakov iz domovine in tujine pomeni tudi začetek neposrednega izvajanja projekta integracije etičnih standardov in vrednot v vzgojo in izobraževanje, projekta, ki se nadaljuje in širi že tudi v svojih naslednjih fazah. Danes prehaja projekt že v tretje leto intenzivnega delovanja.

Naj namesto sklepnih misli spomnim na besede lastne akad. Jožetu Trontlju, lahko so nam za vodilo: “Če se boste (kot v kakšni apokaliptični viziji) znašli na zadnjem kontinentu ali otoku preživetja, kaj boste želeli zapisati v njegovo ustavo? Strah vas bo ponovitve scenarija v novi, še pogubnejši obliki. Enako pa vas bo strah zdrsa v kakšen nov totalitarizem. Kje boste iskali rešitve? Prva bo *neoporečna znanost*, ki je ne bo dovoljeno zlorabiti. Ta bo pokazala učinke človekovega ravnanja na naravo in možne poti iz ekološke krize ali vsaj iz njenega poglobljanja. Druga bo *etika*, ki bo poskrbela za preprečevanje zlorab. Predvsem pa bo pokazala na potrebo po vzgoji. In tretje bodo *vrline in vrednote*. Med njimi bo na visokem mestu spoštovanje človeškega dostojanstva in sočutna skrb za sočloveka. Na enako visokem mestu pa bo odgovorna skrb za ostalo življenje na Zemlji. Nad vsem tem pa bo modrost, brez katere ni dobrega, daljnovidnega vodenja.”

Naša naloga je, da si sami priborimo in uveljavimo te tri rešitve in se tako izognemo apokalipsi. Tega se je akad. Jože Trontelj globoko zavedal. Tej nalogi je zvesto sledil do konca svojega življenja. S svojo zapuščino pa je zanjo zadolžil tudi naslednje generacije. ■

Učni pripomoček v bioetiki: pobuda Sveta Evrope

✍ Laurence Lwoff

“Etiko in človekove pravice lahko smatramo za večno odprto bojišče.” S temi besedami je profesor Jože Trontelj sklenil svoj govor na odprtju konference leta 2009 v čast 10. obletnice začetka veljavnosti Konvencije o človekovih pravicah in biomedicini (CETS št. 164), tako imenovane ‘Oviedske konvencije’, ki je potekala v okviru slovenskega predsedovanja Odboru ministrov Sveta Evrope.

Prof. Trontelj je bil človek vrednot, prepričanja in vizije. Prepoznati moramo njegov pomemben prispevek k razpravi o bioetičnih vprašanjih na Svetu Evrope, ki je pripeljala predvsem do sprejetja Oviedske konvencije in njenih dodatnih protokolov. Z modrostjo in diplomacijo je bil gonilna sila pri promociji etike med strokovnjaki, ljudmi na vodilnih položajih, pa tudi v širši javnosti. Verjel je v družbo vrednot ter v potrebo, da vlagamo v njeno izgradnjo, začenši z mladimi.

Bioetika je po naravi multidisciplinaren in pluralističen razmislek o vprašanjih, ki zadevajo celotno družbo. Vse člane družbe skrbijo vprašanja, ki jih sprožajo postopki v biologiji in medicini, ne nazadnje mlade – prihodnost družbe. Osemindvajseti člen Oviedske konvencije zahteva od držav, da spodbujajo javno razpravo o teh temeljnih vprašanjih, ki jih sproža razvoj na področju biologije in medicine.

Kot sredstvo, ki naj bi prispevalo k izvajanju teh določb, je Svet Evrope razvil učni pripomoček za učitelje in

vzgojitelje, ki delajo z mladimi. Cilj tega izobraževalnega dokumenta je ozaveščanje mladih o vprašanjih bioetike, zlasti s spodbujanjem odprte razprave o teh vprašanjih med učenci. Taka razprava tudi prispeva k razvoju avtonomnega mišljenja ter aktivnemu sodelovanju v javni razpravi. Ta pripomoček zagotavlja informacije za razjasnitev nekaterih osnovnih znanstvenih in medicinskih pojmov, ki so pomembni za razpravo o etičnih vprašanjih. Njegov namen je tudi pokazati evropsko razsežnost razprave o teh vprašanjih.

Učni pripomoček sestavlja pet podatkovnih pol, ki obravnavajo določeno temo. Obravnavanih je pet tem: darovanje organov, genetsko testiranje, oploditev z biomedicinsko pomočjo, kloniranje in biomedicinske raziskave. Namen teh podatkovnih pol ni zagotoviti popolne informacije o obravnavani temi, temveč dajejo osnovne podatke o različnih vidikih (predvsem znanstvenem, etičnem in pravnem). Njihov cilj je olajšati učiteljem začetek razprave med učenci pri predmetu, ki ga poučujejo (biologija, filozofija, zgodovina ...).

Foto: Leon Kernel

V nadaljevanju je predstavljenih več praktičnih primerov, katerim sledijo vprašanja, ki pomagajo začeti in oblikovati razpravo o etičnih vprašanjih, ki jih odpira opisana situacija.

Ta zasnova olajšuje tudi organizacijo multidisciplinarnih aktivnosti ter zagotavlja določeno fleksibilnost pri pripravi in trajanju dane dejavnosti. Pripomoček se lahko uporablja za enostavno kratko razpravo, ki sledi individualnemu branju, ali za daljše dejavnosti z bolj poglobljeno pripravo s pomočjo referenc, ki so navedene na zadnjih straneh.

Te pole so preizkusili na večih srednjih šolah v Franciji ter jih uporabili kot izhodišče za razpravo med dijaki iz Francije, Nemčije in Avstrije o genskem testiranju. Uporabili so jih tudi v programu usposabljanja za srednješolske učitelje v Avstriji in Franciji.

Učni pripomoček lahko brezplačno prenesete (v angleščini) s spletne strani: <https://edoc.coe.int/en/bioethics/5506-bioethical-issues-educational-fact-sheets-pdf-2009-.html>.

Ta učni pripomoček je le en primer sredstev, ki jih je mogoče razviti, da spodbudijo razpravo med mladimi. V evropskih državah je bilo danih veliko pobud, posebno s strani narodnih odborov za etiko, da bi pritegnili mlade k razpravi o etičnih vprašanjih. Profesor Trontelj je zelo podpiral tovrstne pobude.

Vendar pa je izobraževanje, še posebej v šolskem okolju, privilegiran način ozaveščanja mladih o bioetičnih vprašanjih ter o pomenu njihovega sodelovanja pri preverjanju le-teh. Izobraževalni programi v evropskih šolah se razvijajo in pričajo o tem, kako bioetika pridobiva na pomenu. V mnogih državah je sestavni del državljske vzgoje.

To so bile gotovo tudi zamisli in močno prepričanje, ki je gnalo profesorja Trontlja, ko je govoril z mano o pobudah, ki jih je želel promovirati v Sloveniji. Ustanovitev Inštituta za etiko priča o njegovi pripravljenosti zagotoviti, da se delo na "večno odprtem bojišču etike in človekovih pravic" nadaljuje. ■

Iz angleščine prevedla Tanja Volk

Najpomembnejša so prva leta

✍ Magdalena Jarc

“O nečem vendarle ni mogoče dvomiti. Kakovostna vzgoja v prvih letih življenja je odločilna za kakovost poznejšega čustvenega razvoja, za dosežene umske sposobnosti in pomembne značajske lastnosti v odrasli dobi. Narod, ki želi svojim otrokom in vnukom dobro prihodnost, ne sme varčevati s časom, trudom, materialnimi sredstvi in predvsem z ljubečo skrbjo v njihovem najzgodnejšem otroštvu. Dodamo lahko, da je ta skrb v današnjih časih krize in negotove globalne prihodnosti pomembnejša kot kadarkoli doslej.” Dr. Jože Trontelj

V letu 2013 sem se v okviru SI-ESCa (Evropsko združenje krščanskih učiteljev) udeležila seminarja o predšolski vzgoji v St. Pöltnu, glavnem mestu Spodnje Štajerske. Ker sem profesorica jezikov, me je navdušilo predavanje nevrologinje z ulmske univerze Kerstin Kipp o prispevku nevroznanosti k razvoju otrok. Nevroznanost lahko znanstveno utemelji obstoj za učenje občutljivih obdobij, v katerih se otrok hitreje in bolj učinkovito nauči različnih spretnosti, tudi tujih jezikov. Obstoj takih za učenje občutljivih obdobij dobro ponazori primer Genie, ki so jo našli leta 1970, ko je bila stara 13 let in je bila od 20. meseca v okovih v predmestju Los Angelesa. Govorila je le dva stavka. Štiri leta kasneje se je njeno besedišče povečalo. Genie je lahko povezovala besede v stavke, ni pa mogla oblikovati nobenega slovnico

pravilnega stavka. Ta primer nakazuje, da je otroštvo primerna faza za učenje slovnčnih kompetenc. V primeru študije Barinaga (2000 v Kipp, 2013) je prikazano, da so bili priseljenci, ki so prišli iz Koreje in s Kitajske v ZDA v starosti od treh do sedmih let pri slovnčnem testu tako uspešni kot rojeni govorniki, kar pa ni veljalo za starejše priseljence.

Kje so razlogi za učenje v občutljivih obdobjih? Razlog je v možganih. S pomočjo magnetne resonance so ugotovili, da sta materinščina in drugi tuj jezik, če se ga uči odrasla oseba, prikazana v različnih delih možganov (Kim idr., 1997 v Kipp, 2013). Če pa se drugega jezika učimo v zgodnjem otroštvu in otroci rastejo kot bi bili

dvojezični, potem sta materinščina in drugi jezik v isti regiji možganov. Enako velja tudi za usvajanje tretjega jezika (Bloch in sodelavci 2009 v Kipp, 2013). Videti je, da možgani vključijo nov jezik v obstoječo jezikovno mrežo do 5. leta starosti (prim. Kuhl: Breuer 2006 v Kipp, 2013).

Za večjezičnost se večkrat govori, da je to izjemen primer znanja, vendar je

leta učili nemško, na začetku učenja počasnejši, kasneje je njihov jezikovni razvoj napredoval do stopnje, ki je za njihovo starost normalna. Večjezični otroci imajo večji besedni zaklad in boljšo verbalno gladkost. Posledično je za te otroke pridobivanje znanja dodatnih tujih jezikov lažje. Že zgodaj imajo razvito metalingvistično zavest, zato imajo tudi sposobnost zavedanja različnosti jezikov.

Za dobro obvladanje materinega in/ali tujega jezika univerzalna genetska oprema ne zadošča. Pomembna je količina in kvaliteta jezikovnih interakcij. Učenje tujih jezikov in materinščine je odvisno od interakcije z drugimi ljudmi. V študiji na univerzi Washington, Seattle, so otroke mlajše od dveh let testirali s testom za besedišče (Meltzoff, 2007 v Kipp, 2013). Dokazano je bilo, da so se otroci, ki so gledali otroške DVD-je, naučili manj besed na dan kot otroci iste starosti, ki niso

znotraj prvih dveh let trajno poškoduje otrokovo sposobnost za empatijo.

Otroci pridobijo boljše govorne sposobnosti, če jim predšolski učitelji dovolijo čim večkrat samostojno izbirati svoje dejavnosti, pridobijo pomembno večje govorne sposobnosti, če zanje skrbijo vzgojitelji z višjo izobrazbo, pridobijo večje miselne sposobnosti, če prebijejo manj časa v skupinskih dejavnostih, pridobijo tem boljše spoznavne sposobnosti, čim več vzgojnega gradiva je na razpolago v predšolskem okolju.

Dr. Trontelj navaja tudi usodne napake, ki v tem času razvoja povzročijo nepopravljivo škodo in jih lahko pojasnimo z nevrobiološkimi mehanizmi. Ti so pomanjkanje vzpodbud iz okolja, neustreznost sicer pravočasnih in pravih vzpodbud in enolično intenzivno učenje. Poskusi na živalih kažejo, da to dobesedno poškoduje možgane in uničuje možnost prilagojenega odzivanja. Ta mehanizem že dolgo za indoktrinacijo zlorablajo ekstremni režimi, skupine in posamezniki. Indoktriniran človek ni sposoben drugačnega mišljenja, postane ubogljivo orodje v rokah svojih učiteljev.

“Novo otroštvo, ki je pot, tista, še pred nami, ali že prehojena, je edina resnična identiteta. Kajti tisto, kar smo bili, nismo več in ne bomo več nikdar. Zato nam ne preostane drugega, kakor uzreti tam, kamor želimo priti, tisto, kar smo in kar postajamo. Vedno boš le tisto, kar hočeš biti. V tej težnji si najbližje otroku, ki je, kar je, in ki ga od raja ločijo le intermitence zla, vpadni odraslega sveta v njegovega (kljub temu, da odrasli svet otroškega fizično in drugače pravzaprav omogoča) in perspektiva omejenosti, ki se je otrok ne zaveda, se je pa zavedajo odrasli namesto njega.” (Pintarič, Esej o otroštvu, 2013: 149–150) ■

Viri

Kipp, Kerstin (2013): *Impulses Given by the Neurosciences*. Predavanje na srečanju SIESC, St. Pölten.

Pintarič, Miha (2013): *Na poti v črno luknjo. Esej o otroštvu*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Trontelj, Jože (2013): O nenadomestljivosti dobre predšolske vzgoje. V: Vrbovšek, Betka (ured.): *Vrednote, prepričanja in dileme v vrtcu*. Ljubljana: Supra, str. 12–18.

Iz družinskega arhiva: dedek (dr. Jože Trontelj) in vnukinja ob prelistavanju anatomskega atasa.

v skladu z modelom pragov Cummins (1976, 1979 v Kipp, 2013) za usvajanje drugega jezika odločilno, kako dobro človek obvlada prvi tuj jezik. Če kompetence v prvem jeziku ne zadoščajo, učenje drugega jezika vodi v ‘pol-jezičnost’. To pomeni, da oba jezika, materinščino in tudi drugi jezik, obvlada le na pol. Če opazujete večjezične otroke, pogosto ugotovite preklapljanje, spreminjanje jezikov npr. sredi stavka. To spreminjanje jezikov včasih razlagajo kot znak slabega znanja jezika. Dokazano je, da se otrok lahko vzporedno uči dva do tri jezike in to za otroka ni preveč. Rothweiler (2006 v Kipp, 2013) je v raziskavi, pri kateri so sodelovali turški otroci, ugotovil, da so bili otroci, ki so se od svojega tretjega

gledali DVD-jev niti televizije (Zimmermanna, Christakis v Kipp, 2013).

Kaj ti rezultati pomenijo? Za visok jezikovni nivo je pomembno vsakodnevno, večletno jezikovno vlaganje, ki mora biti kakovostno. Vpeto mora biti v smiselni kontekst. Pri mlajših otrocih pojasnjevanje jezika ali tujega jezika kot tudi popravljanje napak ni potrebno, lahko celo povzroči frustracije otrok. Napake izginejo z razvojem.

Prva leta življenja so pomembna tudi za prihodnji odnos do moralnih vrednot, kar navaja dr. Trontelj v članku O nenadomestljivosti dobre predšolske vzgoje. Obstaja kritičen čas za razvoj inteligentnosti, sposobnosti empatije in dojemljivosti za vrednote. Premalo ljubečega stika z odraslimi

Slaba znanost – najpogostejša etična težava raziskovalnih nalog

✍ Tone Žakelj

Na dnevnih redih vseh dvanajstih sej je imela KME leta 1995 okrog 200 točk, leta 2013 pa jih je bilo toliko že na nekaterih posameznih sejah, med njimi vsakokrat okrog 40–70 predlogov za nove raziskave. Vsi so šli najprej skozi roke prof. Trontlja. Zato ni čudno, da je imel prof. Trontelj izjemno dober vpogled v raziskovalna področja in teme, pa tudi v etični čut in sposobnost posameznih raziskovalcev, da pripravijo strokovno, etično in tudi formalno brezhibno vlogo.

Dober vpogled v raziskovalna področja

Kot predsednik državne Komisije za medicinsko etiko (KME) je bil akademik Trontelj tudi daleč najpogostejši – skoraj edini – poročevalec o raziskovalnih predlogih in prvi ocenjevalec njihove etične primerčnosti. To ni bila majhna naloga – ne po zahtevnosti tem, še manj po številu vlog. Obremenitev se je z leti večala, saj se je zahteva po oceni etičnosti razširila na vse raziskave na ljudeh, na “biološkem materialu človeškega izvora”, na njihovih zdravstvenih podatkih, in ni bila – kot včasih – nujna le za klinične farmakološke in akademske raziskave.

Na dnevnih redih vseh dvanajstih sej je imela KME leta 1995 okrog 200 točk, leta 2013 pa jih je bilo toliko že na nekaterih posameznih sejah, med

njimi vsakokrat okrog 40–70 predlogov za nove raziskave. Vsi so šli najprej skozi roke prof. Trontlja. Velikokrat si je naročil strokovne publikacije, da se je poglobil v snov, za katero je menil, da jo premalo pozna, ali pa se je o njej dal poučiti kolegom strokovnjakom. Njegov telefon in elektronska pošta sta bili pravi ‘vroči liniji’. Le redko je za oceno kakšnega predloga raziskave zaprosil strokovnjaka-recenzenta, ki ni bil hkrati tudi član KME.

Tako je imel prof. Trontelj izjemno dober vpogled v raziskovalna področja in teme, pa tudi v etični čut in sposobnost posameznih raziskovalcev, da pripravijo strokovno, etično in tudi formalno brezhibno vlogo. In njegov vtis ni bil slab: tudi v tujini je slovenske raziskovalce s področja biomedicine rad pohvalil, da je etično nesprejemljivih predlogov raziskav – ki jih KME zavrne – manj kot en odstotek in da le za nekaj odstotkov vlog predlaga spremembo ali dopolnitev. Pri tem je vedno poudaril, da je nadpovprečni etični čut naših raziskovalcev zasluga njegovih predhodnikov, profesorjev Janeza Milčinskega in Srečka Rainerja, pa tudi drugih v etiko usmerjenih učiteljev Medicinske fakultete, med njimi predvsem profesorja Antona Dolenca.

Strokovna raven

Z večanjem števila raziskovalnih predlogov se je zmanjšala njihova strokovna raven. Za pravo znanost velja, da raziskava ni etična, če ni tudi strokovno neoporečna. Znanstveno, strokovno in etično najbolj dodelani so predlogi kliničnih farmakoloških raziskav in raziskav novih medicinskih

pripomočkov, saj jih pripravljajo za to posebej izobraženi strokovnjaki. Med predlogi raziskav za znanstveni naziv – magister ali doktor znanosti – niso redki strokovno šibkejši, čeprav se tudi od njih pričakuje, da je delo resno utemeljeno, strokovno in etično dobro zastavljeno. Za večino predlogov študentskih raziskovalnih (diplomskih in drugih) del, ki jih KME dobi v oceno, je mogoče reči, da niso prava znanstvena dela; so raziskave, ki študente uvajajo v znanstveno delo. Pri teh zadnjih dveh kategorijah raziskav smo bili prof. Trontelj in z njim člani KME največkrat v stiski: ali naj načrtovano raziskavo zavrremo, ker je predlog strokovno prešibek, in naj si s tem privzamemo pristojnost strokovne komisije, ki je tako delo že ali ga še bo odobrila, ali pa naj dopustimo slab/š/o znanost. V takem dvomu je prof. Trontelj velikokrat razsodil: “Etično spornega ravnanja v predlogu ni znati, o znanstveni vrednosti dela pa se KME ne izreka”. Seveda slovenska KME ni edina, ki je postavljena pred tako dilemo; zahteva, naj bo vsak zdravstveni delavec (vsaj za diplomu) tudi raziskovalec, ni izključno slovenska.

Skrb za jezik

Strokovno šibkost predlogov pogosto spremlja tudi slabo izražanje, slabo jezikovno znanje. Materni jezik sicer ni bioetična vrednota, vendar je etik tudi v bioetiki ne more spregledati. Z odličnim poznavanjem slovenščine in pretanjenim čutom za pisano in govorjeno besedo – in to ne le v materinščini – je bil profesor Trontelj pogosto žalosten, ko se je moral prebijati skozi

pisanja, ki so bila pod ravno komaj še sprejemljivih srednješolskih prostih spisov. Površna in v slabem jeziku napisana pojasnila ljudem, povabljenim v raziskavo, je prof. Trontelj ocenjeval kot etično problematična, saj je menil, da pomenijo nespoštovanje do povabljenih. Čeprav se je imel vedno izjemno v oblasti in ga v tridesetih letih nisem videl opazno jeznega, pa si ni mogel kaj, da ne bi vsaj duhovito komentiral takih pisarij, še posebej ko je več kot očitno šlo le za znanstveno zveneče 'nakladanje'. Na opis "Pričakovani izvorni znanstveni prispevek je nov model, ki omogoča identifikacijo in opredelitev kriterijev vrednotenja za preverjanje učinkovitosti in uspešnosti izvajanja procesa timske obravnave pacienta. Proučevani model naj bi spodbudil procesne aktivnosti na način, ki bi omogočil vzpostavitev konkurenčnosti, omogočal validacijo in verifikacijo psihofizičnih sposobnosti človeških virov, vključeval čustveno inteligenco osebnosti pri izvajanju procesne metode pri izvajanju zdravstvene storitve in spodbujal kritično razmišljanje pri izvajanju organizacijskih aktivnosti zaposlenih ..." je, na primer, odgovoril takole: "KME dopušča možnost, da imate sijajne raziskovalne ideje, vendar ste jih skrili v zapleteno izrazje, iz katerega ne moremo izluščiti praktično ničesar. Člani KME, ki nismo posvečeni v vaši znanosti, potrebujemo preprost in razumljiv opis načrtovanega dela ..."

Vloga mentorja

Prof. Trontelj je dobro vedel, da so avtorji takega pisanja le odsev, celo žrtev svojih učiteljev, svojih mentorjev. Kjer koli in kadar koli je imel priložnost, je zato opozarjal kolege, naj svojo vlogo učitelja, še posebej mentorja, vzamejo resno in naj je ne razumejo le kot pedagoško, ampak tudi kot širšo (etično, družbeno, jezikovno ...) vzgojno nalogo. Prepričan je bil, da imajo pedagoška, znanstvena in kadrovska politika, ki zahtevajo znanost od ljudi, ki po duši ali sposobnostih niso ali ne želijo biti niti raziskovalci, kaj šele znanstveniki, nasprotni učinek od zelenega: veliko nazivov, a malo dejanskega znanja, kaj šele znanstvenih dosežkov. ■

Foto: Benedikt Lavrin

Jože je imel prav

✍ Boštjan Žekš

Pred časom je v Sloveniji izbruhnila afera, ena od mnogih.

Šlo je za osebo, ki je bila sorazmerno visoko v znanstveni hierarhiji pri nas, a naj bi se na svojem delovnem mestu glede organizacije dela in zaposlovanja neetično in škodljivo obnašala.

Malo pred začetkom te afere pa je bila ta oseba izbrana za prejemnico visoke državne nagrade za znanost, ki pa ji še ni bila podeljena.

Začel se je tipičen vseslovenski cirkus, oseba je bila odpuščena iz službe, delovne (znanstvene) množice pa so zahtevale, da se ji nagrada ne podeli zaradi hudega etičnega prekrška in zaradi nepoštenosti.

Tudi jaz sem bil tega mnenja, da namreč visoka državna nagrada in hud etični prekršek ne gresta skupaj. Kljub svojemu prepričanju o tem sem, kot navadno ob takih primerih, obiskal Jožeta Trontlja. On je bil tedaj predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter glavni slovenski strokovnjak za medicinsko (in tudi nemedicinsko) etiko, ki je bil uveljavljen tudi v Evropi in svetu. Vedno mi je bil pripravljen pomagati pri etičnih odločitvah; zlasti prej, ko sem bil jaz predsednik SAZU in on podpredsednik, pa tudi potem, ko je on postal predsednik, sva se pogosto posvetovala.

Toda ko sva začela govoriti o zgoraj opisanem primeru, me je presenetil, res presenetil. Bil je namreč mnenja, da se ne smemo, da se nihče ne sme prehitro odzvati. Najprej je poudaril, da mora biti obtožba za neetično in nepošteno obnašanje najprej dokazana. Svojo vlo-

go morajo opraviti policija, tožilstvo in sodišče. Pa tudi potem, to je bilo njegovo mnenje, ko bo in če bo greh dokazan, ne bo pravega razloga, da tej osebi državne nagrade ne bi podelili. Jože je bil mnenja, da ti dve stvari nista povezani med seboj. Da človek lahko napravi nekaj neetičnega in nemoralnega, pa je še vedno odličen znanstvenik, ki si zasluži nagrado.

Iz kabineta predsednika SAZU sem odšel poklapan in potolčen. Nikakor nisem mogel sprejeti Jožetovega stališča, ker bi po mojem morali človeka gledati kot celoto. Menil sem, da mora biti dober človek etično neoporečen, sposoben, pameten in vse, kar spada zraven. Pozneje, še posebej ob Jožetovi smrti in po njej, sem še razmišljal o njegovih pogledih v tem konkretnem primeru. Vedno bolj sem jih razumel in končno se z njimi strinjam. Prišel sem do tega, da je imel Jože prav.

Idealnih ljudi namreč ni, vsak ima svoje napake in mi ga moramo sprejeti kot nepopolnega človeka, kakršni smo tudi mi sami. Grehe, ki jih ima, moramo, če so nedvoumni in dokazani, obsoditi, vendar pa ima človek kljub temu svoje dobre lastnosti, ki pa jih

moramo upoštevati, pohvaliti ali celo nagraditi. Tak pogled Jožeta Trontlja bi bil posebno pomemben in aktualen danes, ko skušamo eden drugega v medijih in v javnosti čim bolj očrtniti in diskreditirati.

Dr. Jožeta Trontlja po kakšnem razpisu. Foto: Jurij Trontelj

Predvsem moramo mi sami skrbeti zase, da se etično in pošteno obnašamo, ni pa prav, kot se dogaja sedaj, da intenzivno iščemo napake in pomanjkljivosti pri drugih. Če jih najdemo, se moramo seveda odzvati, toda previdno, pametno in etično. Greh mora biti najprej nedvoumno dokazan, naš odziv pa mora biti primeren teži prekrška. ■

Svoje polhograjske rojake je imenoval sosede

Etika dr. Jožeta Trontlja do domačega okolja

✍ Ljudmila Bokal

Pravzaprav ne vem, ali etika do okolja kot uradno veljavna stroka sploh obstaja. Prav tako se ne spomnim, ali je dr. Trontelj kdaj govoril o njej. Če tega ni bilo čutiti v njegovih besedah neposredno, jo je pa zagotovo živel in posredno priznaval.

Nekaj več kot deset let nazaj je bil dr. Trontelj povabljen na pogovorni večer, ki ga je organizirala župnija Polhov Gradec. Takrat je govoril o evtanaziji in etiki, nazadnje pa so prišla na vrsto vprašanja navzočih. Eno od vprašanj je bilo namenjeno etiki do narave, do zemlje, do našega bivalnega okolja. Dr. Trontelj je bil vprašanja vesel in se mi je zanj zahvalil. To je prvi zaznamek, ki mi danes, ko razmišljam o njegovem odnosu do domačega kraja, prihaja iz spomina.

Spoštovanje domačih krajev

Svojim domačim krajem je veliko strokovne pozornosti namenil ob prvem simpoziju v Polhovem Gradcu leta 2008, ki je bil posvečen grofu Richardu Ursiniju Blagaju. S sodelovanjem na simpoziju ob odkritju kipa in izdaji zbornika z naslovom Gospod z rožo (2009) nam je s svojo navzočnostjo vlival moč. V nagovoru ob izdaji zbornika je poudarjal spoštovanje do domačih krajev: “Še imamo lepo deželo, čudovito naravo, še imamo dobre ljudi. A s temi zakladi bomo morali veliko bolj modro in pošteno ravnati.”

Prav tako je naročal, da je treba skrbeti za svojo prepoznavnost, za svoj košček ali celo kos v pisanem kulturnem mozaiku ob drugih narodih. In ni naključje, da je kot odmev na te svoje besede prav on v omenjenem zborniku prvič poimenoval del Polhograjskega hribovja okrog Polhovega Gradca s prijaznim imenom Blagajeva dežela. Prav je, da je to ime postalo prepoznavna znamka naših krajev, ki se večkrat pojavi v javnosti namenjeni uporabi. Nedvomno je to navdihnil “občutek hvaležne pripadnosti tem krajem in njihovim velikim naravnim in kulturnim vrednotam, predvsem pa njihovim prijaznim prebivalcem, med katerimi se že dolgo počutim sprejetega, domačega.” To je njegova misel iz uvoda k zborniku

Domači kraji (2013), v katerem je poudarjal dragoceno zavest o domoljubju in tako posredno dal zborniku ime: “Domoljubje se začne v domači hiši, v domači vasi, v domači dolini.” Ta domoljubna čustva “so nepogrešljiva v vsakem narodu, ki se ne želi utopiti in izginiti v novem svetu mobilnosti idej, ljudi in kapitala”.

Potreben je torej “občutek istovetnosti, identitete, tako nepogrešljiv za dejavno sosedstvo in aktivno državljanstvo”. Tu uporabljen izraz ‘sosedstvo’ je dr. Trontelj razumel širše in z večjo čustveno širino, kot je zapisana v prvi in drugi izdaji Slovarja slovenskega knjižnega jezika: “Sosed je tisti, kdor živi, prebiva blizu koga”. Sosed je po njegovem vsak prebivalec v vasi, s katerim

nas veže krajevna bližina in naklonjen odnos. S takimi nazori se je tudi vzemal za ohranitev sosedске pomoči (Delo, 5. feb. 2011, leto 53, št. 30).

Vrednost jezika

V potrjevanju človekove in osebne samobitnosti je dr. Trontelj poudarjal vrednost jezika, knjižnega in tudi narječij, ki ima v primerjavi s prvim večjo čustveno vrednost: "Narečje je pode-

dometa, ki se ne ustavi pred domačo ograjo. V drugem delu tega mota pa pride na dan navezanost na domače kraje. To je dr. Trontelj bogato izpolnjeval. Podpiral je kulturne dejavnosti v kraju, še posebej je bilo dragoceno spodbujanje posameznikov, ki jim je dajal tudi odkrito priznanje. Javnim očem skrita pa je bila še ena plat njegovega delovanja – pomoč pri zdravstvenih težavah svojih rojakov v kraju ali tudi zunaj njega. Nikoli ni javno

prepočasen, moj avto ga je zadel in drhte je obležal na cesti. Trideset let je že minilo, žalost tega trenutka pa je pred mojimi očmi še tako živa, kot da se je zgodilo danes. Ne samo zato, ker sem se brez krivde čutil krivega. Jata se je hipoma obrnila in se spustila na cesto, vrabčki so obstopili smrtno ranjeno ptičko. V njihovem vedenju sem razbral toliko ganljive nežnosti, toliko topline, sočutja in silne želje pomagati, da me bo ta prizor spremljal vse življenje. Od tedaj vem: potreba pomagati bitju v stiski ni omejena na človeško vrsto. Zato je jasno, da mora biti vsajena v gene."

Vseh teh človeških razsežnosti dr. Trontlja smo se v Polhovem Gradcu zavedali in to je bilo čutiti tudi v poslovilnem nagovoru ob pogrebni maši. Tako je bilo povedano: "Dr. Trontelj, nas Pograjce ste imenovali sosede, čeprav ne bivamo tik ob Vaši hiši. Tudi z javno besedo ste opominjali, kako dragocena je sosedska pomoč. S tem ste hoteli poudariti naklonjenost drugemu, dobrohotnost, duševno in materialno oporo. Vse to ste Vi dajali svojemu domačemu kraju, njegovemu kulturnemu utripu, našemu Polhovemu Gradcu. Veliko opaznih dejanj ste mu namenili, v naši

Foto: Junji Trontelj

dovano premoženje, ki ga je ustvarjalo mnogo rodov naših prednikov, je dediščina, ki je vredna vsega spoštovanja in največje skrbi. Tudi knjižni jezik je dragocen in ima svojo posebno vlogo, a po izvirni žlahtnosti se z narečjem ne more meriti." (Iz nagovora k predstavitvi 38. knjige iz zbirke Glasovi, 2010.) Vrednota jezika je živo vrela na dan v številnih govorih, javnih in osebnih dejanjih, izkušnje pa pričajo, da jo živi tudi njegova družina.

Silna žeja pomagati

Tiha podlaga njegovega delovanja se skriva v misli, ki jo je kdaj pa kdaj omenila njegova žena Tatjana: Misli globalno – deluj lokalno. S tem se izkazuje širina njegovega mišljenjskega

govoril o njej, med ljudmi pa je bilo čutiti njegovo dobrodejno prizadevanje zanje. Tu ni delal nobenih razlik, lahko da mu je bil bolnik domač ali pa tudi popolnoma neznan.

“ Vrednota jezika je živo vrela na dan v številnih govorih, javnih in osebnih dejanjih, izkušnje pa pričajo, da jo živi tudi njegova družina. ”

Pomagati ljudem je bila podlaga njegovega delovanja, o kateri je trdil, da je ljudem prirojena. V polhograjskem župnijskem listu Pot je leta 2011 zapisal: "Nekoč je na polhograjski cesti tik pred mojim avtom jata vrabčkov v naglem letu iznenada prečkala cesto. Zadnji je bil za drobec sekunde

spominih pa boste zapisani tudi po človekoljubni pomoči posamezniku. Radi ste imeli naš kraj, njegove 'strme hribe in ozke grape', kot ste nekeje zapisali." V znamenje velike hvaležnosti in spoštovanja je ob njegovi sliki pri žalni knjigi slonel šopek iz zimskega rastlinja, velikemu ljubitelju domačega kraja nabran na Grmadi in Lovrencu.

Ali ti drobci zadoščajo, da spregovorimo o etiki do domačega okolja, do domačega kraja? S svojim delovanjem jo je dr. Jože Trontelj potrdil. ■

Opomba

1. Ta besedna zveza je v naslovu najnovejše občinske publikacije Blagajeva dežela v osrčju Polhograjskega hribovja, prav tako je v imenu kulinaricne zanimivosti Cula dobrot Blagajeve dežele, pogosto se sliši 'prireditve v Blagajevi deželi' in podobno.

V resnici smo vsi izumitelji

Pogovor z Richardom in Josephom Fuiszem

 Peter Rožič

Septembra 2014 sta Slovenijo obiskala ameriška izumitelja prekmurskega rodu: Richard in Joseph Fuisz. Dr. Richard Fuisz, zdravnik in poslovnež, je uradno priznan izumitelj vsaj 115 patentov v ZDA ter več kot 200 patentov v svetovnem merilu – s področij, kot so tablete, doziranje zdravil, elektronsko poslovanje in elektronska pošta. Njegov sin Joseph Fuisz, pravnik in poslovnež, je uradno priznan

izumitelj 28 patentov v ZDA – s področja zdravil in programske opreme. Oče Richard je študiral medicino na Univerzi Georgetown, sin Joseph pa se je šolal na Univerzi Yale in na Pravni šoli Univerze Columbia. Ob priložnosti inavguralnega predavanja o inovacijah, ki ga je z njima 8. septembra 2014 v Ljubljani pripravila Ameriško-slovenska izobraževalna fundacija (ASEF), sta spregovorila za revijo Vzgoja.

Katere so lastnosti inovativnega človeka? Kdo je izumitelj?

Richard: Izumitelj je vsak, ki razmišlja o novih stvareh in o novih pristopih h gledanju na stvari. Zakonodajca sicer pogosto priznava samo določene vrste inovacij, kot so avtorske pravice za popevke ali patenti za razne izdelke in procese. Vendar pa smo v resnici vsi izumitelji. To nam je dano v naravo. Izumljamo vsak dan. Na poti v službo najdemo novo bližnjico. Odkrijemo nov način priprave hrane. Napišemo novo pesem. Na svež način pomagamo sodelavcem. Vse to so oblike izumov, ki so lahko ali pa tudi ne uradno opredeljene kot izum.

Joseph: Da. Večina izumiteljev nikoli ne bo priznana kot inovatorji v pravnem pomenu besede – to so izumitelji, povezani s formalnim postopkom patentiranja.

Če smo izumitelji že po naravi, kako potem napredovati v sposobnosti izumiteljstva?

Richard: Uri se, vadi in se kdaj tudi zmoti. Napake so lahko sijajna stvar. Veliko se lahko naučimo iz razumevanja lastnih napak. Kot lahko napredujemo v svojem npravnem življenju, lahko napredujemo tudi kot inovatorji. Pokažite mi človeka, ki se nikoli ne zmoti. Jaz ga še nisem srečal.

Joseph: Uri se v vseh stvareh. Vaja dela mojstra.

Ob kom sta se učila ustvarjalnega razmišljanja? Kdo so bili vajni vzorniki?

Richard: Moj vzornik je bil oče. Kmetovalec. Če najdeš nekoga, ki uspešno upravlja kmetijo, in dobiš človeka, ki razmišlja in ravna širokopotezno na mnogih področjih: zemlja, vreme, trg za pridelke, veterinarska oskrba in poznavanje anatomije živali, ima sposobnosti mehanika za dobro delovanje strojev in tako naprej. Oče je bil moj največji učitelj. Jaz sem samo njegova senca.

Joseph: Moj oče seveda.

Joseph, vašemu očetu je bil vzornik njegov oče in vi ste se ustvarjalnosti učili od svojega očeta. Čeprav odnos oče–sin ni vedno enostaven, se zdi, da sta oba z očetom veliko pridobila od svojih očetov. Kakšno vlogo v inovativnosti igra družina in kaj vas je pri očetu še posebej nagovarjalo?

Joseph: Oče mi je pomagal odpraviti predsodek o postopkih izumljanja in patentiranja kot o nečem, kar je nejasno, prezapleteno ali celo nedosegljivo. Če patentiranja ne bi videl od blizu pri očetu, bi me ti postopki prestrašili. Od očeta sem se naučil še nekaj zelo pomembnega. Če mi nekdo določene koncepta ne more razložiti na bolj ali manj razumljiv način, potem je jasno, da dotični koncepta niti sam ne razume. Ta nauk me je osvobodil za

to, da se lahko tudi sam naučim tega, kar je treba vedeti za izume na raznih področjih. Ponotranjil sem namreč pristop, da se tega, kar potrebujem, lahko naučim, ne da bi me zato bilo strah pred zapletenostjo. Je pa res tudi to, da je najbolj prijeten del izumljanja začetni del postopka. Takrat namreč o novi ideji ali konceptu premišljujemo skupaj z očetom. Koncept raztegujemo in spreminjamo. Skupaj greva skozi začetne korake in se sprašujemo o tem, ali določena ideja lahko zaživi, ali lahko postane patentirana in ali je primerna za trg.

Richard: Čeprav je bil Joseph pravkar zelo skromen v svojih besedah – in do mene spoštljiv –, moram dodati, da je sila inovativen in domiseln. Je pa res, da sta dve stvari v ozadju. Prva je moja starost. Preprosto imam prednost, da sem v življenju videl več kot on. Ko bo Joseph dosegel mojo starost, me bo presegel. In tako tudi mora biti. Druga stvar pa je ta, da je ljubezen (do) mojega očeta tako globoko prisotna v naši družini, da bodo naši očetje vedno razumljeni kot vodje benda, če lahko tako rečem.

Kaj vama je v času šolanja odpiralo pot do ustvarjalnega razmišljanja in izumiteljstva?

Richard: Medicinska šola mi je bila vsekakor v veliko pomoč. Zdravnik se uči univerzalnosti človeških sposobnosti. Biti zdravnik vsaj zame pomeni izbrisati različne omejenosti. Odstranjevanje meja je začetek inovativnosti. Običajne meje fizikalnih znanosti se morajo znova in znova preverjati.

Joseph: Mislim, da osnovo predstavlja urjenje v dobrem branju in pisanju. Ostalo pa je v veliki meri odvisno od pripravljenosti za učenje iz razpoložljivih virov. V primeru patentiranja to pomeni znati razložiti drugim, kaj si naredil in v čem je doprinos novosti. Osnovna izobrazba je torej neprecenljiva tako za izumitelja kot tudi za katerega koli drugega strokovnjaka.

“ Gotovo obstajajo še neustvarjena orodja, ki nam bodo pomagala preživeti manj časa pred ekrani. Toda na koncu koncev je vse odvisno od samodiscipline. ”

Kako vidita inovativnost, patente in znanost v medsebojni povezavi?

Richard: Patenti so v svojem bistvu osnovani na temeljnih znanstvenih načelih. Patenti so zelo uporabni za ‘start-up podjetja’, zlasti kjer je potreben precejšen začetni kapital. Patenti pomagajo odgovoriti na staro vprašanje, zakaj tvoj večji konkurent preprosto ne kopira tega, kar si naredil, ko se pokaže, da bo to imelo uspeh. Vendar pa inovacije večinoma pridejo iz manjših, bolj spretnih podjetij. To je predvsem zato, ker mali izumitelj zavrača miselnost, da (ne)kaj ne more biti narejeno. Pogosto se namreč da marsikaj narediti. Pogosto niti ne kršijo znanstvenih načel, ampak uporabljajo nove načine, kako ta načela aplicirati. Povezava med inovacijo, patenti in znanostjo je torej jasna. Inovacija se lahko s pomočjo znanosti razvije v patent.

Joseph: Strinjam se. Patenti so skoraj vedno zasnovani v znanosti. Inovacija spreminja način, kako ljudje ravnamo. A to gotovo ni zadeva (samo) naravnih znanosti. Morda bi inovacije lahko razumeli, kot da pravzaprav slonijo na družboslovnih znanostih.

Kako si lahko inovativnost in podjetništvo medsebojno koristita? In kdaj ne?

Richard: Podjetnost skoraj vedno zahteva inovacijo. Mislim, da tisti primeri, kjer si inovativnost in podjetnost nasprotujeta, ne morejo biti utemeljeni. Seveda bi velika podjetja rada ustvarila mišljenje, da mali inovatorji ovirajo splošno dobro. V bistvu pa velika podjetja pogosto sama uporabljajo finančne vire, da lobirajo in goljufajo ostale. V resnici so prav velika podjetja tista, ki ne marajo konkurence inovatorjev, ki niso del teh podjetij.

Joseph: Zgodovina nas uči, da je inovativnost za podjetnika nekaj povsem naravnega. Je pa res, da še posebej na področju informacijske tehnologije vendarle obstajajo velika podjetja, ki so dobro in dosledno inovativna.

Inovativnost je tudi praktičnost: ustvariti nekaj, kar ljudje zares potrebujejo. Lahko podata kakšen primer, patent?

Richard: Že dolgo me zanimajo težave, ki jih ima lahko bolnik pri jemanju (použivanju) zdravil. Njihove težave sem poskušal rešiti na mnoge načine, ki so nato vodili do patentov: hitro topljive tablete, hitro topljivi filmi, nova tekočina, ki pomaga pogoltniti tablete, in nazadnje naša nova 'saturnovo' oblikovana tableta. Ti patenti omogočajo bolnikom, da zdravila laže zaužijejo. To je v pomoč predvsem otrokom in starejšim. Napredujemo korak za korakom, da bi izboljšali življenjske pogoje. To je naša dolžnost. Počutim se, kot da sem prejel dar oz. sposobnost razumevanja na določenem področju.

Joseph: Morda je dober primer najinih patentov ta, kako zdravilo dati v tanek film. Obstaja na primer zdravilo za pomoč proti odvisnosti od heroina. Toda pacienti tablete večkrat zdrobijo, da jih v telo vnesejo z injekcijami, kar

je zelo nevarno. Tanek film pa se ne da zdrobiti, zato ima na trgu veliko vrednost.

Kako biti povezan z realnostjo v času virtualne resničnosti ali celo fikcije?

Richard: Zelo preprosto. Eni jemljejo virtualno realnost iz fikcije in jo prenesejo na višjo raven. Vsaka realnost je za izumitelja realnost, naj bo virtualna ali katera druga. Moja hči, ki je pisateljica, mi je nekoč povedala, da ima junak v njeni knjigi zapestno uro, ki ohranja človekove skrivnosti. Iz tega je kasneje nastala kriptografska šifra za patent zapestne ure!

Joseph: Mislim, da je zasvojenost z virtualno realnostjo postala lastnost, ki jo bomo morali zaježiti. Vsi – z mano vred – preživimo preveč časa pred ekrani.

Ali obstaja možnost patentiranja proizvoda, ki bi ohranjal vrednost virtualne realnosti in nam hkrati pomagal preživeti manj časa pred ekrani?

Joseph: Gotovo obstajajo še neustvarjena orodja, ki nam bodo pomagala preživeti manj časa pred ekrani. Toda na koncu koncev je vse odvisno od samodiscipline. To pa ni vedno lahko. Najbolj učinkovita rešitev zame je povsem netehnične narave, in sicer, da pustim svoj pametni telefon doma ali pa ga izključim, ko sem z družino.

Richard: Čas bo pokazal. Zdi se, da sama narava besede 'virtualno' vsebuje določeno neresničnost, ki se kaže na način, ki posnema resničnost. V tem smislu 'virtualno' vključuje čute in zato tudi ekrane itd. Določeni vidiki takšnega pogleda so lahko po eni strani zelo koristni. Predstavljajte si osebo, ki je primorana biti ves čas doma, a lahko različne kraje obišče virtualno.

Po drugi strani pa je lahko takšen pristop zaskrbljujoč in vzbudi primerne moralne zadržke. V prihodnosti bodo ljudje bolj in bolj živeli v virtualnem okolju. V takšnem okolju bodo delali in se morda celo igrali. V teoriji nam to zastavlja vprašanja o moralnosti tistih dejanj, ki so storjena virtualno in ne realno. Na primer: ali je sprejemljivo in dobro, če služim denar v virtualnem okolju in to počnem s krajo drugemu le 'navidezno'?

Inovativnost je povezana s samozavestjo in občutkom lastne vrednosti. Kako lahko inovacije in patenti dvignejo samozavest tudi širši skupnosti?

Richard: Vsako dobro opravljeno delo daje ponos skupnosti in narodu – naj si gre za nov patent ali za dobro preorano in negovano kmetijsko polje v Prekmurju, za dober pridelan med, dobro vzdrževano cerkev in župnijo ali več tehničnih stvari, kot so napredna lahka letala, ki jih Pipistrel izdeluje v Sloveniji. Verjamem, da je samozavest od Boga dana nagrada za dobro opravljeno delo. Tu ni meja, prav tako kakor ni meja za Božjo ljubezen do nas.

“ Ponotranjil sem pristop, da se tega, kar potrebujem, lahko naučim, ne da bi me bilo zato strah pred zapletenostjo. ”

Joseph: Strinjam se s povedanim. Delo je korenina (začetek) samozavesti. Samozavest, ki ni zasnovana na delu, je kot nečimrnost.

Kako vidita inovatorstvo in tehnološki napredek v Sloveniji? Kje prepoznavata vrzeli? Kje in kako iskati potencial za razvoj?

Richard: Slovenci smo veliki izumitelji tako v tujini kot doma. To je neizpodbitno. Mislim tudi, da so inovacije in tehnologija bistvene za visoko vrednost industrije, ki jo mora Slovenija razviti. V ZDA se to naslavlja z jasnim vprašanjem: kako lahko industrija raste v globalni konkurenci v okolju cenene delovne sile na Kitajskem in v Mehiki? Tehnologija je pomemben del te razprave.

Zgodovinski dogodki, ki so povedli Slovenijo v samostojnost, so bili izredni. Upravičeno razmišljam, da je politična zavzetost Slovenije za članstvo v EU in NATO okrepila in utrdila to neodvisnost za bodoče generacije. To smo dosegli. Zdaj pa moramo pogledati na vire naših ekonomskih prednosti. Kateri slovenski sektorji lahko konkurirajo globalno? To vprašanje je po definiciji konkurenčne narave, v nasprotju z vidikom preprostega sodelovanja. Mislim, da je treba razmišljati: kako in v katerih sektorjih lahko ekonomsko zmagamo znotraj Evrope in v širšem svetu? Kateri so zahtevani pogoji? To je drugačno razmišljanje od razmišljanja zgolj o sodelovanju, ki je bilo sicer nujno za stabilizacijo slovenske politične neodvisnosti in identitete v Evropi, a nezadostno.

Osebnostno vidim veliko obetov v slovenskem tehnološkem sektorju, če ga bo Slovenija razumela z vidika dodane vrednosti. V določenem obsegu je lahko Slovenija igralec na svetovnem odru. Dobre obete vidim tudi na kmetijskem področju v bioproizvodnji.

“ Izumi včasih gradijo boljše prihodnost, včasih pa le lažjo prihodnost, ki morda ni nujno boljša. Menim, da je pomembno ohraniti odprtega duha in se ne bati povedati, ko stvari skrenejo s poti. ”

Joseph: Vse bistvene sestavine za velik uspeh so tukaj, v Sloveniji. Potrebujemo samozaupanje in več konkretnih korakov, da v Slovenijo privabimo globalno uspešna podjetja. Irska je to storila z lekarniški izdelki, ki so bili zanimivi za farmacevtsko industrijo. Švica deluje prek meja. Tudi Slovenija zmoro to.

Ali vidita možnosti za vlaganje lastnega časa in virov v Slovenijo? In če je temu tako, kam? Če ne, kaj vaju pri tem ovira?

Richard: Vedno mi je v veselje pomagati drugim, če se za to pokaže priložnost. Kar se tiče investiranja v Slovenijo, je to vedno mogoče in je zelo odvisno od trenutnih priložnosti ter od tega, ali lahko res pomagamo in k čemu s tem pripomoremo.

Joseph: Moj ded se je preselil v Ameriko pred 95 leti. Danes sta moja otroka, stara šest in pet let, državljanca Slovenije. Torej je zame povsem naravno, da s svojimi otroki gledam v prihodnost in gradim povezave (s Slovenijo), ki jima bodo nekoč veliko pomenile.

Inovativnost in ustvarjalno razmišljanje sta povezana z močjo domišljije. Kako se lahko nekomu (pri)vzgoji spretnost domišljije (ustvarjalnega duha)?

Richard: Opazujte naravo! Narava je najboljši učitelj. Nato si dovolite sanjati in nadaljujte s sanjami. Navedek Roberta Kennedyja ujame bistvo: “So nekateri, ki na stvari gledajo samo na takšne, kot so, in se sprašujejo, zakaj...” Jaz pa sanjam o stvareh, ki jih nikoli ni bilo, in se sprašujem, zakaj ne.

Joseph: Po pravici povedano, so nekateri ljudje po naravi ustvarjalni. V to kategorijo vsekakor uvrščam svojega očeta.

Kako izumitelj gleda na preteklost in prihodnost? Kako inovacija gradi boljše prihodnost in prinaša upanje?

Richard: Ljudje si želimo izboljšati svoje življenjske pogoje. Mislim, da to je in bo osnova inovacij. Zato se iznajdbe bistveno prepletajo z upanjem. Vendar prav tako ne smemo preveč poudarjati vloge materialnega napredka na račun duhovnega življenja, saj to ne vodi nikamor. To je posebej pomembno v sekulariziranem svetu stvari oz. šare. Samo čas bo pokazal, kakšen napredek je pozitiven za človeštvo, posebej na področju neosebne komunikacije, s katero odraščajo mlajše generacije.

Joseph: Izumi včasih gradijo boljše prihodnost, včasih pa le lažjo prihodnost, ki morda ni nujno boljša. Menim, da je pomembno ohraniti odprtega duha in se ne bati povedati, ko stvari skrenejo s poti.

Kakšno je vajino upanje ter vajine želje?

Richard: Dobro želim najprej svoji družini in vsem tistim, ki jih imam rad. Potem pa upam na ponovno oživitve katoliške Cerkve. In, končno, za Slovenijo, da uspe!

Joseph: Se pridružujem. ■

Vzgoja za etične vrednote v praksi

✍ Špela Čekada Zorn, Andreja Dobnikar

“Dobro za človeka je tisto – pa naj bo staro ali novo, povsod razširjeno ali ne – kar mu pomaga, da postane resnično človek.”
(Hans Küng)

S tokratnim prispevkom se zaključuje niz besedil, v katerih so bile predstavljene različne delavnice z etično vsebino, ki jih lahko izvajamo v osnovni šoli, in se nanašajo na načela svetovnega etosa.

Ogrodje

Zamiselnost o delavnicah se je porodila v slovenskem gibanju Svetovni etos. V letih 2013/2014 je bilo predstavljenih pet primerov delavnic: Delavnica o zlatem pravilu (september 2013), Delavnica o nenasilju in spoštovanju življenja (december 2013), Delavnica o pravičnosti (marec 2014), Delavnica o resnicoljubnosti (junij 2014) ter Delavnica o zvestobi in pripadnosti (september 2014). Uspešnost posamezne delavnice je nemogoče oceniti samo po besedilu, treba jo je preizkusiti v praksi. Temeljno vprašanje pa je kdaj izvesti delavnico. Ure oddelčne skupnosti, ki so namenjene tudi graditvi pozitivnih odnosov v razrednih skupnostih, so na urniku le na vsaka dva tedna po eno šolsko uro. V tej uri razrednik pregleda izostanke učencev in rešuje neprijetne situacije, ki so nastale v razredu. Zgoraj navedeni primeri delavnic zahtevajo več ur strnjene dela z učenci, ne pa zgolj nekajminutno izvedbo. To je v slovenski osnovni šoli težko izvedljivo.

Seveda pa s pravo mero motiviranosti ni nič nemogoče. Avtorici sva delavnice izvedli pri urah slovenščine, kjer sva temo obravnavanih književnih besedil povezali s temami posameznih delavnic, zato le-te niso bile izvedene strnjeno, ampak parcialno v daljšem časovnem obdobju.

Analiza praktične izvedbe delavnic

Prva delavnica je imela za izhodišče t. i. *zlato pravilo*, ki je temeljno načelo vseh najbolj vplivnih svetovnih religij, zato najbolj 'pooseblja' gibanje Svetovni etos. Izpostavlja dejstvo, da imamo vsi ljudje enake temeljne človekove vrednote in norme, brez katerih sožitje med nami ni mogoče. O tem govori tudi priložen plakat.

Delavnico sva izvedli v 7. razredu. Učenci so imeli kar nekaj težav pri razumevanju Parabole o zlatem pristanu, zato sva z njimi opravili voden pogovor o vsebini in nauku parabole. Sledilo je individualno delo učencev. Na barvnih kartončkih so dopolnili različne izjave, kot so *Hudo mi je, ko ...*, *Prizadene me, ko ...*, *Žalosten sem, ko ...*. Domnevali sva, da bodo imeli zadržke pri izražanju svojih čustev, a je bila najina skrb odveč. Večinoma so se izjave dotikale ocen v šoli in odnosov s prijatelji, veliko manj pa so učenci omenjali starše oziroma odnose s starejšimi osebami. Pogovor smo razširili na odnose v razredni skupnosti in izoblikovali skupno pravilo o obnašanju, ki bo veljalo za njihovo oddelčno skupnost: "Med seboj si pomagamo".

Zadnji del delavnice je bil namenjen človekovim pravicam in dolžnostim. Želeli smo poudariti, da so pristni medčloveški odnosi mogoči le, če se zavedamo tako naših pravic kot tudi dolžnosti do drugih. Po pričakovanju

se je pokazalo, da so učencem precej bolj blizu pravice kot dolžnosti.

Delavnico o *nenasilju in spoštovanju življenja* sva izvedli v 9. razredu ob obravnavi knjige *Uničimo jo* (Kate McCaffrey), ki so jo učenci prebrali za domače branje. Knjiga obravnava medvrstniško nasilje, ki se tudi v slovenskih osnovnih šolah pojavlja v različnih oblikah. Najbolj razširjena oblika je psihično nasilje, sledi fizično, spolno in tako imenovano spletno nasilje, ki je tudi osrednja tema omenjene knjige. Zaskrbljujoče je, da žrtev nasilja pogosto začne verjeti žaljivim pripombam in se posledično tako tudi obnaša. Ob tem pa je prizadeta njena osebnost in samospoštovanje.

Po uvodnem pogovoru o nasilju in nenasilju smo prebrali članek Najstniški brutalno pretepli 15-letnico. Učenci so po branju opisali ter predstavili lastne izkušnje in oblike nasilja, s katerimi se srečujejo v vsakdanjem življenju. Pohvalno je, da so se ob tem spomnili na zlato pravilo "Česar nočeš, da bi drugi tebi storil, tega tudi ti ne stori drugemu," ki smo ga obravnavali v sedmem razredu pri pouku državljanske kulture in etike. Njihova mnenja o tem, kaj je nasilje, so bila različna, saj se psihičnega nasilja velikokrat sploh ne zavedajo ali pa ga opredeljujejo kot 'hec'. Enotni pa so bili glede dejstva, da je uporaba fizične sile ali resna grožnja z uporabo le-te res nasilje. Ob branju njihovih dnevniških zapisov smo spoznali, da ima vsako nasilje, malo in veliko, za človeka določene posledice, zato je prav, da se nasilje prepozna in da se žrtvam pomaga.

Delavnica, ki je bila osredotočena na vrednoti *pravičnost in poštenost*, je bila izvedena v 7. razredu.

Odlično izhodišče za pogovor je odlomek iz Bevkove povesti Tatič, ki sva ga v tokratni delavnici tudi upo-

ZLATO PRAVILO

BAHAJSKA VERA

Kosteni in učni ne nalagajo krivice, ki ga sam ne bi hotel niti, in niko mur ne želi storiti, k bi jih ne bilo sebi.
Baha'í, Nove Svetovlje & Sveti Baha'í, 1908

HINDUIZEM

To je sveta delavnost; ne stori nič, kar bi te zabolalo, če bi ta stori tebi.
Mandala, 1925, 1927

BUDIZEM

Ne ravaj z drugimi na način, ki bi pridelal tebi.
Dharma, 1924

KONFUCIANIZEM

Beseda, ki ustvarja temelj vsega drugega svetinja

Je ljubeča praznina, Ne stori drugemu, kar si ne želiš, da ti stori. Ljubeča praznina, stani, in vse se vrne na svoje mesto.

ISLAM

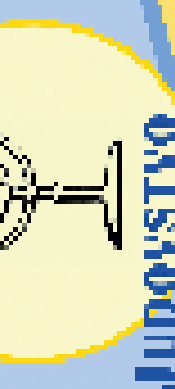
Ni ce od vas ni vsenim vernik, delati c drugim ne deli teqa, kar deli sebi.
Feroz Zohra, 1968, 1968

DAOIZEM

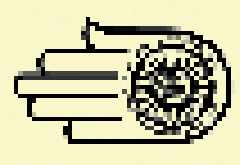
Ne delatek vsega vsega glaj, ker ne vni lastno delatek in vsega gova izga, so kos na vsega lastno.
Lao Tse, 1929, 1929

JUDOVSTVO

Česar sam ni maraš,
umrla si svojemu zakoniku
V tem je vsa žena
vse medela en ko me mami
pelo, kar ni bilo tako

DŽAINIZEM

Človek bi moral z vsemi
biti ravnanj tako,
kot bi sam želel,
da bi ga nje z njim
ničesar ni bilo tako

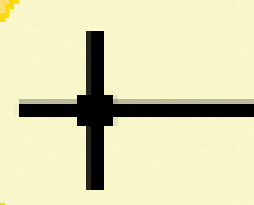
ZARATUSTRSTVO

Ne vem drugemu nišo
kar bi škodila tebi samemu.
Če si tako, si pa nišo

SIKHIZEM

Niko ni nisem tujec
In niče ni tujec meni
Resnično, sem prijatelj z vsemi
Za to človek si, za to človek

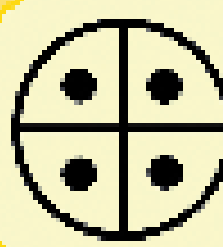
KRŠČANSTVO

Vse tony, kar hoče,
da bi ljudje nam stonil
šar te tuj ni nišo
da je postava in pravi
kateri so tuj nišo

UNITARIANIZEM

Izpoljimo in odpiramo sposto
vanje soode si neča presleda
vsega obsejetelega,
kateri je die človek
in vsi so enako

STAROSELSKA VEROVANJA

Žiti smo celice,
ker obsegamo in imamo eno
vsega človek in vsi so enako

Projekt financirajo: Republika Slovenija
Ministrstvo za kulturo
Narodna knjižnica Republike Slovenije
Inštitut za kulturo in zgodovino

Nadaljevanje članka s str. 25.
rabili. Učenci so odlomku pozorno prisluhili, nato pa so se opredelili do dejanj glavne književne osebe. Njihova mnenja o tem, ali je bila kraja upravičena ali ne, so bila deljena, vendar pa so se nagibala k temu, da je bil dečkov prekršek nekako upravičen in manjši, saj se mu je pred tem godila krivica. Negativno vedenje in zelo ponižujoč odnos do drugih so zaznali tudi pri veriverici, avtorici "veveričjega pisma". Odpisali so ji, v pismu pa je velika večina zagovarjala stališče, da smo si med seboj vsi enaki ne glede na položaj, ki ga zasedamo v družbi.

Četrta delavnica je izhajala iz *resnicoljubnosti*, ki jo danes razumemo kot moralno vrlino in hkrati tudi naravno stanje naših možganov. Zavedati pa se moramo, da je pot do resnice težka, ker velikokrat tavamo v temi in ne vemo, kakšno bo končno spoznanje ...

Delavnico smo izvedli v 9. razredu kot uvodno motivacijo ob obravnavi Brižinskih spomenikov. Krščanstvo namreč pravi, da se je izvirni greh zgodil, ko je nekdo nasedel laži nekoga drugega. Po razgovoru o tem, kaj učencem pomenita resnica in resnicoljubnost, smo prebrali pravljico Frana Milčinskega Laž in njen ženin. Učenci so bili že med branjem dokaj kritični. Razdelili so si vloge in prebrano zgodbo dramatisirali. V vloge so se vživeli in jih odlično odigrali. Učenci so bili enotni, da se v vlogah laži in njenega ženina niso počutili dobro, kar kaže na dejstvo, da zanje laganje ni nekaj samoumevnega in preprostega.

Ob tem smo izpostavili pojem drobnih in dobronamernih laži. Zanimivo je, da se je trinajst učencev od petnajstih odločilo, da so drobne in dobronamerne laži 'dobrodošle' in se jih tudi sami velikokrat poslužujejo. Prepričani so, da je boljše, da se malo zlažeš, kot pa nekoga prizadeneš. Enotni so bili tudi ob spoznanju, da nas običajno bolj prizadenejo laži tistih, ki so nam blizu in jih imamo radi, kot pa laži ljudi, ki jih niti ne poznamo. Zelo jih boli spoznanje, da jim nekdo laže. To se je najbolj nazorno pokazalo v zadnjem delu delavnice, ko smo brali njihova literarna dela z naslovom *Njegova/njena laž me je prizadela*. Učenci so brez zadržkov razkrili osebne stiske, razočaranje in

prizadetost. Delavnica je bila uspešna, a bi zanjo potrebovali dejansko res štiri ure, kot je bilo načrtovano.

Zadnja delavnica je bila osredotočena na *zvestobo in pripadnost*. Zanimale so naju asociacije, ki jih imajo učenci 8. razreda ob omembi teh dveh pojmov. Predvsem so izpostavljali pojem pripadnost, in sicer pripadnost družini, formalni ali neformalni skupini ljudi in tudi državi. Ko smo se pogovarjali o zvestobi, so največkrat omenili zvestobo prijateljem, nihče pa ni izpostavil zvestobe samemu sebi. Ko

stnikova skupina je bila na začetku t. i. okrogle mize bolj zadržana, vendar se je njihov glavni predstavnik zelo dobro vživel v svojo vlogo, tako da je diskusija za in proti trajala dlje od načrtovanega.

Kako naprej

Delavnice o etičnih vrednotah so bile za avtorici besedila nov izziv. Učenci so bili pri izvedbi vseh delavnic bolj motivirani za delo, kot sva pričakovali, in ob tem pokazali velik interes za pogovor o etičnih vrednotah. Le-te

Foto: Alenka Veber

sva jim omenili tudi to možnost, so si bili edini, da brez pozitivnega odnosa do sebe ni pozitivnega odnosa do drugih. Z zanimanjem so prisluhili zgodbi o zvestem psu, ki je čakal na svojo skrbnico še po njeni smrti. Kar nekaj učencev je povedalo, da imajo tudi oni hišne ljubljence, ki jih čakajo, da pridejo iz šole ...

Sledila je zgodba o dveh bratih, v kateri je eden od njiju smrtno ranjen, drugi pa je zadnje trenutke njegovega življenja ob njem, čeprav je tudi sam v smrtni nevarnosti in temu dejanju nasprotuje njegov nadrejeni častnik. Učenci so se razdelili v dve skupini. Ena je zagovarjala brata, druga pa častnika, čeprav se je večina učencev že takoj postavila na bratovo stran. 'Ča-

so namreč dandanes velikokrat prazne in zapostavljene, pogosto se nam zdi, da so se v vzgojno-izobraževalnem procesu nekako izgubile. Vredno bi bilo razmisliti, kako te vsebine bolj aktivno vključiti v vzgojno funkcijo šole in tako obogatiti vzgojno-izobraževalni proces.

Učitelji bi morali z učenci skozi celotno šolsko leto 'odkrivati' posamezne vrednote in to nadgraditi z doživljajskim učenjem. Dejstvo je, da učitelji nismo dovolj izobraženi na tem področju, vendar pa je prav vsak učitelj zavedno ali nezavedno zgled učencem in tako soodgovoren za izoblikovanje otrokove osebnosti, s tem pa tudi njegovih moralnih vrednot in čuta odgovornosti. ■

Prilagajanje učnega prostora otrokom s posebnimi potrebami

✍ Vanja Kiswarday

Pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami (OPP) v vzgojno izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo so v odločbah, ki jih v postopku usmerjanja pridobijo otroci oz. mladostniki, pogosto navedene tudi potrebe po prilagoditvi prostora. Urejenost prostora vpliva na človekovo počutje, s tem pa tudi na vedenje, delovanje in učenje. V vrtcih in šolah je treba upoštevati vidik varnosti in dobrega počutja otrok, estetski vidik, funkcionalnost in nenazadnje tudi skladnost s kurikulumom (Pravilnik o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca, UL 47/10).

Prilagoditev prostora

Prilagoditev prostora glede na potrebe OPP je namenjena odstranjevanju oz. zmanjševanju ovir in povečevanju možnosti za samostojno in aktivno participacijo ter učenje. Otrokom sporoča tudi, da so v okolju sprejeti in cenjeni, saj vzgojitelji oz. učitelji tudi preko kakovostnega prilagajanja prostorov izkazujejo naklonjenost, interes in aktivno prizadevanje za njihovo varnost, mobilnost in dobro počutje. Različne skupine OPP,

ki jih opredeljuje Zakon o usmerjanju OPP, imajo v povezavi s prostorom različne potrebe, vseeno pa jih je večina lahko povsem uporabnih in primernih tudi za druge otroke.

Za otroka z **motnjami v duševnem razvoju** je dobro, če se mu zagotovi osebni kotiček, ki mu bo dajal občutek varnosti in domačnosti. Vanj se bo lahko umaknil za umiritev in oddih ali pa bo izkazoval svojo ustvarjalnost. Tak kotiček ponuja tudi dobre možnosti za usmerjeno urjenje socialnih veščin, saj lahko vanj povabi tudi prijatelja. Otroku naj ima možnost, da čim bolj sodeluje pri ureditvi tega prostora, mu da osebno noto, pa tudi čim bolj samostojno skrbi za urejenost tega prostora.

Za otroka s **slepoto ali slabovidnostjo** je ustrezna prilagoditev prostora še bolj pomembna – tako z vidika varnosti kot z vidika spodbujanja k učenju in raziskovanju. Vsa oprema, pa tudi igrače, didaktični pripomočki in materiali v igralnici oz. učilnici morajo imeti zaobljene oz. zaščitene robove, da kolikor je le mogoče preprečimo, da bi prišlo do poškodb. Otroku moramo dati priložnost, da prostor v miru in postopno, vendar v celoti razišče, da spozna sistem razporeditve predmetov tako v igralnici oz. učilnici kot v drugih prostorih, ki jih potrebuje (hodniki, garderoba, kopalnica, jedilnica, knjižnica, igrišče). Pomembna mesta (vrata, stopnice, garderoba, predalniki ...) naj bodo označeni s kontrastnimi barvami, saj tudi slepi otroci lahko zaznajo nekatere vidne informacije, ki služijo tudi kot orientacijske točke. Sistema ureditve ne smemo spreminjati oz. moramo dati otroku možnost, da spremembe

takoj spozna. Paziti je treba na zapiranje vrat, pospravljanje garderobe, torb, igrač, skratka skrbeti, da so tla prazna. V inkluzivnem vrtcu ali šoli je skrb za urejenost prostorov lahko velik izziv in prav gotovo dragocena in vseživljenjsko pomembna izkušnja. Za slepega ali slabovidnega otroka je dobro, da ima svoj prostor, v katerem ima na razpolago ponazorila, posebne pripomočke, prilagojena gradiva. Pri majhnih otrocih je pomembno, da mu je prostor prilagojen tako, da ima vse na dosegu roke, saj je njegova mobilnost močno zmanjšana, v gibanju pa pogosto še nimajo razvitega občutka varnosti. Za slepega otroka z minimalnim ostankom vida in za slabovidnega otroka je pomembna tudi primerna osvetlitev vseh prostorov, ki jih uporablja.

Za otroka, ki je **gluh ali naglušen**, je treba prilagoditi prostor z akustičnega vidika. Otroku, ki posluša s pomočjo tehničnih pomagala (slušni aparat, polzev vsadek ...), ne sliši le slabše, ampak predvsem sliši drugače. Sploh mlajši otroci se morajo poslušanja, ki je lahko zaradi drugačnih akustičnih razmer v vsakem prostoru drugačno, (na)učiti. Proces učenja poslušanja se praktično nikoli ne neha. Pri zagotavljanju dobrih akustičnih razmer za otroka moramo biti pozorni, da koristen zvok presega hrup okolja za 15 do 20 dB in da je frekvenčno optimalen – s tem dosežemo, da govor, ki je za otroka pomemben, dovolj izstopa iz akustičnega ozadja. Na to vplivata velikost prostora in skupine. Za individualno strokovno obravnavo otroka, ki je vezana na učenje poslušanja in govorjenja, je zato (vsaj v določenem

obsegu) potreben tudi ustrezen poseben prostor. Ker otrok, ki ne sliši, v procesu vsebinskega in procesnega učenja ne more uporabiti sluha kot učne poti, je treba toliko bolj poskrbeti za kakovostne vidne ponazoritve, procesne sheme ... Za izboljšanje socialne vključenosti in medsebojne povezanosti je treba otroke spodbuditi, da s pomembnimi in zanimivimi pogovori, dogodki in povzetki seznanijo tudi otroka, ki ima težave s sluhom, sicer ostane brez možnosti, da bi povezal vsebine, ki so za socialno vključevanje in interakcijo lahko ključne.

Za otroka, ki ima **težave na področju gibanja**, je najprej treba poskrbeti za varno in popolno dostopnost do vseh prostorov in stvari, ki so zanj pomembne in pri tem kolikor je le mogoče razvijati otrokovo samostojnost. Če otrok uporablja invalidski voziček, je treba prilagoditi dostopnost in višino nekaterih elementov (umivalnik, ogledalo, police). Treba je odstraniti arhitektonske ovire, poskrbeti za dovolj široke prehode, oprijemala v vseh prostorih, ki smo jih že prej omenjali, pomembna pa je tudi telovadnica. Težave v gibanju ne pomenijo, da se otroku ni treba vključevati v gibalne dejavnosti – nasprotno, saj mora imeti številne priložnosti, da razvija sebi lastne oblike gibanja, ki mu bodo pripomogle k večji samostojnosti in funkcionalnosti. To pomeni, da raziskuje, razmišlja, preizkuša, ne obupa – pri tem potrebuje bogato podporo in spodbudo s strani odraslih, pa tudi vrstnikov. Potrebuje tudi različne prilagojene pripomočke (podporna in nadomestna tehnologija, prilagojen pribor, pisala ...), prilagojeno mizo, ki ima lahko naklon, ne drsečo podlago, nekateri otroci potrebujejo tudi prostor, kamor bodo shranjevali svoje pripomočke (hodulje, steznik, opornice, tricikel ...). Vključevanje takega otroka zahteva intenzivno sodelovanje in soustvarjanje tudi v fazi iskanja idej. Dragoceni so ljudje, ki radi ustvarjajo in inovirajo na tehničnem področju, saj je pogosto treba prilagoditi veliko stvari, zato marsikatera vzgojiteljica ali učiteljica pove izkušnjo sodelovanja s tehničnim osebjem na šoli ali s starši drugih otrok. Ti čudoviti vzori, ki ka-

žejo, kako smo si lahko v medsebojno pomoč in obogatitev, so dolgoročna dragocenost za vse otroke.

Otrok z **motnjo avtističnega spektra (MAS)** pri učenju pogosto potrebuje nekoliko umaknjen individualen prostor, v katerem skušamo odstraniti vse dejavnike, ki ga ovirajo pri učenju. Ker ga včasih moti tudi hrup iz okolja, ima lahko v tem kotičku slušalke, ki zmanjšajo intenzivnost zvoka v prostoru (ta pripomoček je lahko koristno pomagalo marsikateremu otroku, ki ima težave z zbranostjo ali odvrnljivo pozornostjo). Nekateri otroci imajo zelo radi glasbo in jih le-ta pomirja, zato naj imajo v kotičku možnost, da se umirijo (npr. CD player, MP3, slušalke ali pa kakšen drug predmet, s katerim lahko preusmeri svojo skrb in se umiri). Nekatero otroke z MAS zelo vznemirjajo določeni predmeti, vonji, barve, dotik ... ali pa se nanje ne odzivajo po pričakovanjih (vzrok za to je v hiper- oz. hipo-senzibilnost – to pomeni, da imajo lahko zelo visok ali zelo nizek prag za določene občutke). Odstranimo ali omejimo te moteče dejavnike, ki jih ovirajo pri dejavnostih, sicer se osredotočijo samo na reševanje tega problema – to pa je lahko moteče in nevarno za druge. Te posebnosti morajo poznati tudi drugi otroci. Kjer se otrok z MAS rad zadržuje, naj ima tudi slikovni urnik, po katerem se orientira v dnevu in druga slikovna pomagala, kjer so npr. narisani postopki pri določeni dejavnosti, da lažje ve, kaj se pričakuje od njega (te procesne sheme so zelo učinkovite, če so narejene po sistemu pričvrščevanja z 'ježki', saj otrok ustvarja sled v postopku svojega dela). Za razpoloženje in učenje otroka z MAS je zelo pomembno tudi, da ima prostor, pripomočke in priložnosti za ukvarjanje s svojimi interesi.

Otroku z **dolgotrajno ali kronično boleznijo** moramo omogočiti prostor za umik in počitek, da si nabere novih moči. Potrebuje tudi prostor, kjer bo imel (varno in izven dosega drugih otrok) shranjena zdravila in pripomočke, tudi tiste za nudenje prve pomoči ob zapletih – blizu naj bo tudi telefon ter zapisane vse pomembne kontaktne številke. Če je narava boleznij taka, naj ima tam tudi primerno

urejeno vse za vodenje bolezni. Pri tem naj ima vedno pomoč odraslega.

Tudi otrok s **čustvenimi in vedenjskimi težavami** potrebuje prostor, kamor se lahko umakne, da se umiri. Tam naj ima svojo igračo, predmet, ki ga pomirja in ob katerem lahko spremeni svoje razpoloženje (predmeti oz. pripomočki naj bodo mehki, da ob

togotnem izbruhu ne bi bili nevarni za otroka ali druge). Ti otroci občasno potrebujejo 'time out', umik v 'skrivališče', ki je lahko stalno urejeno (hišica, šotorček ...) ali pa tako, da se ga lahko uredi tam, kjer nastane potreba (npr. rjuha, ki si jo povezne preko mizice). To mora biti jasen signal tudi drugim, da ga takrat pustijo pri miru. Tak kotiček ponuja tudi dobre možnosti za urjenje samoobvladovanja vedenja, asertivnosti, pa tudi socialnih veščin, ko ustrezno povabi ali zavrne tistega, ki se mu želi pridružiti.

Otrok z **govorno-jezikovnimi motnjami** potrebuje govorni kotiček, ki je namenjen govornim vajam in igram, ki jih mora izvajati po navodilih logopedinje, zato naj bodo tam obešena slikovna navodila in pripomočki za

izvajanje (slamice, kosmi vate, palčke ...), da se bodo lahko otroci čez dan tudi samoiniciativno odločali za artikulacijske vaje – običajno se k urjenju artikulacije radi pridružijo tudi drugi, saj so igre zanimive in zabavne. Dobrodošel je tudi prostor za gibalno-govorne in glasbene dejavnosti z ustrezno opremo (npr. stenska ogledala).

Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja potrebujejo veliko slikovnih ponazoril in usmeritev, da lahko samostojno in uspešno izvedejo dejavnost od začetka do konca, zato je dragocena (ločena) mizica, na kateri si otrok lahko uredi vse potrebne pripomočke. Dobro je, da ima vzgojitelj ali učitelj možnost spremljanja otrokovega dela, tako v smislu pomoči na točkah, ki jih otrok ne more izvesti sam, kot tudi v smislu spodbude, preusmerjanja pozornosti in dramljenja iz zasanjanosti. Otrok naj ima možnost, da si pri vzgojitelju oz. učitelju izposodi pripomočke, ki jih je pozabil ali izgubil, saj to pogosto ovira potek njegovega učenja (za spodbujanje razvoja samoorgani-

zacije naj se raje beleži in nagrajuje uspehe – torej priložnosti, ko otrok ima vse, kar potrebuje za delo).

Pri vseh skupinah OPP izpostavljamo pomen osebnih koticov. Ti osebni koticiki so lahko primerni tudi za izvajanje dodatne strokovne pomoči (DSP), saj nekateri otroci neradi zapustijo svoj matični oddelek. Umeščenost izvajalca DSP v oddelek ponuja povsem drugačno vrednost, ki otroku ne prinaša koristi 'zgolj' z vidika korekcije ali kompenzacije težav, ampak omogoča bolj naravno in inkluzivno obravnavo, pri kateri lahko izvajalec DSP uporablja tudi dinamiko skupine in vrstniške interakcije z otrokom ter z dejavnim zgledom prikazuje in uči ustreznih strategij tudi druge. Gre za dvig kakovosti izvajanja, kjer so v ospredju odnosi, komunikacija, pripravljenost na soudeležbo in medsebojno učenje, ki gre v vseh smereh – ne gre torej le za učenje vzgojitelja ali učitelja od izvajalca DSP ampak tudi obratno in kar je enako dragoceno, je na voljo vsem otrokom, ki začutijo interese. Učenje, ki je zasnovano po prilagojenih metodah, vpliva na več čutov, motivacijsko naravno in včasih usmerjeno na urjenje majhnih enot, ki pa so v celotni vsebinski ali procesni shemi pomembne. Realizacija ciljev, ki so načrtovani v individualiziranem vzgojno-izobraževalnem programu otroka, je tako bolj učinkovita in povezana z (vsakodnevno) rutino otroka in skupine. Spontano prihaja do izpostavljanja konkretnih izzivov, ki so povezani z vpetostjo otroka v raznovrstne dejavnosti oddelka in lahko zanje vsi vključeni iščejo učinkovite, včasih povsem inovativne rešitve, ki so plod sodelovanja in soustvarjanja.

so načrtovani v individualiziranem vzgojno-izobraževalnem programu otroka, je tako bolj učinkovita in povezana z (vsakodnevno) rutino otroka in skupine. Spontano prihaja do izpostavljanja konkretnih izzivov, ki so povezani z vpetostjo otroka v raznovrstne dejavnosti oddelka in lahko zanje vsi vključeni iščejo učinkovite, včasih povsem inovativne rešitve, ki so plod sodelovanja in soustvarjanja.

Učni prostor kot 'tih učitelj'

Sporočilnost učnega prostora ima številne dimenzije. Cenčič in Pergar Kuščer (2012) ugotavljata, da vedno več avtorjev preučuje vpliv delovanja učnega okolja na počutje, vedenje in

učenje otrok in mladostnikov. Izpostavljata Taylorjevo (2009), ki učni prostor interpretira kot 'tridimenzionalni učbenik', ki konkretno in neposredno vpliva tako na čustva in domišljijo, kot tudi na navade, vrednote in stališča (Kužnik 2008). Day in Midbjer (2007, v Cenčič in Pergar Kuščer 2012) pa pravita, da igrišče, zgradba, hodniki in učilnice preko barv, materialov, razporeditve in urejenosti prostorov delujejo kot 'tih učitelj'.

Šolski prostor je prostor srečevanja in socialnega sovplivanja, ki dobiva vedno pomembnejše mesto v procesu učenja, zato tudi ne preseneča, da o uspešni inkluziji lahko govorimo šele takrat, ko se uspešno stkejo tudi socialne vezi. Pomembno je tako srečevanje otrok in mladostnikov kot odraslih, bodisi učiteljev ali staršev. Kakovost srečevanja, ki vpliva na čustva, razpoloženje in sodelovanje pa je povezana tudi s skrbno urejenostjo prostora. Nevroznanost te vplive direktno povezuje z miselnimi procesi (npr. pozornost, pomnjenje) in učinkovitostjo učenja (Imordino-Yang in Demasio 2007, prav tam). Zato je skrb pedagoških delavcev, da spodbujajo aktivno participacijo različnih članov tudi na področju soustvarjanja varnega, kakovostnega in spodbudnega učnega okolja tudi izziv in priložnost za aktiviranje dodatne dimenzije učenja. ■

Literatura

Cenčič, Majda; Pergar Kuščer, Marjanca (2012): Dejavniki učenja in sporočilnost šolskega prostora. V: *Sodobna pedagogika*, 1/2012: 112–124.

Čas, Metka; Kastelic, Lidija; Šter, Metka (2003): Navodila za prilagojeno izvajanje kurikulumu za vrtce s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport (www.mizs.gov.si).

Day, Christopher; Midbjer, Anita (2007): *Environment and Children: Passive Lessons from the Everyday Environment*. Oxford, Burlington: Architectural Press.

Kužnik, Lea (2008): Teoretska izhodišča za načrtovanje sodobnega muzeja za otroke. V: *Sodobna pedagogika*, letn. 59 (125), št. 2: 202–213.

Taylor, Anne P.; Enggass, Katherine (2009): *Linking Architecture and Education: Sustainable Design for Learning Environments*. Albuquerque: University of New Mexico Press.

Werdonig, Alenka idr. (2009): *Smernice za delo v oddelkih za predšolske otroke z motnjami avtističnega spektra – MAS*.

Vzgojni cilj je človeškost

Razumevanje Gogalove osebnostne pedagogike

✍ Simona Knavs

V prvem prispevku o Gogalovi osebnostni pedagogiki smo predstavili njegovo razumevanje človeškega bivanja oziroma treh razsežnosti: materialno, duševno in duhovno. Za pedagogiko sta ključni slednji. Gre za temeljni ustroj razvoja osebnosti in s tem za osnovo doseganja izobrazbenosti in vzgojenosti: "Najprej duha zgolj pojmovno razumemo (doživljaj), nato občutimo njegovo vrednost in pomembnost (doživetje), duh zaživi v subjektu (subjektivni duh) ter končno subjekt zaživi v tem duhu (objektivirani duh)" (Vzgoja 63, str. 29).

Gogala deluje paradoksalno, ko pravi, da gre pri izobraževanju za duhovno oblikovanje in pri vzgajanju za duševno oblikovanje. Danes namreč vrednote (duhovne predmete) najpogosteje postavljamo v središče vzgoje in v izhodišče izobrazbenosti posameznikove intelektualne sposobnosti (duševne predmete). A sam izhaja iz spoznanja, da gre na ravni izobrazbenosti bolj za vprašanje količine sprejetih duhovnih predmetov oziroma 'zgolj' razumevanje, na ravni vzgojenosti pa bolj za sposobnost doživetja duhovnih predmetov, kar osebnost spreminja v njenem jedru. V obeh primerih gre za oblikovanje subjektivnega in objektiviranega duha, ki pa sta elementa duševne razsežnosti. Pojmovanje pri izobrazbenosti opre na izvor vsebine, ki je sprejeta, pri vzgojenosti pa na duševne sposobnosti, ki so po njegovem mnenju ključne za vzgojo.

Izobraženost in vzgojenost Gogala razume stopenjsko: "Možna je človekova izobrazba brez vzgoje, nemožna pa je človekova vzgoja brez izobrazbe" (1931/32, 2005: 297). Izobrazbenost omogočajo že doživljaji. Gre predvsem za količinsko nabiranje duhovne vsebine, ki seveda vpliva tudi

Izobraževanje je torej z vidika izobraževanega osebnostno sprejemanje duhovnih vsebin. Z vidika pedagoga pa gre za vplivanje s pomočjo duhovnih predmetov (zakonitosti, dejstev, vrednot). Spomnimo: oblikovanje subjektivnega duha vedno vpliva na objektiviranega ali izraženega duha,

Foto: Kvalaj

na vedenje osebe, a ta vpliv ni tako temeljit ali intimen kot v primeru doživetij, ki so pogoj vzgojenosti. Po našem mnenju tu ne govori o tem, da osebnost lahko gradijo tudi doživetja, ki nimajo osnove v spoznavanju objektivnih dejstev, kot na primer v primeru discipliniranja, neutemeljenega strahu ipd., temveč o tem, kaj je logika, ki omogoča namensko pedagoško vplivanje za doseg izobrazbenosti in vzgojenosti.

torej na to, kar zmore izobraženi in vzgojeni v končni fazi ne le posedovati, temveč tudi dati od sebe, ustvariti. Subjektivni in objektivirani duh sta duševna in ne duhovna predmeta. Vzeta sta na subjekt, odvisna od gonov, sposobnosti, predvsem od doživljanja. Duhovni predmeti so del objektivnega duha, ki je nespremenljiv in neodvisen od česar koli, torej tudi od subjekta in njegove dojemljivosti. Ko posameznik sprejema duhovno vsebino, spremi-

nja svojo duševno realnost, kar pa ne vpliva nazaj na objektivni duh sam. Objektivnost je (le) vsebina, a nespremenljiva, stalna in za človeka dokončno celo nedoumljiva.

Slednje poimenuje tudi prvo posredno duševno oblikovanje. Pri drugem posrednem duševnem oblikovanju gre za zavedanje pedagoga, da vsaka vsebina spreminja tudi duševne sposobnosti same. Že vsak doživljaj (izkušnja) nujno krepi posameznikovo sposobnost doživljanja. Posrednemu sledi neposredno duševno oblikovanje, pri čemer gre za namen razvijanja duševnih sposobnosti, a še vedno s posredovanjem duhovnih predmetov, le da pedagogova pozornost primarno ni več na vsebini spoznanja, temveč že na sposobnosti spoznavanja samega.

Končno Gogala opredeli pravo neposredno duševno oblikovanje. Pri tej zadnji stopnji gre za to, da posameznika navajamo "samo na to, kako naj sam doživlja, na kaj naj bo predvsem pozoren, kako naj se sam duševno pripravlja, kako naj skuša odstraniti ta ali oni duševni moment, ki bi ga utegnil motiti, kako naj se duševno koncentrira itd., pa da bo sam in neposredno prišel v svet duhovnih predmetov ... sploh naj bo deležen takega duševnega oblikovanja vsak človek, ki naj sam in avtonomno sega v svet objektivnega duha" (1933, 2005: 202–203). Ker je slednja pot ta, ki omogoča razvoj posameznikovih sposobnosti, lahko Gogala zaključi, da je nabiranje in ureditev vsebin osebnega duha, kar pomeni vedenje, razumevanje, spoznavanje dejstev, zakonitosti, vrednot ipd., duhovno oblikovanje ter da je razvoj sposobnosti intimnega spoznavanja duševno oblikovanje in s tem temelj vzgoje in pedagoške metodike.

Izobraževanje torej pomeni, da je pedagog z namenom duhovnega oblikovanja, s ciljem vsebinskega spreminjanja subjektivnega duha, kot orodje prvenstveno uporabil duhovni predmet. Ko pa se – kot prikazano stopenjsko – spusti v globino svojega strokovnega 'problema', se lahko zave, da pravzaprav oblikuje duševne predmete, računajoč na učenčovo sposobnost doživeti. Takrat tudi namensko vzgaja, ne le izobražuje, in sicer zato,

ker le razvitost duševne sposobnosti omogoča sprejemanje objektivnosti oziroma prehod duhovnega predmeta skozi stopnje doživljanja do objektiviranega duha.

Po Gogali ni vzgojen, kdor vrednoto razumsko sprejme (doživljaj) ali kdor jo doživi (doživetje), temveč kdor vrednoto živi (jo objektivira), torej ta, katerega življenjski izraz je postal živeti vrednoto do mere, ki je za človeka mogoča. Tega pa ne omogočata kopičenje vsebine v posameznikovem duhu ali pa prilagodljivost pričakanjem pomembnega drugega, temveč razvoj sposobnosti za sprejemanje duhovne vsebine. Kajti posameznik je vzgojen šele takrat, ko zmore samostojno "neposred(no) in več ali manj staln(o) sprejemanje iz bogate in vedno bogatejšje zakladnice kulture" (Gogala, 2005: 15), in ne že takrat, ko v svojega duha le pasivno ponotranji vrednoto, ki mu jo vztrajno predstavljamo. Tudi zato v našem pedagoškem jeziku zlahka ločujemo med izobraženostjo in vzgojenostjo.

Človeškost kot cilj vzgoje je seveda vrednota, torej duhovni predmet. In človeškost Gogala zelo visoko ceni. Vsaka oseba brez izjeme nosi vrednost biti človek. Prva značilnost človeka, pravi, je njegov "človeški element", njegova "zelo vredna kal človečnosti" ali "humanitetna osnova", religiozno rečeno, njegov "transcendentalno darovani božji element", ki je najelementarnejša stvar človekove "individualitete in njegove duševnosti". Aksiom je, da smo vsi "božji otroci" ali pa ni nihče. Gogala je bil izpričani katolik, 'toplo veren', ki je dobil podporo za vodenje znanstvene pedagogike l. 1946 in reelekcijo v t. i. svinčenih časih.

A izvornega potenciala vzgojenosti Gogala ne vidi v vrednoti niti ne v pedagogovi nameri, vidi ga v zakonitosti duševne sposobnosti doživeti, kar je sposobnost biti človek oziroma človeškost. Cilj vzgoje je torej razviti sposobnosti, npr. sprejemljivost "za različne vrednote, inteligentnost, razumnost, talentiranost, zavedanje, abstraktno mišljenje, ustvarjanje, domiselnost, normativnost ipd.", saj nam omogočajo neposredno črpanje iz sveta absolutnega, zaradi česar te

sposobnosti imenuje tudi duhovne sposobnosti.

Človeškost torej ni le biti sočlovek, ni le vsebina subjektivnega duha ali samo izraz objektiviranega duha, temveč je razvitost duševne sposobnosti, da sprejemamo objektivnost neposredno, brez posrednikov, staršev, učiteljev ipd., torej "psihološko-strukturna mladost", avtonomnost, samostojnost ... To je sposobnost sprejemanja absolutnih resnic, ne da bi bila potrebna stalna 'intervencija' avtoritete. Človeškost zanj ni zgolj v tem, da živimo prepoznavnost "božjega elementa" v vsakem, temveč v spoznanju, da je biti človek sposobnost, t. i. duhovna sposobnost doživetja, ki edina omogoča nadaljnji razvoj posameznika in s tem skupnosti. To pedagoško spoznanje Gogala (po našem mnenju seveda) razume kot vzgojno, kot legitimno namero odraslega, ki deluje "s pozicije (pre)moči". Stalen trud iskanja poti, da otroka podpremo v usposabljanju in usposobljenosti biti človek; da biti pedagog pomeni, da podpiramo njegov avtonomni razvoj. Kot zapiše: "Pedagog pripravlja torej s svojim delom učence na to, da ... bo postal kot posredovalec nepotreben" (Gogala, 2005: 15). To Kroflič tri desetletja kasneje poimenuje samoomejitvena avtoriteta (Kroflič, 1997: 337–338). A več o "Gogalovem" pedagogu naslednjič. ■

Viri

Gogala, Stanko (1931/32, 2005): O duhovnem in duševnem oblikovanju. V: Stanko Gogala. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.

Gogala, Stanko (1933, 2005): Temelji obče metodike: Uvod v praktično pedagogiko. V: Stanko Gogala. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.

Gogala, Stanko (2005): Moja pedagogika. V: Stanko Gogala. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.

Knavs, Simona (2014): Razumevanje Gogalove osebnostne pedagogike. V: *Vzgoja* št. 63, str. 24, 29.

Knavs, Simona (2005): *Koncept duha v pedagoški teoriji Stanka Gogale*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani. Dostopno na: <http://stankogogala.blogspot.com/>.

Kroflič, Robi (1997): *Avtoriteta v vzgoji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Kroflič, Robi (2005): Osebnostna pedagogika prof. dr. Stanka Gogale. V: Stanko Gogala. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.

Zbornik prispevkov (2000): Dr. Stanko Gogala. V: *Sodobna pedagogika*, št. 5.

Zavzemanje za slabotne

✍ Papež Frančišek

V apostolski spodbudi Veselje evangelija, ki je v slovenskem jeziku izšla pred poletjem, papež Frančišek oriše podobo Cerkve in sveta, kot ga sam doživlja. Zelo nazoren je in jasen, kot je nazorna in jasna pridiga pri maši vsako jutro v kapeli sv. Marte v Vatikanu. Papežev pogled na svet je navdihujoč in zavezujoč, če želimo ohraniti stvarstvo, družino, če želimo ponovno najti veselje srca. Odlomek, ki ga objavljamo, je iz četrtega poglavja, v katerem se zavzame za družbeno vključitev ubogih. Lahko rečemo, da je papeževa pedagogika inkluzivna, njegov pogled na svet temelji na socialni kohezivnosti.

Jezus, oznanjevalec evangelija in evangelij v osebi, se posebej istoveti z najmanjšimi (prim. Mt 25,40). To nas spominja, da smo vsi kristjani poklicani, da skrbimo za najšibkejše na svetu. Toda v veljavnem 'zasebnopravnem' vzorcu uspeha se ne zdi smiselno vlagati v to, da bi tisti, ki so počasni, šibki ali manj nardarjeni, mogli v življenju kaj doseči. Nujno je, da posvečamo svojo pozornost novim oblikam uboštva in ranljivosti – brezdomcem, odvisnim od mamil, beguncem, domorodcem, vedno bolj osamljenim in zapuščenim starim ljudem itn. Poklicani smo v njih prepoznati trpečega Kristusa in mu biti blizu, tudi če nam to na videz ne prinaša nobenih oprijemljivih in neposrednih koristi. Migranti predstavljajo zame poseben izziv, ker

sem pastir Cerkve brez meja, ki se čuti mater vseh. Zato kličem dežele k velikodušni odprtosti, dežele, ki so sposobne ustvariti nove kulturne sinteze, namesto da se bojijo uničenja svoje istovetnosti. Kako lepa so mesta, ki premagajo bolešno nezaupanje, včlenijo druge z njihovo različnostjo in iz te včlenitve napravijo dejavnik razvoja! Kako lepa so mesta, ki imajo tudi v svojem arhitektonskem načrtovanju prostore, ki povezujejo, ustvarjajo odnose in podpirajo priznanje drugega! Vedno me je bolel položaj tistih, ki so žrtev raznih oblik trgovine z ljudmi. Želel bi si, da bi slišali Božji klic, ki nas vse sprašuje: "Kje je tvoj brat?" (1 Mz 4,9). Kje je tvoj brat, suženj? Kje je človek, ki ga vsak dan ubijaš v majhni ne-

zakoniti tovarni, v mreži prostitucije, v otrocih, ki jih uporabljajo za beračenje, v človeku, ki mora delati tajno, ker ni zakonito prijavljen? Ne ravnajmo, kakor da je vse v redu! Več oblik so-krivde je, kakor si mislimo. Vprašanje velja vsem! Mafijski in sprevrženi zločini so se ugnezдили v naših mestih in mnogi imajo krvave roke zaradi lagodnega in skritega sodelovanja pri njih. Dvakrat uboge so žene, ki prenašajo položaje izključenosti, trpinčenja in nasilja, saj imajo pogosto manj možnosti braniti svoje pravice. In vendar tudi med njimi še vedno najdemo občudovanja vredna dejanja vsakodnevnega junaštva v varovanju in v skrbi za svoje ranljive družne. Med temi ranljivimi, za katere se hoče

Cerkev zavzemati, so tudi nerojeni otroci. Oni so najbolj nezaščiteni in najbolj nedolžni od vseh. Danes jim hočejo odrekati človeško dostojanstvo, da morejo z njimi početi, kar hočejo, ko jim jemljejo življenje in podpirajo zakonodaje, ki dosežejo, da tega nihče ne more prepovedati. Da bi zlahka osmešili obrambo življenja nerojenih, pogosto predstavljajo cerkveno stališče kot nekaj ideološkega, nazadnjaškega, konservativnega. Pa vendar je ta obramba nerojenega življenja tesno povezana z obrambo katerekoli človekove pravice. Predpostavlja prepričanje, da je človeško bitje vedno nekaj svetega in nedotakljivega, v vsakem položaju in na vsaki stopnji svojega razvoja. Človeško bitje ima samo v sebi pravico do bivanja in ni nikoli sredstvo za reševanje drugih težav. Če to prepričanje zbledi, ne ostanejo trdne in trajne nobene osnove za obrambo človekovih pravic. Te bi bile potem vedno podvržene naključnim koristim vsakokratnih oblastnikov. Ta razlog že sam zadostuje, da

priznavamo nedotakljivo vrednost vsakega človeškega življenja. Če pa ga gledamo še z vidika vere, potem "vsako kršenje človekovega dostojanstva vpije pred Božjim obličjem po maščevanju in je žalitev človekovega Stvarnika" (Janez Pavel II, (1989). O krščanskih laikih: 37, CD 41, Ljubljana). To vprašanje ima opraviti z notranjo skladnostjo našega oznanila o vrednosti človeške osebe. Prav zato ne smemo pričakovati, da bo Cerkev spremenila svoje stališče do tega vprašanja. V tem pogledu bi bil rad povsem iskren. To ni stvar, ki je podvržena domnevnim reformam ali 'modernizacijam'. Ni napredno domišljati si, da bomo rešili probleme s tem, da uničimo človeško življenje. Vendar tudi drži, da smo stori-

li malo, da bi ustrezno spremljali žene, ki se znajdejo v zelo težavnih položajih, ko se jim prekinitev nosečnosti zdi hitra rešitev njihovih globokih tesnob, zlasti, če je življenje, ki raste v njih, nastalo kot posledica nasilja ali v okviru skrajne revščine. Kdo ne bi imel razumevanja za te tako boleče položaje? Obstajajo še druga šibka bitja brez obrambe, ki so v dobrem in slabem prepuščena gospodarskim interesom ali izkoriščanju brez izbiranja. V mislim imam celotno stvarstvo. Kot ljudje nismo samo uporabniki, ampak tudi varuhi drugih ustvarjenih bitij. Po naši telesnosti nas je Bog tako tesno povezal s svetom, ki nas obdaja, da je opustošenje tal nekaj takega kakor bolezen za vsakega posameznika. Izumrtje kake vrste moramo obžalovati tako, kakor da bi bilo pohabljenje. Ne dopustimo, da ostanejo za nami znamenja uničenja in smrti, ki škodujejo našemu življenju in prihodnjim rodovom (prim. Propositio 56). V tem smislu se pridružujem lepi in preroški tožbi, ki so jo pred nekaj leti izrekli filipinski škofje: "Neverjetna mnogovrstnost žuželk je živela v gozdu, in vsaki žuželki je bila dana lastna naloga /.../ Ptice so letale v zraku, njihovo sijoče perje in njihovi različni napevi so dopolnjevali zelene gozdove z barvo in melodijami /.../ Bog je hotel to zemljo za nas, njegova posebna ustvarjena bitja, a ne zato, da bi jih uničili in jih mogli spremeniti v puščavo /.../ Po eni sami deževni noči poglej na čokoladno rjave reke v svoji okolici in se spomni, da nosijo v morje živo kri zemlje /.../ Kako morejo ribe plavati v odtočnih kanalih kakor v Pasigu in drugih rekah, ki smo jih okužili? Kdo je čudovit morski svet spremenil v mrtva in brezbarvna podvodna pokopališča?" (Filipinska škofovska konferenca, pastirsko pismo *What is Happening to our Beautiful Land?*, 1988) Kakor sveti Frančišek Asiški, majhen a močan v Božji ljubezni, smo vsi kristjani poklicani, da varujemo in skrbimo za krhki svet, v katerem živimo, in za vas njegova ljudstva. ■

Vir

Papež Frančišek (2014): *Veselje evangelija. Apostolska spodbuda*. Ljubljana: Družina.

Za rože z imenom mačehe

✍ Vladimir Kos

To pesem rad bi Stvarniku naslovil za rožice z imenom mačehe. Kako so jih veseli vsi vrtovi, med pravljicami zime ne zaspé.

In vendar nas spominjajo ljubezni, ki morala bi tleti – a je ni. A farmacije ni o tej bolezni – o, Stvarnik src, Ti veš, kako boli!

Lahko bi rožam rekli 'Violetke'. Z vijolico se zdi v sorodstvu sta. Le Tebi pojem, še enkrat za kletke ... za mačehe ... za svet z ljubeznijo ...

Vir:

Kos, Vladimir (2014): *100 pesmi in ena je gotovo tudi zate*. Ljubljana: Župnijski zavod Ljubljana Dravlje, str. 11.

Foto: Peter Prebil

Ustvarjati bolj življenjske pogoje dela v šoli

✍ Marija Horvat

To je razmišljanje ravnateljice ob začetku novega šolskega leta. Ker se je v tem času oblikovala tudi nova vlada, je sporočilo naslovljeno tudi nanjo. Izstopa misel, naj vlada ne spreminja šole prehitro, nepremišljeno, da se ne bi zgodile spremembe zaradi spremembe. Kar se v šolo vsadi, naj požene korenine, da lahko kaj tudi zraste.

Ko sem že ob koncu junija poslušala reklamne oglase za polnjene šolskih torb za novo šolsko leto, sem sama pri sebi mislila: "Dajte nam vendarle malo miru, da zadihamo, da zajamemo sapo in dojamemo, da se je pouk zares končal." Potem še nekaj sestankov in dogovorov za novo šolsko leto, nekaj dni dopusta, ki se jih zdaj le še z nostalgijo spominjamo, in že je tu novo šolsko leto. Vse že diši po jeseni, še oblaki nam dan za dnem zasenčijo sonce in misli na tople poletne dni, ki jih letos res ni bilo veliko. Vsak izmed nas je zdaj vsaj z eno, če ne že z obema nogama, v novem šolskem letu. Kaj nas čaka? Kaj novega nam prinaša?

Vsaj nekateri učenci so že nestrpnost čakali, da bi srečali svoje sošolce, se veselili družbe, prijateljev in pestrega dogajanja, ki ga je po naših šolah in vrtcih veliko. Lepo bi bilo, da bi šola privabljala tudi zaradi znanja in dela, novih izkušenj, napredka in razvoja, ki ga ponuja in zaradi katerega je skoraj v vsaki vasi, gotovo pa v vsaki občini. Marsikje pravijo, da sta vrtec in šola največji izdatek za občino, pozabljajo pa, da sta prav vrtec in šola tudi največji vir znanja, kulture, razmišljanja, razvijanja delovnih navad, idej, ustvarjalnosti in če hočete tudi pravil

in zahtev, v mnogih primerih prvi ali celo edini prostor, kjer se vsega ne sme, kjer ni vse dovoljeno, kjer so visoka pričakovanja, visoke zahteve, dosledno opravljanje dolžnosti, spoštovanje pravil, učenje, pričakovana vztrajnost, ustvarjalnost in miselna aktivnost ... Vse to je še kako pomembno za zdrav in varen razvoj otroka, da bo pripravljen na zahteve življenja, ki je velikokrat nepredvidljivo, polno preprek in ovir ter polno pomembnih odločitev. Zato si v šolah in vrtcih prizadevamo vzgojiti in izobraziti ljudi, ki bodo kos izzivom življenja. Marsikdaj pri svojem delu naletimo na težave, saj se zdi, da imajo pravice prednost pred dolžnostmi, da se naše otroke vse preveč zavija v vato in se jih skuša zaščititi pred vsemi izkušnjami in izzivi, še posebej pa pred odgovornostjo in dolžnostmi, čeprav so te vir najustvarjalnejšega miselnega dela in napredka in prav bi bilo, da bi to izkoristili.

Zadnja leta smo bili priča številnim spremembam v šoli. Vendar šola in šolski sistem ne preneseta vsakoletnih sprememb – enkrat v levo, drugič v desno. Šola je predvsem strokovna, vzgojna in izobraževalna ustanova, ki ne sme biti odvisna od dnevne politike, v kateri bi se merile moči. V šoli je prostor le za strokovne odločitve in spremembe, ki izhajajo iz izkušenj in potreb. Ukvarjati bi se morali predvsem s tem, kar v šoli zares deluje v dobro otroka in njegovega razvoja. To so predvsem dobri in spoštljivi odnosi, pozitivno vzdušje in komunikacija, dobra povratna informacija o znanju, dosežkih in vzgojnih dejavnostih, visoka pričakovanja ter pomoč in podpora pri doseganju le-teh, v skladu z otrokovimi sposobnostmi, da jih bo ne le dosegel, pač pa celo presegel. In že smo pri dolžnostih. Če so te dobro opravljene, iz njih izhajajo tudi pravice. Predvsem pravica do dobre

ga in kakovostnega učenja za vsakega otroka, z enakimi možnostmi za vse, ne glede na to, kateremu koncu Slovenije pripada. Tu mislim predvsem na neformalno izobraževanje, ki je danes še kako odvisno od finančnih možnosti in perspektiv okolja, ki ga le-to ponuja. Prav neformalno izobraževanje postaja danes jeziček na tehtnici enakih možnosti za vse.

Na OŠ Franceta Prešerna Črenšovci se bomo trudili razvijati sposobnosti učencev na različnih področjih, jih spodbujati ter jim pomagati pri doseganju odličnih rezultatov, ki bodo v veselje in ponos učencem, njihovim staršem in nam kot strokovnim delavcem. In prav s tem bomo opravili svoje poslanstvo.

V tem šolskem letu vsem učencem, še posebej vsem prvošolcem, želim, da bi bila njihova šola kraj, kjer bi se počutili varne in sprejete, kjer bi lahko izkoristili vse svoje talente, možnosti in sposobnosti, hkrati pa razvili še nove ter tako postali pomemben člen naše skupnosti, naše domovine.

Vsem zaposlenim v vzgoji in izobraževanju želim, da bi v novem šolskem letu ohranili pedagoški optimizem ter v duhu tega dopolnjevali in nadgrajevali vse tisto, kar šola otroku in kraju lahko ponudi in razvija v smislu zmanjševanja razlik in nudenja enakih možnosti za vse.

Vsem staršem želim, da bi svoji šoli in pedagoškemu delavcu zaupali, da bi z roko v roko za svoje otroke delali najboljše, jih vzgajali v duhu delavnosti, vztrajnosti in ustvarjalnosti vse do uresničitve skupaj zastavljenih ciljev.

Od nove vlade pa pričakujem, da bo ustvarila takšne pogoje dela, da bo šolsko polje bolj življenjsko, da bomo imeli več časa za ukvarjanje z učenci in stvarmi, ki v šoli resnično delujejo.

Pa srečno v tem šolskem letu! ■

Iz življenja v šoli: Obdarovanje

Vprašanje:

Pred nami so praznični dnevi, v katerih se vedno bolj poudarja obdarovanje. Nekateri otroci dobijo izredno veliko dragih daril, nekateri otroci ne; bodisi zaradi revščine bodisi zaradi prepričanja staršev, da v darilih ni vse. V šoli se po praznikih otroci dobijo skupaj. Nekateri se z darili hvalijo, nekateri, ki daril niso dobili, pa kar 'lezejo vase', ker se nimajo s čim pohvaliti, morda so deležni celo posmeha s strani bolj obdarjenih. Kakšna je pri tem vloga učitelja oziroma vzgojitelja? Kaj lahko stori, da razlike med otroki niso tako opazne? (Ana)

Odmev: Marijana Kolenko, ravnateljica OŠ Lava, Celje

Prazniki v ljudeh in otrocih vedno vzbujajo posebna čustva. Pa vendar se v zadnjih letih dogaja, da se jih v vseh družinah ne veselijo več tako kot nekoč, saj marsikatero družino pestijo finančne skrbi za preživetje. Nekoč so se praznikov veselili, ker so družine ohranjale posebne rituale, si privoščile boljše hrano in si tudi poklonile kakšno manjšo pozornost, ki so jo izdelali otroci ali starši sami. V zadnjih letih se praznovanje enači predvsem s podarjanjem daril, zato so prazniki v veliki meri izgubili svoj osnovni praznični pomen. A leta krize so na tem področju naredila svoje. Vedno bolj smo priča velikemu razkoraku med bogatimi in revnimi, kar opazamo tudi v šolah. Na šoli se zelo trudimo, da obeležimo praznike, otroke tudi malo 'pocrkljamo' s kakšno dobroto, da imajo možnost doživeti nekaj lepega tudi otroci, ki doma ne bodo dobili te priložnosti. Že nekaj let otrokom sporočamo tudi, da so prazniki priložnost predvsem za to, da skupaj s starši preživijo prijeten

čas, se posvetijo igri, pogovorom, branju in aktivnostim, ki niso povezane z denarjem. Prav tako jih učitelji in vzgojitelji navajamo na razumevanje obdarovanja, ki naj bo izražanje pozornosti ali zahvale, nikakor pa ne bogastvo daril, ki si jih nekateri lahko privoščijo. Učitelji posvetijo pozornost tej temi na urah oddelčnih skupnosti ter na sestankih skupnosti učencev šole. V zadnjih letih smo na to še bolj pozorni, da se prikrajšani otroci ne bi počutili nelagodno. Vemo, da v celoti ni možno preprečiti pogovorov med otroki, kaj je kdo dobil, a kljub temu imamo v šolah možnost, da otroke skozi pogovore o obdarovanju ozavešamo, da materialno darilo ni vse. Čas praznikov naj bo čas predvsem lepih pozitivnih doživetij, ki mnogokrat ne potrebujejo finančnega ozadja.

Odmev: Marjan Žveglič, svetovalec na zaupnem telefonu Samarijan

Problem, ki ga navajate, je preprosto problem socialne neenakosti. Seveda zadeva tudi otroke oziroma predvsem otroke, ker še ne uvidijo vseh razsežnosti problema. Tu se skriva tudi odgovor na vprašanje, kaj lahko učitelj – vzgojitelj – naredi. Malo. V prvi bojni črti bi morali biti starši. Če otrok iz življenja svojih staršev povzame, da je treba denar zaslužiti z delom, potem iz njihove besedne razlage lahko tudi doume, da socialna neenakost ni odraz delavnosti bogatih in lenarjenja revnih, ampak raznih okoliščin, pa tudi nepoštenja. Navsezadnje se moramo vsi opredeliti do tega problema. Otroku lahko že zelo zgodaj dojamemo, da to, da njegovi starši niso bogati, ne pomeni, da niso delavni, da so zato manj vredni. Morda prav narobe. In še nekaj lahko otrok zgodaj razume: da ga ne

osrečuje obilica igrač, ki so prej ali slej zavržene, ampak očetova in mamina ljubezen. Učitelj pri tem lahko veliko pomaga, če v primerih, ki se pojavljajo, uči pravilnega vrednotenja.

Odmev: mag. Albin Vrabič, ravnatelj Rudarske šole ŠC Velenje

Prihajajo praznični dnevi, ki naj bodo dnevi čarobnosti in miru. Darila so bila in bodo spremljevalci teh dni. Težava je, da je navzoče veliko pretiravanje in posledično frustracije tistih, ki se počutijo premalo obdarovani.

Živimo v času komercializacije praznikov. Božično-novoletni čas se začne že sredi novembra. Izložbe vabijo. Učitelji in starši imamo zelo težavno nalogo, ker s svojim delovanjem poskušamo nevtralizirati pritisk ponudbe trgovcev, ki so nastavili nešteto 'pasti' v obliki igrač, računalniških igrice, pametnih telefonov in še kaj. Skratka, materialno pritiska na vso moč.

Učencem in dijakom pojasnjujemo, da je pomemben dober medsebojni odnos in zadovoljstvo z malimi, simboličnimi darili. Lahko v razredih pripravimo šolsko praznovanje s programom, ki ga pripravijo učenci sami, organiziramo medsebojno obdarovanje, kjer dijaki drug drugemu napišejo kakšno lepo misel? Lahko obdarimo vsakega otroka z enim bonbonom, ki ga podari šola? Lahko opozarjamo starše, naj ne pretiravajo z darili? Lahko krepimo solidarnost, da v teh dneh razred obiše starejše v domu za ostarele in jim pripravi kratek program kot darilo ob praznikih? Poudarek naj bo na pozornosti do soljudi.

Nikoli ne smemo obupati pod pritiskom pretiravanja pri dvigovanju vrednosti daril pri medsebojnem obdarovanju. ■

Prezrta veščina poslušanja

✉ Matej Žist

Prepričani smo, da poslušanje dobro obvladamo. Resnica je popolnoma drugačna. Ne zavedamo se, koliko nesporazumov in odvečnega dela bi si prihranili, če bi se znali poslušati. Prav tako pogosto zelo napačna pa je domneva, da se lahko pri poslušanju izboljšamo čez noč, kar sami, brez pomoči. Tako kot se pisati težko naučimo sami, samo ob knjigi, nam šele vključitev opazovalca našega poslušanja nudi možnost popravkov.

Vloga poslušanja

Razvijanje sposobnosti poslušanja (v četverici veščin: branje, pisanje, govorjenje, poslušanje) je pogosto prezrto. Zdi se, da to veščino obvladamo vsi že samo s tem, ko smo sposobni nekaj slišati. "Slišanje je fiziološki proces; zvok zaznavamo, slišimo, poslušanje pa je psihološki proces interpretiranja živčnih impulzov v skladu s človekovimi sposobnostmi, čustvi, izkušnjami, hotenji" (Uštar, 2004: 27). Za zdravega človeka je samoumevno, da sliši, ni pa tako samoumevno, da je tudi zares sposoben poslušati. "Poslušanje je več kot le biti tiho. Dobro poslušanje predstavlja trdo delo in določen napor. Dober poslušalec zazna vse podrobnosti pri sogovorniku in se zna vživeti v njegovo pripoved" (Uštar, 2004: 28).

Kako težko je poslušati, se nam razkrije, ko delamo z ljudmi. V šolstvu z učenci, starši, pa tudi z vodjo oz. podrejenimi ... Težave se zavedamo, pa vendar je ne znamo dovolj sistematično

odpravljati. Pri pouku slovenščine nam je jasno, katere dejavnosti sodijo v okvir razvijanja sposobnosti branja, pisanja, navajeni smo na govorne nastope – koliko ur pa je namenjenih urjenju pozornega poslušanja in izboljševanju te sposobnosti?

Zanemarjanje razvijanja te veščine se zdi neutemeljeno. "Odrasli porabimo okrog 70 % budnega časa za komunikacijo. Od tega 45 % časa poslušamo, 30 % govorimo, 16 % beremo in 9 % pišemo. To pomeni, da skoraj tretjino (31,5 %) budnega časa namenimo poslušanju" (Hargie, Dicson, 2002 v Sánchez, 2011: 30). Prav tako lahko pomislimo na vse delavnice razvijanja 'mehkih' znanj, t. i. 'team buildinga' ipd., ki imajo pomembno (če ne najpomembnejšo) vlogo ravno v razvijanju sposobnosti poslušanja sogovorca. "Poslušanje je kot temeljna veščina priznana tudi v poslovnem svetu. Raziskave namreč kažejo, da je poslušanje ključno za vstopne položaje v podjetja, učinkovito delo, produktivnost, managersko delo in tudi napredovanje v podjetjih" (Sánchez, 2011: 31).

V razmišljanju želim utrditi zavest o pomenu poslušanja in podati primer preproste samoanalize, pri kateri mi je pomagal 'poslušalec'. K analizi svojih veščin poslušanja v vlogi vodje sestanka sem namreč pritegnil sodelavko, ki je podala svoja opažanja. Z ozaveščanjem pomanjkljivih pristopov lahko odkrijemo poti za izboljšave svojega dela.

Temeljna veščina

Kdor se nauči poslušati, bo veliko lažje zaznal srž problemov, želja in posameznikovih interesov. S sodelavci bo lažje našel skupne rešitve ali pa v negativnem smislu z njimi celo lažje manipuliral. Pogosto je pot za rešitev

izzivov, včasih pa že sama rešitev. Pri različnih telefonih za pomoč ljudem v stiski je osnovno načelo svetovalcev empatično poslušanje. Ko sogovorec začuti, da ga nekdo zares posluša, se počuti spoštovanega, njegove težave se zdijo manjše, pogosto sam najde rešitve zanje, še pogosteje je to – da je lahko spregovoril z nekom, ki ga je res poslušal – že rešitev težave.

Aktivno poslušanje ima torej več koristi: ljudi prisili, da pozorno prisluhnejo drugim; prepreči napačno razumevanje, kajti ljudje ves čas potrjujejo, da so res slišali, kar so rekli drugi; ko se ljudje čutijo poslušane, se odprejo in povedo več. Vse našteto zelo koristi tudi v službenih odnosih, pri doseganju zastavljenih ciljev.

"Znano je, da razumemo do 99 % napisanega sporočila in samo 40 % poslušanega" (Uštar, 2004: 27). Zato je "v odrasli dobi neučinkovito poslušanje eden od najpogostejših vzrokov za napake, nesporazume, manjšo produktivnost, izgubo strank ipd." (Uštar, 2004: 28).

Poslušalec

Dobro poslušanje ni samo dobrodošla veščina za vodjo, pač pa za vsakega izmed nas. In navsezadnje se vsak izmed nas prej ali slej znajde tudi v vlogi vodje (razreda, sestanka, projekta, tima, enote ...). Dober vodja zna pogovor sukati v smer, ki si jo je zastavil. To ne pomeni, da bodo vse rešitve sprejete, kot si je zamislil, pomeni pa, da bo predloge lahko predstavil, potek sestanka/dejavnosti nadziral in usmerjal.

"Če bi radi dosegli to, kar imamo radi, potrebujemo podporo drugih. Da bi si jo pridobili, moramo razviti prevlado, vodstvo nad njimi. To lahko dosežemo le s spoznavanjem in véde-

njem o tem, kaj jih motivira – to pa je mogoče doseči le s poslušanjem” (Renny Yagosesky, 2007 v Sánchez, 2011: 32).

Samoanaliza

Tudi sam opažam, da poslušanje od mene terja več zbranosti in napora. Vendar empatično poslušanje utrjuje zaupanje, sprošča čustva in omogoča iskrenost v pogovoru, zmanjšuje napetost in nasploh vodi h kakovostnim rešitvam zastavljenih problemov.

Ker so analize samega sebe nehvaležne in ker sami sebe raje poslušamo, kot zares slišimo, sem sodelavko prosil, da me je poslušala v vlogi vodje sestanka. Šlo je za formalno okolje, v katerem so kot sogovorniki nastopali tipični deležniki šolskega okolja: vodstvo, zaposleni, starši in predstavniki občine.

Zastavil sem si/ji tri vprašanja (vprašalnik je zgolj primer možnega), in sicer:

1. Ali znam aktivno poslušati?

Pozorna je bila, katere elemente aktivnega poslušanja je bilo zaznati: 1. preverjanje jasnosti sporočil; 2. preverjanje natančnosti; 3. razumevanje sogovornikovih čustev; 4. preverjanje s povzemanjem; 5. zadržana pritrditev; 6. odpiralec vrat v obliki izražanja končnih spoznanj o bistvu problema (Gale Zidar, Gale, 2002: 227).

2. Ali se pri mojem poslušanju razkriva katera izmed tipičnih napak poslušalcev?

Opazovala je, kako pogosto se v moje vodenje sestanka prikradejo najpogostejše napake: 1. sogovorniku ne posvečamo dovolj pozornosti; 2. večkrat prekinemo pogovor; 3. sunkovito se odzovemo na nasprotovanje; 4. obravnavamo občutljive in polemične teme, ki lahko netijo sovraštvo; 5. pogovor vodimo tako, kot nam je všeč, in pri tem zanemarimo interese sogovornika; 6. s tonom glasu kažemo svojo

brezbrižnost ali nasilnost; 7. opravljamo ljudi, ki niso navzoči, in zavračamo mnenje, s katerim se ne strinjamo.

3. Ali se pri mojem poslušanju poznajo katere druge posebnosti?

Opazanja ‘moje poslušalke’ so se mi zdela zanimiva in so me delno presenetila. Med drugim je ugotavljala, da redkeje pazim na sogovornikova čustva in redkeje zadržano pritrjujem

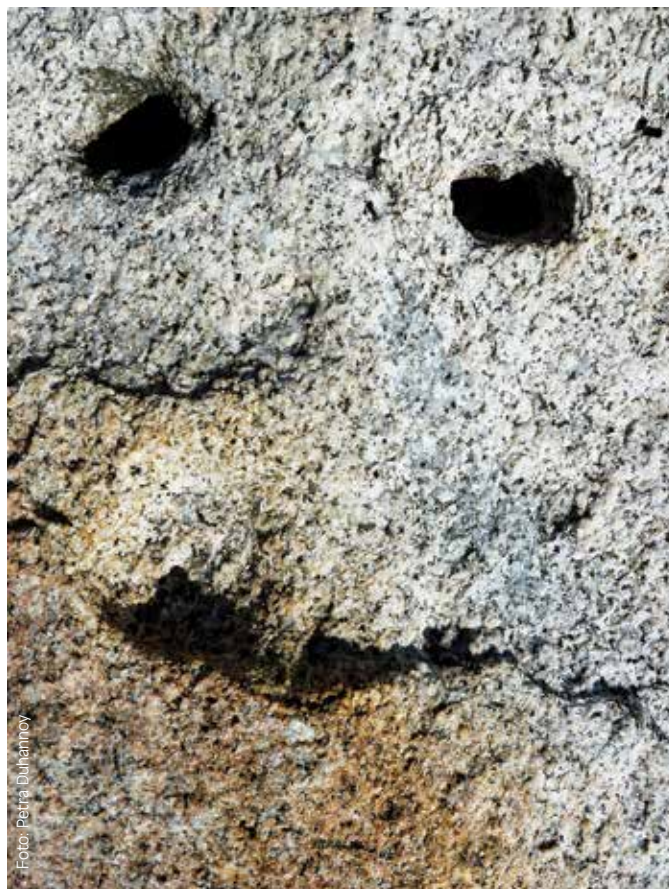

Foto: Petra Buljanov

ter da s tonom kažem na brezbrižnost, čeprav v resnici nisem tak. Pri sebi sem ugotavljal, da sem res pozoren na potek pogovora in da razvoj pogovora razumem, hitreje pa pozabim na ljudi, ki sodelujejo na sestanku. Ugotovitve so torej lahko svarilo. Še posebej pa me je presenetila opazka, da občasno kažem brezbrižnost do določenih vprašanj. Poslušalci nas v resnici mnogo pogosteje ‘preberejo’, kot si sami mislimo. Če do določene vprašanja nimamo odnosa, nam tudi izraženo mnenje pogosto ne bo pomagalo, da bi nas poslušalci resno obravnavali. Poslušalka je še zapisala, da poslušam selektivno, torej da če ne želim slišati, preslišim. Selektivno

poslušanje je sicer pomemben sestavni del pogovorov, saj lahko z njim ohranjamo dinamiko in razvoj pogovora, lahko pa je tudi znak pretirano samovšečnega sogovornika.

Sklep

Mark Twain: “Če bi se od nas pričakovalo, da govorimo več, kot poslušamo, bi imeli dva jezika in eno samo uho” (Twain v Sánchez, 2011: 31).

Presenetilo me je, kaj vse (o naši večini poslušanja) lahko odkrije že enkratni poslušalec. Sam sem ob analizi sklenil, da bom v svoje govore vnesel več preverjanja s povzemanjem. Z vprašanji: “Se vam zdi, da sem katerega izmed pomembnih predlogov ali ugotovitev izpustil? Bi k temu še kdo kaj dodal?” bom poskušal zmanjšati možnosti za pomanjkljivo razumevanje poudarkov pogovora.

“Da bi zmogli zares poslušati, moramo sprejeti druge: sprejmemo, da obstajajo, da so taki, kakršni so, in hkrati s hvaležnostjo sprejmemo lasten obstoj, zavest, da obstajamo, da smo nekaj, česar prej ni bilo in tudi ni moglo biti” (Gemma Lloret, 2007 v

Sánchez, 2011: 35). ■

Literatura

Gale Zidar, Tatjana; Gale, Boris (2002): *DIALOG, gibalno sprejem. Medosebno komuniciranje v podjetju*. Ljubljana: GV Založba.

Klopčič, Ana (2011): *Poslušanje kot pomemben del komunikacije*. Pridobljeno: http://www.bb.si/doc/diplome/Klop-cic_Ana.pdf

Mohorič, Iris; Štrancar, Irena; Velikonja, Ada (2004): Razvijanje in ocenjevanje poslušanja (od načrtovanja do ocenjevanja). V: *Preverjanje in ocenjevanje*. Letnik 1, št. 1, str. 33–39.

Sánchez, Karin Elena (2011): Učinkovito poslušanje – veščina, naravni talent ali odločitev? V: *HRM: strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu*. Letnik 9, št. 43, str. 30–36.

Uštar, Tina (2004): Dobro poslušanje – bližnjica do uspeha. V: *Didakta*. Letnik XIII, št. 76, str. 27–29.

Jelkica noče na podstrešje

✂ Lidija Šket Kamenšek

Minila sta božič in novoletno praznovanje. Otroci so se veselili šole, starši službe, nekdo pa je bil žalosten. Jelkica, ki je ponosno in bleščavo stala v dnevni sobi. Vedela je, da jo kmalu čaka temno podstrešje in miške, ki se ji vsako leto posmehujejo. Ne želi več v temo.

Na svoj zadnji bleščavi večer je pomislila na vse želje, ki so se izpolnile pod njenimi vejami. Žalostno je zašepetala še svojo. Takrat se je na nebu nekaj zableščalo. Priletelo je skozi dimnik naravnost v jelkičino naročje. Bila je zvezdica, ki je veselo prišepnila: "Znova se je izpolnila želja. Hvala, ker si me ujela. Prosim, spusti me skozi okno." Jelkica je pre-

vidno odprla okno in zvezdica se je vrnila k luni. Ko je naslonila veje nazaj na deblo, jo je nekaj zabodlo. "Kaj se je zgodilo?" je zanimalo jelkico. "Kako mi je vroče. Tako žejna sem," je še potarnala in postala precej nemirna.

Naslednje popoldne so Jaka, mamica in očka začeli z njenih vej pospravljati okraske. "Au, boli," je zastokala jelkica. "Očka, jelkico boli," je rekel Jaka in se še zanimal: "Ali je to pravo drevo?" "Ne, to je jelkica z našega podstrešja," je odgovoril očka. Pogledal je v lonec in presenečen odkril korenine. Vsi so se začudili. "Kaj bomo pa sedaj?" je vprašal oče. Mama je predlagala: "Odnesejo jo na podstrešje."

"Ne, odnesite me v gozd," je zašepetala jelkica. Jaka je predlagal: "Posadimo jo v gozd."

Jelkico so odnesli na rob gozda. Skopali so globoko jamo in vanjo položili jelkičine korenine ter jih zasuli z zemljo. "Hvala, Jaka," je zašepetalo drevo in ošvrknilo fantiča z desno vejo. "Ti nagajiva jelkica," jo je še pocukal deček.

Ko se je stemnilo, je z neba začel nalletavati sneg. Bele snežinke so plesale po nebu in oblačile veje. Tudi jelkica je dobila puhast plašček.

Bila je najbolj srečno drevo v gozdu.

Še nekdo je bil tako srečen. Zvezdica je znova padla z neba, tokrat v naročje zime. ■

Foto: Benedikt Lavrh

Slikarjevo izpričevanje človečnosti

Fortunat Bergant: Sveti Volbenk z bolnikom, 1766

✍ Milček Komelj

Slika sv. Volbenka z bolnikom je docela prežeta z umetnikovim dojemanjem človečnosti, kot jo je baročni Bergant projiciral v oltarno podobo blagega svetnika, ki tolaži trpečega človeka.

Bolnik na sliki je prototip ne-bogljenege človeškega romarja, ki je obnemogel obsedel na življenjski poti in se naslonil na priostren preostanek drevesnega debla, ki ga je med viharjem razklala smrt. Roke je nemočno sklenil v naročju in svoj tovor odložil na skalo pod deblom, kolikor ni odvita preproga na sliki le slikarjev nujni estetski rekvizit, na katerega se je umetnik, ki je svoje ime pogosto skrival na neobičajna mesta, tudi podpisal. Bolj kot v vsakdanjost draperije, četudi označene s plebejsko razpetim ovratnikom in povoji na nogah, je slikar zgostil človeško ubogost v bolnikovo obličje, ki je od bolečine malone spačeno in celo močno počrnelo. Vendar je neznani trpin v svoji nemoči dvignil smrtno beli pogled proti roki, s katero se ga je nenadoma dotaknil čudoviti svetnik.

Sv. Volbenk se je revežu očitno približal kot odrešitelj ali vsaj usodni tolažnik, ki se je kot v legendi spustil predenj z oblakov, neposredno na zemljo, brez zanj postavljenega slovesnega odra ali arhitekturnega prizorišča. V ubožca se je blagohotno zazrl z blagim, hkrati lepотно uglajenim in portretno konkretnim človeškim obličjem; škofovsko palico je oprl poševno na rame in nad moževo glavo iztegnil desnico, pod katero se je zasvetil križ, zarisan kot čudežen privid ali zna-

menje, da je svetnik bolnika pokrižal in mu s tem vdihnil bodisi zdravilno bodisi predsmrtno odrešilno tolažbo.

Na oltarni sliki (nekdaj je visela v cerkvi v Zelšah pri Cerknici) nad vsakdanjim človekom s svojo barvito razkošnostjo razumljivo dominira stoječi nebeški svetnik, a se ubogemu zemeljskemu bitju v resnici tako docela posveča oziroma predaja, da temelji duhovno bistvo slike na njenem nemem obrednem dialogu. Ta njuna povezanost je razvidna že iz same likovne kompozicije. Spokojni, a hkrati vznemirjeno vzneseni svetnik je s svojim ornatom razprostrt v nosilno trikotno formo, kakršni se okvirno prilaga tudi sedeča ubožčeva postava. Sestav figuralne kompozicije povezujejo ritmično usklajene diagonale, ki zaobjemajo celoto ter nakazujejo notranjo dinamiko, sámo naslonitev na trikotniško kompozicijo, temelječo na izročilu renesanse, pa je mogoče povezovati z dejstvom, da se je umetnik v Rimu, kjer je študiral, navzel okusa, ki je vodil iz razvihrano razgibanega baroka v že bolj umirjen neoklasicizem.

Praznino nad svetnikovo roko in ob njegovem obličju zapolnjuje angelček z maketo cerkve, v katero je zasajena tesarska sekira, saj je z njenim meta-njem sv. Volbenk kazal, kje naj mu sezidajo svetišča. Tudi preostale angelske glavice se na nebu smehljajo docela v duhu baročne konvencije, med njimi pa se pod zaokroženi vrh slike nad svetnikovo mitro kot znamenje škofovskega oziroma pastirskega poslanstva dviga zlati pastorage.

V razmerju med sv. Volbenkom in trpinom izstopa sočutna svetnikova humanost. Zaradi slikarskega pojmovanja upodobljenih obličij in ne le iz

samega motiva, ki bi bil z drugačno ustvarjalno roko najbrž podan mnogo bolj pozunanjeno teatralno, pa je iz slike jasno razvidna tudi izrazita slikarjeva človečnost. Bergant namreč ni le naš najbolj samosvoj (in zato tudi najbolj slovenski) baročni slikar, marveč je od vseh, kar smo jih imeli, tudi najbolj poudarjeno human. Ob tem, ko je rafinirano portretiral uglajene kranjske plemiče, s poudarjenim smislom za njihovo individualno človeško psiho, ne le za zunanji status, je bil izjemno dojemljiv tudi za povsem vsakdanjega človeka, še posebej za njegove tegobe. Tako kot iz te slike je to razvidno tudi iz podobe sv. Valentina, ki k sebi zaupljivo stiska nesrečnega božjastnega bolnika. Enako počrnel in razbolen kot bolnik ob sv. Volbenku je tudi slikarjev pretresljivi sv. Frančišek Asiški, prav tako naslonjen na drevesno deblo, osrednji glasnik Bergantovega razbolenega in hkrati dostojanstvenega človeka pa je njegov Jezus s križevega pota v Stični, na katerem je slikar s kontrastnimi človečnimi in nečlovečnimi fiziognomijami v luči starodavne tradicije drastično poudaril svojo etično razmejitve med dobrim in zlim.

Umetnostni poznavalci domnevajo, da je skrivnostni samotarski umetnik v svoja najbolj tipična, vročično razčustvovana asketska obličja projiciral sicer neznane nam lastne fiziognomske poteze; ugibamo pa lahko tudi o njegovem večplastnem značaju. Posluhu za askezo, ki ga je izpričeval že z monumentalnim reduciranjem motivov na bistvene sestavine, tudi samo z najbolj nujno oznako prizorišč, se v Bergantovi umetnosti pridružuje bogastvo hrepenenja po nebeški lepoti, ki

jo je slikar zaslutil v barvitim razkošju posvečene svetnikove navzočnosti.

Četudi je sv. Volbenk živel v 10. stoletju, ga je naslikal v docela sodobnem baročnem oblačilu, v prefinjeno naslikani ornat pa je v duhu gracilno igrivega in zračno prosojnega rokoka vtisnil ves svoj smisel za barvno prefinjenost in dragocenost različnih

vrst blaga ter za grafično pretanjenost izrisanih čipk, predvsem pa opojno vedrino ljubih mu cvetličnih vzorcev, s katerimi je morda obujal tudi otroške spomine na rože z barvitih skrinj, kakršne je izdeloval njegov oče. Zato je likovni učinek slike kljub temno razbolenemu bolnikovemu obličju izrazito veder in svetel.

S toplino rumenkaste in nežno zardele nebesne atmosfere oblite modre, rdeče in bele barve so za naše baročno slikarstvo tudi sicer značilne, v čustveni ubranosti Bergantovega kolorita pa so nekateri pozneje razbirali celo sorodnost z občutenjem naših slikarskih impresionistov. V umetnikovi trpkosti in

dojemljivosti za bolečino, izraženi tudi z ekspresivnimi deformacijami obličij in postav, usmerjenimi v krčevit psihični poudarek, lahko dojemamo celo duhovni spomin na srednjeveško gotiko ter mistično predstopnjo poznejšega poduhovljenega ekspresionizma. Še posebej pa umetnik izstopa s svojo zasidranostjo v domačem kulturnem in življenjskem okolju, ki mu je rimski študij ni izkoreninil, marveč poprej okrepil, saj je lahko v Italiji na novo spoznal tudi severnjaško žanrsko slikarstvo, ki ga je usmerjalo v zemeljsko realnost. Zaradi človeške pristinosti ter prvinske izrazne moči so Berganta kot edinega med našimi baročnimi slikarji priznavali in občudovali tudi naši najvidnejši poznejši ustvarjalci, od Jakopiča, Jakca in Miheliča do Stupice, Bernika, Tisnikarja in Bernarda.

Kot podoba slikarjeve predstave o svetnikovi humanosti in njegovega zaupanja v božje zdraviteljstvo je slika sv. Volbenka z bolnikom postala označilo nekdanjega krščansko zaznamovanega humanizma, značilnega še za nekatere poznejše svetniško požrtvovalne tuzemske zdravnike, ki s svojo etiko prinašajo ljudem če že ne ozdravitev, pa vsaj humano naklonjenost in tolažbo, kakršno je v našo sedanjost vnašal tudi etično zavzeti, izrazito sočutni in karitativno usmerjeni pokojni predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Jože Trontelj. ■

Bralni lističi

✍️ Franci M. Kolenc

*Učenje branja pa ni mačji kašelj,
temveč je zahtevno in obsežno,
zato potrebuje vašo pomoč.*

(P. Kroop)

*Bralni lističi s Sončne poti so
namenjeni predvsem učencem,
ki imajo težave pri učenju
branja in pisanja, pa tudi sicer
pri opismenjevanju otrok v
prvem triletju osnovnošolskega
izobraževanja.*

Otroku približajo branje in pisanje z vajami od enostavnih zlogov, besed in povedi do sistematičnega, igrivega in zanimivega branja besedil, ki so ponazorjena tudi z ilustracijami. Gradivo je napisano z malimi in velikimi tiskanimi črkami in tako ponuja uporabnikom več možnosti.

Z bralnimi lističi lahko izboljšujemo in vplivamo na razvoj vizualne diskriminacije, neposrednega vizualnega pomnjenja, sukcesivnosti glasov in črk v besedah, kinestetičnega zavedanja kritičnega glasu, vidnega zaznavanja določanja lege, položaja glasu, črke, zavedanja kritičnih glasov, spomina – funkcijskega pomnjenja vizualnih in akustičnih likov, besednega zaklada, razumevanja in praktične uporabe besedil.

Bralne liste lahko uporabljamo na več načinov: kot dodatno ali dopolnilno gradivo začetnega branja, individualno, v dvojicah, skupinah ali frontalno. Bralne liste oziroma gradivo za delo izbiramo glede na črke, ki otroku povzročajo težave.

Gre za drugo, posodobljeno izdajo Bralnih listov avtorice Nataše Švara iz leta 1996, ki so jo dopolnile čla-

nice študijske skupine logopedov jugozahodne Slovenije, pod vodstvom logopedinje Maje Hrvatinić Gorjanc iz Centra za korekcijo sluha in govora Portorož. Izdal pa jih je Zavod RS za šolstvo, 2014.

V gradivu Bralni listi s Sončne poti so na začetku predstavljene vaje, ki so sestavljene iz dvožložnih besed. Otroku omogočajo branje enega zloga ali dveh zlogov skupaj. V drugem delu so vaje za branje besed, ki so krajše od prejšnjih. Tretji del vsebuje predloge besed, s katerimi otroci tvorijo oziroma sestavljajo povedi. V četrtem delu so daljše in težje besede. V zadnjem, petem delu, so vaje z besedili, ki jih otroci lahko berejo in ob njih odgovarjajo na

vprašanja, besedilo lahko razrežejo in ga sestavljajo. Za lažje razumevanje prebranega je besedilom priloženo bogato slikovno gradivo.

Bralni listi (219 strani) so primerne za opismenjevanje otrok v prvem triletju, za individualno delo z otroki, za delo v dvojicah, manjših ali večjih skupinah in frontalno. Bralni listi so oblikovani v pastelnih barvah in s pisavo v različnih velikostih s ciljem, da otroku pomagajo izboljšati branje in pozornost. Besedila je mogoče v določenih primerih prilagajati posameznemu otroku glede na njegove potrebe, starost in stopnjo motnje. Bralni listi so primerni tudi za vaje z otroki z dislektičnimi težavami. ■

Prostovoljno delo te pozlati

✍ Alenka Zupan

Na začetku študentskih let sem v bližnji cerkvi opazila plakat za program Človek za druge in si rekla, da škoditi res ne more. Odšla sem na uvodni srečanja, kjer so me očarali s široko paleto področij dela ter me tako potegnili v prostovoljno delo. Vsako leto sem si nato rekla, da bom ostala še naslednje leto, dokler prostovoljno delo ni postalo del mene. Težko je razložiti, ampak prostovoljnega dela se nekako naležeš kot nadležnega prehlada, ki te ne spusti.

V programu Človek za druge je veliko možnosti za delo, saj imamo organizirano delo na kar devetih področjih. Zveni sanjsko, kajne? Pa vendar je odločitev za področje težka. Vsako leto, ko sem se morala odločiti, kje bom delala, sem delala sezname, črtala, oštevilčevala prioriteta področja, na koncu pa pristala na področju, ki mi je bilo najbolj všeč v trenutku, ko so mentorji zahtevali končno odločitev. V letih svojega dela sem tako 'v zadnjem trenutku' pristala na področjih učne pomoči, dela s slepimi, rehabilitacije otrok na bazenu in dela s starejšimi. Druga področja dela v našem programu so še delo z otroki v vrtcu, delo z mladimi s posebnimi potrebami, delo s para in tetraplegiki, delo z bolniki ter delo z begunci. Zadnji dve leti sem bila 'povišana' v mentorico za področji učne pomoči in dela s slepimi, kjer skušam s svojimi priligodami in nezgodami svoje prostovoljce 'nalesti' prostovoljnega dela.

Vsako šolsko leto s prostovoljnim delom začnemo v sredini oktobra z dvema uvodnima srečanjema. Na prvem mentorji predstavimo vsa področja dela, način sodelovanja ter posebnosti področij. Običajno kot goste povabimo dolgoletne prostovoljce, ki iz lastnih izkušenj lahko opišejo pravo sliko prostovoljnega dela. Na drugem srečanju imamo običajno v gosteh strokovnjaka s področja, ki je sorodno prostovoljnemu delu. Na koncu se razdelimo v skupine po področjih ter prostovoljcem podamo informacije o začetku prostovoljnega dela. Nato se mentor sestane s prostovoljci, uporabnikom/i (oz. prejemnikom/i pomoči) in/ali z odgovorno osebo na ustanovi, kjer poteka prostovoljno delo. Na področju učne pomoči je odgovorna oseba na primer socialna delavka na osnovni šoli v centru Ljubljane. Skupaj se dogovorimo o tem, kaj bo obsegalo prostovoljno delo, za časovni potek (običajno dve uri na teden) in lokacijo. Sledi prvo srečanje prostovoljca z uporabnikom ali skupino uporabnikov.

Med letom se prostovoljci enkrat mesečno dobijo z mentorjem, da predelajo občutke ob začetku dela, strahove, morebitne težave ali nesporezume ter nenazadnje, da se družijo in si delijo izkušnje, ki so nemalokrat humorne in pristrčne. Marsikdo me vpraša, ali je treba imeti za prostovoljno delo kakšne izkušnje. Na nekaterih področjih (npr. delo z bolniki) je sicer potrebno uvodno usposabljanje, vendar pa se le-to izvede v okviru programa, tako da je lahko prostovoljec, ki se nam pridruži, nekakšen 'nepopisan list', saj bo vse znanje, ki ga potrebuje, dobil pri nas.

Strah pred začetkom dela je popolnoma razumljiv, vendar nepotreben. Sama se spomnim, kako sem pred

leti začela s prostovoljnim delo s slepo gospo. V svoji nevednosti sem si za osebni cilj svojega prostovoljnega dela zadala, da gospo obdržim celo in nepoškodovano. Ne, ker bi mislila, da ne more skrbeti zase, ampak da bi preveč zaupala meni, ker sem bila resnično nevedna. Spomnim se, kako sem si govorila: "Samo, da ne bo padla, pazi!" Potem pa pridem h gospe na prvo srečanje in le-ta meni nič tebi nič pospravi značilno belo palico, ki jo slepi uporabljajo, češ, da jo bom že jaz vodila. Jaz pa v paniko: "A ste prepričani?" Gospa je bila prepričana. Jaz pa še vedno panična. Seveda sva na koncu vse zvozili brez problema in nakupili vse potrebno brez neljubih dogodkov.

Takšne in drugačne prigode so nekaj običajnega pri našem delu. Skupaj se smejimo, zabavamo, delamo in se pogovarjamo. Takšen je naš program. Najbolj zanimivo vprašanje, ki ga lahko zastaviš prostovoljcu je, kdo dobi več – prostovoljec ali prejemnik pomoči? Običajno prostovoljci odgovorijo, da več dobijo oni. Izkušnje, veselje, stiska, zmeda, moč in znanja, ki jih dobiš pri prostovoljnem delu so res nekaj neprecenljivega. Prav tako so neprecenljivi prostovoljci. V današnjem svetu, ki se menda vrti okrog denarja, nekateri morda težko razumejo vrednost prostovoljnega dela, ki je velika. Veliko vrednost, ki jo ima prostovoljno

Znanje in izobrazba bi morala biti dostopna vsakomur

✍ Silvo Šinkovec

Foto: arhiv programa Človek za druge

delo, je zelo dobro opisal moj oče, ko sem nekega dne ob koncu prostovoljskega leta domov prinesla zahvalo za opravljeno delo: "Veš, prostovoljno delo te kar pozlati." ■

Človek za ljudi

Ko solze človeku po licu polzijo, ko vse minute brezvezne se zdijo, na svetu še vedno obstaja nekdo, ki naredil bi vse, da bi ti lepše bilo.

Pripravljen na bolj s kruto resnico, zagovarjal bo tvojo pravico, solze, bolečino in jok, bo skušal odpraviti s prijateljskim stiskom rok.

Pripravljen ti vedno bo pomagati, se iz težkih trenutkov pobrati, kot angel nad tabo bo bdel, ti v sanjah lepe pesmi pel.

Za svojo prijaznost ne zahteva plačila, saj to je njegova lepa vrlina.

Ponosen na to, da ti je pomagal, in s tem vse tvoje težave premagal, se ob tem veliko naučil, mnogo novih izkušenj pridobil.

prostovoljka Nastja

"Vse kar delamo s srcem, nam pomaga doseči zvezde."

Decembra bo začel v Čilu delovati nov program z imenom Awesomi. Idejna pobudnica projekta je Slovenka. Gre za izjemno zanimiv in ambiciozen mednarodni projekt, ki želi spodbujati razvoj talentov posameznika in mladim omogočiti poiskati najustreznejšo zaposlitev.

Da je digitalna revolucija prek velikih vrat vstopila tudi na področje izobraževanja, ni treba poudarjati. A vendar, kot poudarjajo avtorji novega programa, večina omrežij temelji zgolj na poudarjanju (*LinkedIn*) in zagotavljanju (*Coursera*) formalnega izobraževanja, ki pa predstavlja le delček celotne zgodbe. Omogočanje formalnega in predvsem neformalnega izobraževanja so z Awesomi postavili na glavo. Namesto enosmernega pretoka informacij, kjer učitelj podaja informacije, je nastalo omrežje, kjer *skupnost*, in to je velika novost, hkrati podaja ter ocenjuje znanje, posameznik pa tako lažje razvija svoje talente in nastopa na trgu dela, kjer predvsem vsaka osebno pridobljena veščina, spretnost in izkušnja pomeni prednost pred tekmeci iskanja zaposlitve.

Ideja Awesomi je enostavna. V podjetju, ki te dni testira in razvija omrežje v čilskem programu Startup Chile,

kamor so bili izbrani kot eno najperspektivnejših začetnih podjetij vsega sveta, so zapisali, da "cilja na modernizacijo izobraževanja". Uvrščeni so med 1000 najperspektivnejših startup podjetij, skupino YN1K iz Silicon Valleya, kamor se v izbor podjetja uvrstijo samo na povabilo. Življenje je neprestano učenje, odkrivanje in razvijanje talentov ter osebna rast preko novih izkušenj. To zahteva osebno motivacijo in primerno orodje, ki omogoča povezovanje, prost pretok informacij in medsebojno pomoč.

Izobrazba je več kot zgolj list papirja, ki ga prejmemo ob koncu formalne izobrazbe. Od (pre)mnogih ljudi, ki se ponasajo z enakim nazivom, nas ločijo le izkušnje. Za pridobivanje takih izkušenj bodo uporabniki spodbujeni tudi preko platforme Awesomi, kjer jim bo omogočeno ločiti se od poplave nazivov in prikazati resnično vrednost znanja, izkušenj in veščin.

Uporabna vrednost programa prihaja do izraza pri nudenju znanja tudi v državah z manj možnostmi, kjer ni izobraževalnih ustanov ali pa so za večino predrage. Vse, kar potrebujejo uporabniki za aktivno uporabo nove platforme je povezava z internetom. "Potrebno je le še navdušenje, kar pa v svetu, ki ceni znanje, izkušnje in veščine, nikakor ni problem," trdijo avtorji programa.

O Awesomi je tekla beseda s priznanim slovenskim kadrovnikom, ki je poudaril pomen neformalne izobrazbe in mreže poznanstev iskalcev zaposlitve. Ideja se mu zdi zanimiva. Kadre za najboljša podjetja vse bolj išče tudi na spletu, vendar ugotavlja, da pomembnih lastnosti, neformal-

nega znanja in izkušenj izven profesionalnega življenja ne moremo opisati v formalnih predstavitev. Mnoga podjetja prepoznavajo vrednost tovrstnih izkušenj, zato prav to cenijo. Višja izobraženost ljudi hkrati seveda pomeni nižjo brezosebnost. Zato je platforma, ki omogoča predstavljanje in oplemenitenje veščin, v današnjih kriznih časih zelo dobrodošla.

Tudi učitelje zanima ta pobuda. V Ljubljani smo se s programom srečali na pogovornem večeru v četrtek, 25. septembra 2014 z naslovom *Skrb za oblikovanje in promocijo talentov*. Večer je pripravila Urška Grmek. Awesomi je prvo socialno omrežje, ki je namenjeno izobraževanju z namenom interaktivnega kreiranja življenjepisa. Udeleženci na portalu lahko delijo svoje izkušnje, dosežke, sposobnosti, rezultate in izobrazbo. S tem si interaktivno gradijo svoj življenjepis, ki jim skupaj s prizadevanji portala v prihodnosti sam po sebi daje verodostojnost. Projekt smo v Društvu katoliških pedagogov Slovenije predstavili zato, ker želimo pomagati pri osebnostni rasti ter povezovati ljudi, njihovo znanje, izkušnje in moči. Nad predstavljenim projektom smo bili navdušeni. Vsem, ki jih zanima delovanje omrežja, priporočamo, da poiščejo stik z Awesomi.

Urška Grmek, soustanoviteljica podjetja, ki razvija Awesomi, je za Vzgojo komentirala: "Temelji razvoja Awesomi so vzgoja, izobraževanje ter sistem učinkovite sledljivosti in merjenja napredka." Filozofijo množičnih virov in mreženja so v Awesomi združili z idejo vseživljenjskega učenja in neformalnega izobraževanja. V začetnem središču v Čilu nastaja izdelek, ki bo tvoril most med neformalnim in formalnim izobraževanjem, pridobivanje in medsebojno ocenjevanje veščin pa bo temeljilo na igrifikaciji, s katero že v testni fazi navdušujejo uporabnike z vsega sveta. To je lepa novica v časih, ko mladi težko pridejo do zaposlitve. ■

Marko Pavliha

Dvanaest pred dvanajsto

Ali za norost je zdravilo le modrost

Ljubljana: UMco, 2014

199 strani

Avtor se odziva na tuberkulozno stanje naše družbe, odstira simptome bolezni. Kot človek in pravnik v živahnem slogu razmišlja o pravih sobivanja. Družba brez etike ne more preživeti. Zavzema se za družbo sočutja, poštenosti in altruizma. Novost ustvarja tudi vzgoja, ki mora biti po njegovo usmerjena k spodbujanju celostnega razvoja osebnosti. Eseji imajo globino, odpirajo premisleke, iščejo trdno oporo v tradiciji in sodobnosti. Lepo je, da se pravnik opredeli, v kakšni družbi bi rad živel in s svojim razmišljanjem deluje povezovalno.

Spoštovani člani in prijatelji Društva katoliških pedagogov Slovenije ter bralci revije Vzgoja!

Ob prihajajočem letu vas vabimo, da 0,5 % dohodnine (Zakon o dohodnini, ZDoh-2), ki bi jo sicer pustili v državnem proračunu, namenite našemu društvu. Donacija je za vas brezplačna, z njo pa nam pomagate uresničevati naše poslanstvo. Z naslednjimi dejavnostmi želimo kakovostno soustvarjati družbo in se že leta zavzemamo za celostni razvoj posameznika:

- revija Vzgoja;
- programi (seminarji in delavnice) za strokovno usposabljanje učiteljev, vzgojiteljev, študentov, staršev in drugih;
- posveti, predavanja, srečanja in strokovne ekskurzije po Sloveniji in v zamejstvu;
- program prostovoljnega dela Človek za druge;
- mednarodno sodelovanje;
- skrb za duhovno rast članov in drugih.

Obrazec »Zahteva za namenitev dela dohodnine za donacije« lahko izpolnete na spletni strani www.dkps.si si ter ga pošljete na pristojni davčni urad. Če boste to storili do 31. 12. 2014, bo davčna uprava to upoštevala še pri razdelitvi sredstev za letošnje leto. Izjava velja do preklica.

Potrudili se bomo, da bomo prejeti denar koristno porabili za naše dejavnosti. Veseli bomo, če boste k odločitvi za doniranje 0,5 % dohodnine nagovorili tudi svoje prijatelje.

Za izkazano zaupanje se Vam iskreno zahvaljujemo in Vam želimo lepo preživete božične praznike ter miru in blagoslova polno novo leto! ■

Marija Žabjek, predsednica DKPS

Slomškov dan 2014

Društvo katoliških pedagogov Slovenije je v sodelovanju s Slovenskim katehetskim uradom in župnijo Ponikva v soboto, 27. 9. 2014, na Ponikvi organiziralo **11. Slomškov dan**. Gre za tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov, staršev in otrok v rojstnem kraju bl. Antona Martina Slomška.

Naslov srečanja *Vzgoja za veselje* temelji na Slomškovi misli iz uvoda v njegovo knjigo *Blaže in Nežica*. "To sporočilo letos želi nagovoriti učitelje, starše, naj gledajo svetlo, kljub temu, da nam vse okolje sporoča, da življenje postaja vedno težje," je povedala podpredsednica DKPS in prejemnica Slomškovega priznanja, Helena Kregar.

Začelo se je dopoldne v Slomškovi rojstni hiši na Slomu s predavanjem msgr. Slavka Rebca z naslovom *Klic veselja naj osreči*. Predavatelju je prisluhnilo okrog 70 udeležencev. Sledila je akademija s podelitvijo Slomškovih priznanj, ki jih je prejemnikom izročil direktor Zavoda RS za šolstvo, dr. Vinko Logaj. Slomškovi priznanji sta prejela **Helena Kregar** in **dr. Miroslav Gomboc**, naziv častni član pa je posthumno prejel **Bogdan Žorž**.

Sv. mašo ob zaključku je v cerkvi na Ponikvi daroval celjski škof dr. Stanislav Lipovšek ob somaševanju sedmih duhovnikov. ■

Kristina Lepen

Mini svetopisemski maratoni po območnih skupnostih Celje

Vsredo, 15. 10. 2014, je v Marijini cerkvi v Celju med 15.00 in 17.00

potekal mini svetopisemski maraton (MSM). Brali smo Lukov evangelij. Organizator je bila OS Celje, udeleženci pa so bili tudi župljani župnije sv. Danijela, skupaj nas je bilo 11. Občutki iz letošnjega MSM so bili zelo dobri, mislim, da so sodelujoči vzeli dogodek 'za svojega'.

Stanislav Pirnat

Kranj

V Kranju smo MSM organizirali v župnijski cerkvi Sv. Kancijana in tovarišev mučencev. 14. 10. 2014 od 18.00 do 20.00 nas je pet bralcev prebiralo Knjigo psalmov. Imeli smo tudi sveto mašo.

Matjaž Pelko

Ljutomer

OS Ljutomer se je tudi letos pridružila vseslovenskemu svetopisemskemu maratону v petek, 17. 10. 2014. Od 17.00 do 22.00 smo brali v zimski kapeli mučencev 20. stoletja.

Letos smo se povezali tudi z drugimi skupinami v naši župniji. V peturnem glasnem branju Svetega pisma so se nam pridružili skupina Prenova v duhu, župnijska Karitas ter zakonske skupine. Maraton smo začeli z molitvijo in blagoslovom domačega župnika in dekana g. Andreja Zrima, končali pa z zahvalo in blagoslovom g. kaplana Zorana Carja. Zvrstilo se je več kot 25 različnih bralcev, nekateri pa so samo prisluhnili Božji besedi.

Obkroženi s čudovitimi mozaiki smo tako zopet dodali svoj kamenček v mozaik vseslovenskega svetopisemskega maratona. Ponosni smo, da se MSM že nekaj let razvija; podaljšuje se čas branja in širi na različne skupine.

Milena Rakuša

Mozirje

MSM smo v Mozirju imeli v torek, 17. 10. 2014, od 19.30 do 24.00. Brali smo Apostolska dela ter 1. pismo Korinčanom. Bralo nas je 27.

Jelka Repenšek

Novo mesto

V Novem mestu smo tudi letos uspešno izvedli MSM. Brali smo v cerkvi sv. Lenarta oziroma v frančiškanski cerkvi v Novem mestu. K branju smo povabili različne skupine iz vseh treh

župnij v Novem mestu. Dogovorili smo se, da prihodnje leto morda kakšno dejavnost organiziramo tudi na mestnem trgu.

Branje in poslušanje Božje besede se je odvijalo od 16. do 18. 10. 2014, vsak dan od 16.00 do 21.00. Branja se je v posameznih terminih v povprečju udeležilo okrog 10 oseb. Branje smo zaključili z meditacijo ob izpostavljenem Najsvetejšem in s kratko zahvalo Bogu za Njegov dotik preko Božje besede. Veselimo se branja v prihodnjem letu.

Karli Medvešček

Tolmin

MSM smo imeli v cerkvi Marije Vnebovzete v Tolminu od 14. do 18. 10. 2014, vsak dan od 19.30 do 21.30. Sodelovale so različne skupine: kateheti in pedagogi, Frančiškov svetni red, zakonska skupina, Živi rožni venec, Binkoštna dvorana in Prenova v duhu. Vsak dan je sodelovalo od 10 do 15 bralcev. Slovesnost ob odprtju je vodil g. Niko Rupnik, župnik iz Grahovega ob Bači. Začeli smo z branjem evangelija po Mateju in prebrali vse evangelije.

Marija Šavli

Trebnje

Letos smo v župniji Trebnje že drugič organizirali MSM. Veseli smo, da se ga je udeležilo več bralcev in poslušalcev kot v preteklem letu. Zavedamo se, da ima Božja beseda moč, da spreminja življenje. Naš najmlajši bralec je bil star le 10 let, pa vendar z veseljem prebira Božjo besedo. Sveto pismo smo prebiral v cerkvi in prav bi bilo, da bi tudi v naših življenjih in domovih zasedlo vidnejše mesto. Koliko nas je branje svetega nagovorilo ali spremenilo, ve vsak zase, vsi pa smo domov odhajali z veseljem in mirom v duši.

Želimo si, da bi Božja beseda zaživel tudi v našem vsakdanjem življenju, saj bomo tako lažje premagovali tegobe. Hvala nebeškemu Očetu za blagoslov in spremljanje ob maratonu.

Jasna Korbar

Zahodna Dolenjska

Od 12. do 19. 10. 2014 je potekal vsako popoldne med 16.00 in 17.30

v cerkvi Sv. Rešnjega telesa na Trati letošnji MSM. Z njim smo se številni bralci in poslušalci (zbralo se nas je okrog 20 vsako popoldne) – pripadniki katoliške, evangelijske in adventistične Cerkve – že četrto leto pridružili velikemu svetopisemskemu maratonu v Ljubljani. Na pobudo župnika se je odpravila brata Svetopisemsko pismo v Ljubljano tudi skupina bralcev iz Kočevja.

Poleg branja smo poslušalci radia Univox lahko v tem tednu vsako popoldne poslušali po eno zgodbo iz Svetega pisma, ki sta jo prebirala kočevski župnik g. Štih in pastor evangelijske cerkve g. Mrvič.

MSM smo zaključili v ponedeljek, 20. 10. 2014 zvečer, z zanimivim predavanjem dr. Zmaga Godine, pastora adventistične cerkve. Razmišljal je o tem, kaj nam želi povedati Gospod z besedami, ki so bile naslov letošnjega svetopisemskega maratona: "Učite se od mene". ■

Slavka Janša

Pedagogi iz Ljutomera sooblikovali sv. mašo na Slomškovo nedeljo

Na Slomškovo nedeljo, 28. 9. 2014, smo pedagogi iz OS Ljutomer tradicionalno sooblikovali sv. mašo, ki jo je vodil domači župnik. Slovesnost so polepšali pevci mešanega in otroškega pevskega zbora. Maša je bila zelo lepo obiskana in doživeta. Sledilo je prijetno druženje ob kavi v župnišču. ■

Milena Rakuša

Gogalov dan

“Osnovni smisel pedagoško-oblikovalnega dela vidim v tem, da bi mlad človek ne bil notranje razbit in razcepljen človek, da bi ne bil poln nasprotij, katerih rešitve niti ne išče niti ne najde, temveč da bi bil v sebi enovit, urejen, usklajen, harmoničen, umirjen in ustaljen, iz enega zgrajen človek, ki ima zato tudi svoj enovit stil doživljanja, ocenjevanja, odločanja in praktičnega življenjskega ravnanja.” (Gogala, 2005: 329)

V slovenski pedagoški misli je Karel Ozvald razvijal koncept kulturne

Foto: arhiv DKPS

pedagogike, njegov naslednik, Stanko Gogala (1911–1987), pa osebno pedagoško. Njegov pogled na človeka in na vzgojno izobraževalno delo je še vedno ali ponovno vir navdiha.

Strokovni svet DKPS je zato 11. 10. 2014 v Rakovem Škocjanu organiziral srečanje strokovnega sveta DKPS, upravnega odbora, bodočih pedagogov in povabljenih gostov, ki so odlični poznavalci zapuščine profesorja Stanka Gogale.

Simona Knavs je predstavila diplomsko delo, v katerem je preučevala misli in delo prof. dr. Stanka Gogale. Kot drugi univerzitetni profesor pedagogike na Univerzi v Ljubljani je vse od leta 1924 do upokojitve leta 1967 objavil več kot 200 strokovnih del. Ponatise njegovih besedil in razprave o njegovem delu so objavljene v 5. št. *Sodobne pedagogike* (2000) in v *Izbranih spisih* (2005).

Dr. Robi Kroflič je povedal, da so ob stoti obletnici Gogalovega rojstva iskali odgovor na vprašanje, kako opredeliti teoretsko usmeritev njegove pedagogike. Opredelili so jo za osebno pedagoško. Pri tem so naleteli na vrsto vplivov na Gogalovo misel: ideje duhoslovne pedagogike, Vebrova filozofija in psihologija, krščanska idejna opredelitev in personalistični tokovi, filozofija življenja in fenomenološka metodologija, elementi reformske pedagogike, pa tudi opredelitev za humanistične vrednote. Hkrati se je že takrat izkazalo, da je njegova pedagogika močno osebno obarvana celota, ki jo težko v celoti izvedemo na enega od omenjenih teoretskih tokov. Pri Gogali je izstopala osebna metoda. Gogalov osrednji pedagoški koncept je doživetje, za kar mora okolje pripraviti pedagoga.

Dela Stanka Gogale se lepo berejo, saj ima lep jezik. Ker sodobno vzgojno delo v šolah potrebuje celostni vzgojni koncept, je prav, da tega iščemo v pedagoški tradiciji. Misel in delo Stanka Gogale sta aktualna še danes in sta lahko v pomoč pri iskanju vzgojnega koncepta. ■

Albin Vrabič in Silvo Šinkovec

Pogovorni večer o skrbi za oblikovanje in promocijo talentov

V četrtek, 25. 9. 2014, smo člani OS Ljubljana v okviru Socialnega tedna pripravili večer z naslovom *Skrb za oblikovanje in promocijo talentov*. Gostja je bila Urška Grmek.

Letošnje geslo Socialnega tedna je bilo *Skoči ven!* V pravem pomenu besede smo skočili ven.

Skok nam je omogočila predavateljica s predstavitvijo svojega in mednarodnega družabnega omrežja Awesomi. Omrežje omogoča osebno in organizirano skrb za oblikovanje in promocijo talentov z vidika iskanja zaposlitve in svojega mesta in prostora v življenju. Moto tega socialnega omrežja je: "Vse kar delamo s srcem, nam pomaga doseči zvezde." ■

Helena Kregar

Utrinki iz OS Ljubljana Festival Lupa

Letošnje mesto udejstvovanja DKPS na festivalu Lupa, 18. 9. 2014 v Ljubljani, je bilo nad našo rečno lepoto na Tromostovju, kjer smo mimoidočim zastavljali nagradno vprašanje, kaj menijo o vzgoji za veselje. Tu je nekaj odgovorov:

“Vzgojitelji in učitelji naj vzpodbujajo čudenje nad lepoto našega sveta.”

“Delaj s srcem in bodi iskren.”

“Zavedanje, da smo starši angeli varuhi svojih otrok.”

“En lep nasmeh zjutraj in veliko lepih besed pozornosti in razumevanja čez cel dan.”

“Veliko prijaznosti, tolerance in pogovora.”

“Ljubezen, iskrena ljubezen do so-človeka, starega in mladega sta čisto zastoj.”

“Dobra volja je najbolja.”

Nobena zakonodaja ne more nadomestiti etike

Vtorek, 21. 10. 2014, je bil v Cankarjevem domu celodnevni posvet o svetovnem etosu in celostni pedagogiki. Na posvetu sem bila le par popoldanskih uric, vendar me je osrečil že naslov. “Sedaj pa bo!” sem se veselila. Našli smo pot iz krize. Etika bo pred zakonodajo in učitelj se bo posvečal poučevanju in delu z mladino in ne bo obupoval pod težo administracije. ■

Magdalena Jarc

Srečanje Eden proti vsem

Včetrtek, 23. 10. 2014, smo v OS Ljubljana pripravili tradicionalno srečanje s Slomškoviimi nagrajenci. Dr. Miroslav Gomboc je žal moral zaradi boleznih obisk preložiti in gost večera sem bila le jaz.

Pogovor je vodil p. Silvo Šinkovec. Podoživeli smo sončno in veselja polno predavanje Slavka Rebca, vsebinsko bogat nagovor direktorja ZRSS mag. Vinka Logaja, prisrčno predstavitev župnije Ponikva s strani Blažeja in Nežice in prelep glasbeni del kulturne prireditve.

V drugem delu večera sem imela možnost spregovoriti o svojem delu, življenju in pogledih na društvo, šolo in na vse, kar me veseli, osrečuje, seveda tudi na poklonjeno Slomškovo priznanje. Vsem, ki ste sooblikovali ta večer, se zahvaljujem, vse ostale člane in bralce pa vabim na naše naslednje Slomškove večere. ■

Helena Kregar

Molitev za domovino

Vsako prvo soboto v mesecu na grobu Alojzija Šuštarja v ljubljanski stolnici molimo za domovino. Sv. maša ob 16.00 daruje p. Silvo Šinkovec. Prihodnji datumi: **3. januar, 7. februar, 7. marec 2015.**

Maša za potrebe vzgoje

Sv. maša za potrebe vzgoje je tretji četrtek v mesecu ob 19.00 v Marijini kapeli pri sv. Jožefu in Ljubljani. Daruje jo p. Silvo Šinkovec, duhovni asistent DKPS. Prihodnja datuma: 22. januar 2015 (po sv. maši skupščina OS Ljubljana), 22. marec 2015.

Letna skupščina DKPS

Letna skupščina DKPS bo v soboto, 14. marca 2015. Dodatne informacije bodo objavljene na spletni strani <http://www.dkps.si>.

OS Trebnje

Vabljeni na predavanje msgr. Slavka Rebca Klic veselja naj osreči, ki bo v Baragovi dvorani v Trebnjem v četrtek, 11. 12. 2014 ob 19.00.

Seminarji 2014/15 za osebno in strokovno rast Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja

Pomen in znaki visokega in nizkega samospoštovanja, razvoj samospoštovanja, možnosti za pridobivanje novih pozitivnih izkušenj. Seminar daje vključuje vaje tudi za osebni razvoj.

Obseg: Vikend izvedba, 16 ur

Udeleženci: pedagoški delavci, starši in drugi

Izvedba: Ljubljana, 23.–25. 1. 2015, prijave: do 14. 1. 2015

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Osebni dnevnik

Seminar pomaga ozavestiti pretekle življenjske izkušnje in jih povezati v smiselno celoto. To deluje terapevtsko in prebujata ustvarjalnost. Udeleženci se naučijo uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebne rasti.

Obseg: v dveh delih (dva vikenda); 2 x 16 ur.

Udeleženci: pedagoški delavci, starši in drugi

Izvedba: Ljubljana:

1. del: 20.–22. 3. 2015

2. del: 17.–19. 4. 2015

Prijave: do 11. 3. 2015

Vodi: mag. Silvo Šinkovec s sodelavci

Ustvarjalno reševanje težav in nenasilno sporazumevanje

Seminar temelji na primerih udeležencev. Skupaj bomo interaktivno raziskovali naše sporazumevanje in konfliktno vzorce, jih ozaveštili in razumeli. To je prvi korak k večjemu občutku svobode in odgovornosti.

Obseg: 16 ur

Udeleženci: pedagoški, socialni in zdravstveni delavci, starši in drugi; največ 8 oseb v skupini

Izvedbi:

I. izvedba: Ljubljana, 16. in 17. 1. 2015, prijave do: 7. 1. 2015 oz. do zapolnitve mest

II. izvedba: Maribor, 30. in 31. 1. 2015, prijave do: 21. 1. 2015 oz. do zapolnitve mest

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Pet ran duše

Udeleženci razmišljajo o petih temeljnih notranjih ranah, ki jih vsak prinaša iz primarne družine in ki bistveno vplivajo na odnose z drugimi.

Obseg: 16 ur

Udeleženci: pedagoški delavci, starši in drugi; največ 10 oseb v skupini

Izvedba: Ljubljana, 6. in 7. 2. 2015, prijave do: 28. 1. 2015 oz. do zapolnitve mest

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Družinska konstelacija: pot sprave

Izberemo predstavnike za člane naše družine ter jih postavimo v prostor. S tem dobimo globlji uvid v svojo družino in družinske čustvene vozle. Lahko sodelujemo kot postavljalci družine ali kot opazovalci oz. predstavniki družinskih članov.

Obseg: 16 ur

Udeleženci: pedagoški delavci, starši in drugi; največ 6 postavljalcev v skupini, ostalih udeležencev neomejeno

Izvedba: Ljubljana, 13. in 14. 3. 2015, prijave do: 4. 3. 2015 oz. do zapolnitve mest

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Učinkovito nastopanje v javnosti, začetni seminar

Osnovna načela učinkovitega govornega nastopanja, pridobivanje sposobnosti za smiselno izražanje in učinkovito predstavljanje svojih misli, oblikovanje prepričljivega in učinkovitega stila govora, vzpostavljanje stika s skupino ter ozaveščanje besednih in nebesednih spremljevalcev govornenja.

Obseg: 8 ur

Udeleženci: pedagoški delavci, starši in drugi; največ 15 oseb v skupini

Izvedba: Ljubljana, 31. 1. 2015, prijave: do 21. 1. 2015

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Učinkovito nastopanje v javnosti, nadaljevalni seminar

Nadgrajujemo že usvojene elemente govorne prepričljivosti v različnih govornih položajih, prepoznavamo zunanja in notranja sredstva prepričevanja, se usposabljammo za spretno argumentiranje ter ob upoštevanju osnovnih slogovnih načel spodbujamo razvijanje lastnega stila.

Obseg: 8 ur

Udeleženci: pedagoški delavci, starši in drugi; največ 15 oseb v skupini

Izvedba: Ljubljana, 7. 3. 2015, prijave: do 25. 2. 2015

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Učinkovito in prepričljivo govorno nastopanje

Osnovna načela učinkovitega govornega nastopanja, osredotočanje na smiselno izražanje in učinkovito predstavljanje svojih misli, nadgrajevanje že usvojenih elementov govorne prepričljivosti v različnih govornih položajih, usposabljanje za spretno argumentiranje in oblikovanje prepričljivega stila govorenja. Za pedagoške delavce, ki nastopajo na srečanjih s starši, na konferencah, na različnih prireditvah.

Obseg: 8 ur; po dogovoru lahko tudi samo 2-urno predavanje

Izvedba: organizirano za učiteljske zbornice (po dogovoru)

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Tečaj računalništva

Vsebina je prirejena po učnem načrtu Syllabus 4.0, ki je osnova tečajev za pridobitev certifikata ECDL (evropsko računalniško spričevalo). Po dogovoru izvajamo različne tečaje: začetni in nadaljevalni tečaj (delo z računalnikom, delo v programu Microsoft Word, uporaba spleta in zaščita, uporaba elektronske pošte) ter posamezne delavnice: delo v programu Microsoft Excel, delo s fotografijami, delo v programu Microsoft PowerPoint.

Vodi: Klemen Jevnikar

Kratke delavnice za otroke in odrasle

Delavnice so dolge 2, 4 ali 6 pedagoških ur. Izvajamo jih po dogovoru. Skupaj se dogovorimo za lokacijo, termin in ceno.

Pot do rešitve

Spore in težave spremenimo v ustvarjalne priložnosti za osebno rast in rast skupnosti. Soočimo se s težavami, povezanimi z odnosi v šoli, v družini, na delovnem mestu ali drugje.

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Pot do razumevanja

Spoznali bomo štiri sestavne dele nenasilnega sporazumevanja po Marshallu Rosenbergu: opazujemo brez ocenjevanja, zavemo se čustev, prepoznamo svoje potrebe, izrazimo svoje prošnje.

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Pot do spremembe

Na življenjsko pot bomo pogledali na nov način, ob zavedanju najbolj temeljnih notranjih ran, ki jih prinašamo iz primarne družine in ki bistveno vplivajo na odnose z drugimi.

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Pot sprave in miru v družini

Dobiti globlji uvid v svojo družino in družinske čustvene vozle. Spoznamo korake do sprave in posebno metodo postavitve družine, ki nam pomaga pri razreševanju družinskih konfliktov.

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Prostor kot element učnega procesa

Teoretično in praktično spoznamo, kako soustvarjati prostor, ki bo kar najboljše podpiral dialog.

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Ambasadorji varnega e-vedenja

Udeleženci se izobrazijo ali razmišljajo o varni uporabi računalnika, spleta in drugih elektronskih medijev. Zavedajo se koristi in nevarnosti e-medijev ter o tem ozaveščajo okolice.

Vodi: Klemen Jevnikar

Slovenski pedagogi

Poglabljanje pedagoškega znanja s spoznavanjem slovenskih pedagogov, ki so se zavzemali za dostojanstvo mladih, za ljubezen do domovine in za oblikovanje moderne pedagoške teorije in prakse. Predstavili bomo Antona Martina Slomška in Franca Pedička.

Vodi: Jože Mlakar

Duhovnost in telo

Sodobne pedagoške in psihološke znanosti vse bolj prepoznavajo pozitivne učinke duhovnosti. Duhovnost, ki najde stik s telesom ter se pusti

izkusiti in utelesiti, podpira procese integracije v smislu osebnostne rasti in oblikovanja varnih in stabilnih skupnosti, hkrati pa telo in skupnost odpira za nova (presežna) spoznanja.

Vodi: dr. Stanko Gerjolj

Slomšek in naravoslovje

Slomšek se je zavedal, da je teoretično poznavanje fizikalnih zakonitosti pomembno za oblikovanje človeka. Tudi mi skušajmo mladim približati naravoslovje in jih vzgajati, da bodo razmišljali s svojo glavo.

Vodi: Boris Kham

Vesolje – uganka ali skrivnost?

Kako pri poučevanju naravoslovja spodbujati k odkrivanju presežnega, kar pri učencih spodbuja opazovanje, čudenje in razmišljanje o Življenju.

Vodi: Boris Kham

Informacije in prijave:

DKPS

Ulica Janeza Pavla II. 13

1000 Ljubljana

01/43 83 987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Seminarje po dogovoru izvajamo tudi za učiteljske zbornice in zaključene skupine.

*Blagoslovljen božič,
čestitke ob dnevu
samostojnosti in
enotnosti
ter
srečno novo leto
2015!*

uredništvo
revije Vzgoja

In the 64th issue of the *Vzgoja* magazine we write about the ethical aspect of the work of the late President of the Slovenian Academy of Sciences and Arts (SASA), Dr. Jože Trontelj. The first article was written by his wife, Tatjana Trontelj, who was his co-worker the entire time. She describes him as modest, simple, honest and hard-working man, who liked to help wherever he could. The text by Drago Jančar highlights Trontelj's benevolence in the understanding of ethical issues; he respected life in all its greatness from the conception to the death. Tadej Bajd writes about the five and half years of Trontelj's presidency of the SASA and his commitment to ethics in all areas – in medicine, education, research, ecology, his striving for national reconciliation and in other fields. Andrej Jemec writes about Trontelj's courage; he lived what he advocated. This was reflected in his work and attitude towards other people, in his respect towards his interlocutors, even though their opinions were completely contradictory. Janek Musek writes about the Jože Trontelj Institute for Ethics and Values; as the president of the SASA, Dr. Trontelj personally and professionally called for the establishment of the Institute for Ethics and Values; it was therefore named after him after his death. Laurence Lwoff writes about the initiative of the Council of Europe to develop an educational tool for teachers who work with young people. Magdalena Jarc writes about what Dr. Trontelj often emphasized, namely that the first years of life are the most important for education in the emotional, cognitive, and personal areas. Tone Žakelj, a member of the Commission for Medical Ethics, writes about the fact that Dr. Trontelj was practically the only one who reported about research proposals and assessed their ethical suitability. Boštjan Žekš writes about a case when a conflict arose regarding an important award being given to someone burdened by an immoral act. Dr. Trontelj was able to react respectfully and ethically in this case, too. Ljudmila Bokal adds her views and memories of how much Dr. Trontelj loved his home environment and local people. This can be called ethics towards home environment; he liked to act in his environment, he was not on bad terms with anyone, he worked for the good in the professional and personal field, and strived for a nice language, too. In *Our Interview* Peter Rožič talked with American inventors Richard and Joseph Fuisz; they are Slovenian by birth, and authors of more than 200 patents worldwide, each in their own field.

For the *World Ethos* section Špela Čekada Zorn and Andreja Dobnikar prepared a review of the implementation of the ten workshops they presented in five consecutive numbers of the *Vzgoja*. We also publish a poster of the golden rule, which is common to all six major religions and says you should not treat others in ways you would not like to be treated. In *Teachers* section Vanja Kiswarday writes about adapting learning environment to children with special needs. Simona Knavs has prepared the second part in the cycle about the educator Stanko Gogala; she writes about the fact that for Gogala the educational goal was humanity.

In *Spiritual Experience* we publish a few thoughts of Pope Francis about the effort for the weak, as well as a poem by fr. Vladimir Kos *Za rože za imenom mačehe* (For flowers called pansies).

In *Class teachers and the Educational Plan* Marija Horvat reflects that constant changes in the educational system are no good; they need to grow roots in order to bear the fruit. In the article *From Life in School* we asked experts how a teacher should act in December, the time of giving and receiving gifts, when children are in distress, because some get a lot of gifts, while others do not.

In *Parents* section Matej Žist writes about listening; a skill we believe to master well; but in reality this is not always true. He also suggests some ways to improve it. Lidija Šket Kamenshek, on the other hand, has written a tale about a little Christmas tree, which does not want to go back to the attic after the holidays.

In *Fields of Education* Milček Komelj presents a painting by Fortunat Bergant *St. Bolfenk with a Sick Man*. Franci M. Kolenc presents Reading papers, which help children who have difficulties in learning how to read and write.

In *Voluntary Work* section Alenka Zupan has described her experience of working in the programme *Človek za druge* (Man for Others); she started as a volunteer, and is now a mentor.

In the section *Experience* Silvo Šinkovec presents the programme *Awesomi*, which is going to start in Chile; its initiator is a Slovene.

Written by: Erika Ašič

Translated by: Tanja Volk

Ljudmila (Milka) Bokal, prof., je sodelavka *Inštituta za slovenski jezik Frana Ramoviša, ZRC SAZU*; je soavtorica več slovarjev za različna področja.

Špela Čekada Zorn, mag. migracij in medkulturnih odnosov, je prof. slov. jezika in zgod., na *OŠ Brezovica* pri Ljubljani poučuje tudi domovinsko vzgojo ter etiko. Sodeluje v različnih projektih.

Andreja Dobnikar, prof. slov. jezika in zgod., na *OŠ Brezovica* pri Ljubljani poučuje slovenščino, zgodovino, državljanstvo in domovinsko vzgojo ter etiko. Sodeluje v različnih projektih, ki spodbujajo medkulturni dialog.

Marija Horvat, mag. pedagogike in andragogike, je ravnateljica na *OŠ Črenšovci*. Vodila je številne razvojne projekte. Skupaj s sodelavci organizira mednarodni simpozij o razvoju avtonomije na šoli.

Drago Jančar, pisatelj, dramatik in esejist, je urednik in tajnik pri *Slovenski matici*. Za svoje delo je prejel vrsto nagrad, med drugim tudi Prešernovo nagrado za življenjsko delo (1993).

Magdalena Jarc, prof. ang. in fr., upokojena, poučevala je na *OŠ Poljana*, je prizadevna članica *Društva katoliških pedagogov Slovenije*.

Andrej Jemec, akademski slikar, je upokojeni redni profesor za risanje in slikanje na *Akademiji za likovno umetnost* v Ljubljani. Je član SAZU, svoja dela je razstavljal doma in v tujini. Prejel je tudi Prešernovo nagrado za življenjsko delo (1994).

Vanja Kiswarday je dr. defektologije. Na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem* poučuje bodoče vzgojitelje, razredne učitelje in inkluzivne pedagoge. Je tutorica za študente s posebnimi potrebami.

Simona Knavs, univ. dipl. pedagoginja in prof. teologije, je zaposlena v *Centru RS za poklicno izobraževanje*, ukvarja se pretežno s področjem zagotavljanja kakovosti v poklicnem in strokovnem izobraževanju.

Franci M. Kolenc, dr. znanosti, prof. defektologije, upokojen, bil je vodja področne skupine za VIZ OPP, višji svetovalec na *Zavodu RS za šolstvo*.

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je izredni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

Vladimir Kos, DJ, dr., pesnik in filozof, misijonar na Japonskem, kjer je tudi profesor filozofije. Izdal je več pesniških zbirk.

Janek Musek, prof., dr., je redni profesor za občo psihologijo na *Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani*. Raziskuje in predava na področju osebnosti, vrednot, etičnih standardov, kognitivne psihologije, psihičnega blagostanja in zdravja ter razvoja in oblikovanja stabilne družbe prihodnosti. Doma in v tujini je objavil več kot 500 besedil, od tega nad 100 znanstvenih člankov, 49 knjig, učbenikov oz. znanstvenih monografij.

Laurence Lwoff, dr. molekularne biologije, je sekretarka *Odbora za bioetiko* pri *Svetu Evrope*, za področje človekovih pravic.

Peter Rožič, DJ, je podoktorski raziskovalec in predavatelj politologije in politične filozofije na jezuitski univerzi *Santa Clara* v Kaliforniji.

Silvo Šinkovec, DJ, mag. psih., defektolog in teolog, ima izkušnje s svetovalnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervizor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent *DKPS*.

Lidija Šket Kamenshek, mag. znanosti, aktivna je na področju dela z otroki in mladostniki z ADHD, starši in učitelji. Raziskuje, piše in priporoča pravljice ter je mati treh otrok.

Tatjana Trontelj, višja fizioterapevtka, do upokojitve je bila zaposlena kot nefrofiziološka asistentka na *Inštitutu za klinično nefrofiziologijo* na *Univerzitetnem kliničnem centru* v Ljubljani. Vsa službena leta je bila strokovna sodelavka soproga prof. dr. Jožeta Trontlja.

Alenka Zupan je prof. angleščine in sociologije.

Tone Žakelj, absolvent medicine, je strokovni sodelavec na *Inštitutu za klinično nefrofiziologijo Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana*. Od leta 1983 je bil sodelavec pokojnega prof. Trontlja v državni *Komisiji za medicinsko etiko*. Je lektor in/ali tehnični urednik vrste medicinskih besedil in publikacij.

Boštjan Žekš, dr. fizike, predaval je na več fakultetah pri nas in v tujini. Bil je predsednik SAZU, sedaj je svetovalec predsednika RS.

Matej Žist, prof. slov., poučuje na *OŠ Jurija Vege Moravče*. Ima izkušnje s poučevanjem odraslih, je lektor, član različnih komisij na državni ravni ter avtor in recenzent osnovnošolskih gradiv za področje slovenščine.

Letno kazalo 2014

Priimek in ime	Naslov	Rubrika	Št.	Stran
Ašič, Erika	Nova osnovna šola in nov vrtec	Vzgojna področja	63	39-40
Ašič, Erika	Na odločitve vplivajo prepričanja, čustva in vrednote	Naš pogovor	62	18-20
Ašič, Erika	Mednarodni kongres SIESC 2014	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	3
	Želela sem delati odgovorno in pošteno kot sta me učila starša, pogovor z go. Slavko Janša	Naš pogovor	63	18-20
Bajd, Tadej	Akademik Jože Trontelj kot predsednik SAZU	V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja	64	7-9
Balu, Nicole	Raziskujmo svoj notranji svet	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	15
Bednjički Rošer, Barbara	Naravoslovne dejavnosti z najmlajšimi	Izkušnje	62	44-46
Bokal, Ljudmila	Svoje rojake je imenoval sosedo	V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja	64	19-20
Calais, Yves	O umetnostni vzgoji v javni šoli	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	13
Capuder, Andrej	Ta žilica je v nas samih	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	8
Čehner, Marija	Duhovna dimenzija odnosov v procesu umiranja	Prostovoljno delo	61	47
Cerar, Miro	Pravo potrebuje etiko	V žarišču: Pravo in prav	62	5-6
Čekada Zorn, Špela, Andreja Dobnikar	Delavnica o pravičnosti	Svetovni etos v šoli	61	25-28
Čekada Zorn, Špela, Andreja Dobnikar	Delavnica o resnicoljubnosti	Svetovni etos v šoli	62	25-28
Čekada Zorn, Špela, Andreja Dobnikar	Delavnica o zvestobi in pripadnosti	Svetovni etos v šoli	63	25-28
Čekada Zorn, Špela, Andreja Dobnikar	Vzgoja za etične vrednote v praksi	Svetovni etos v šoli	64	25, 28
Čurin, Sandi	Trgovina z ljudmi kot novodobno suženjstvo	V žarišču: Trgovina z ljudmi	61	5-7
Čurin, Sandi	Trgovina z ljudmi – večplasten problem	V žarišču: Trgovina z ljudmi	61	8-9
Dobovšek, Bojan, Damijan Roškarič	Problematika preiskovanja trgovine z ljudmi v Sloveniji	V žarišču: Trgovina z ljudmi	61	10-12
Evert, Jason	Resnica in svoboda	Starši	61	37-38
Fojkar Zupančič, Helena	Glasba in vzgoja	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	4
Globokar, Roman	Človeškega življenja se nikoli ne sme popredmetiti	V žarišču: Trgovina z ljudmi	61	3-4
Golc, Lidija	Z nočne omarice v razred	Biti vzgojitelj	61	29-31
Golc, Lidija	Čisto rahel in stalen potres	Duhovna izkušnja	62	29
Gombač, Sabina	Etični in pravni vidik v psihoterapiji	V žarišču: Pravo in prav	62	12-13
Horvat, Marija	Ustvarjati bolj življenjske pogoje dela v šoli	Razredništvo in vzgojni načrt	64	36
Iz življenja v šoli	Samopodoba razreda	Razredništvo in vzgojni načrt	61	36
Iz življenja v šoli	Počitnice	Razredništvo in vzgojni načrt	62	32
Iz življenja v šoli	Vsak začetek je nov izziv	Razredništvo in vzgojni načrt	63	31
Iz življenja v šoli	Obdarovanje	Razredništvo in vzgojni načrt	64	37
Jančar, Drago	Trontljeva etika	V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja	64	5-6
Jarc, Magdalena	Najpomembnejša so prva leta	V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja	64	14-15
Jemec, Andrej	Pogum akademika dr. Jožeta Trontlja	V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja	64	10
Kernel, Leon	Kradejo nam ljubezen	Duhovna izkušnja	63	30-31
Kiswarday, Vanja	Inkluzija kot priložnost	Vzgojna področja	61	45-46
Kiswarday, Vanja	Inkluzija je odnos sprejemanja in ljubezni do življenja	Biti vzgojitelj	62	21-22
Kiswarday, Vanja	Ustvarjanje inkluzivnega učnega okolja	Biti vzgojitelj	63	21-23
Kiswarday, Vanja	Prilagajanje učnega prostora otrokom s posebnimi potrebami	Biti vzgojitelj	64	29-31
Knavs, Simona	Razumevanje Gogalove osebnostne pedagogike	Biti vzgojitelj	63	24, 29
Knavs, Simona	Vzgojni cilj je človeškost	Biti vzgojitelj	64	32-33
Kolenec, Franci M.	Bralni lističi	Vzgojna področja	64	43
Komelj, Milček	Dežela večnega poletja in srečnih sanj	Vzgojna področja	61	40-41
Komelj, Milček	Brezprizivni red in nebogljeni človek	Vzgojna področja	62	36-37
Komelj, Milček	V večnost zazrti angelski pogled	Vzgojna področja	63	37-38

Komelj, Milček	Slikarjevo izpričevanje človeškosti	Vzgojna področja	64	41-42
Kos, Vladimir	Čisto mamin poljub	Duhovna izkušnja	61	24
Kos, Vladimir	Za rože z imenom mačehe	Duhovna izkušnja	64	35
Kozina, Ivana	Trgovanje z otroki	V žarišču: Trgovina z ljudmi	61	15-16
Kraljić, Suzana	Nenavadna duševna motnja	Vzgojna področja	63	41-42
Lampe, Jana	Z delom do dostojnega življenja	Razredništvo in vzgojni načrt	63	33-34
Lwoff, Laurence	Učni pripomoček v biotiki: pobuda Sveta Evrope	V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja	64	13
Mallmann, Silke-Andrea	Psihološki učinki spolnega izkoriščanja žensk	V žarišču: Trgovina z ljudmi	61	12-14
Medveš, Zdenko	O pravu in etiki v šoli	V žarišču: Pravo in prav	62	10
Mekinc, Janez, Katarina	Spolno izkoriščanje otrok v turizmu	V žarišču: Trgovina z ljudmi	61	17-18
Mušič				
Mlakar Jože	Utrujenost – velika napaka	Biti vzgojitelj	62	23-24
Mlakar, Tilen	Animator in njegova celostna rast	Prostovoljno delo	62	42-43
Mramor, Majda	Zlata pravila vzgajanja	Starši	62	33-35
Musek, Janek	Prihodnost Evropskega ogrodja etike in vrednot	V žarišču: Pravo in prav	62	7-8
Musek, Janek	Jože Trontelj: etika in vrednote za prihodnost	V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja	64	11-12
Novak, Bogomir	Vzgoja v javni osnovni šoli	Razredništvo in vzgojni načrt	61	32-35
Nussdorfer, Vlasta	Etičnost politikov	V žarišču: Pravo in prav	62	14-15
Oberski, Sašo	Vključevanje ljudskih pevcev v otrokovo učenje ljudskih pesmi	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	16-17
Ozimek, Jana	Pomen doživljanja v sodobni šoli	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	8-9
Pahor, Špela	O pomenu pripovedovanja pravljic	Razredništvo in vzgojni načrt	62	30-31
Papež Francišek	Molimo za vse otroke, ki od staršev prejemajo umazan kruh	Duhovna izkušnja	61	23-24
Papež Francišek	Pohlep uničuje medosebne odnose	Duhovna izkušnja	62	29
Papež Francišek	Zavzemanje za slabotne	Duhovna izkušnja	64	34-35
Pavliha, Marko	O (j)etičnosti politikov	V žarišču: Pravo in prav	62	16-17
Petelin, Irena	Ob obletnici	Starši	63	35
Petelin, Irena	Sprehod	Starši	63	36
Podjed, Irena	Darilo Življenja življenju	Prostovoljno delo	63	43-44
Premrl, Marta	Mihaela	Starši	61	38-39
Ramovš, Jože	Etičnost in duhovnost	V žarišču: Pravo in prav	62	9-11
Rank, Wolfgang	Kaj zares lahko dosežemo v povprečnem razredu?	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	12
Rožič, Peter	V resnici smo vsi izumitelji, pogovor z Richardom in Josephom Fuiszem	Naš pogovor	64	21-24
Rupnik, Marko Ivan	Vzgojna moč umetnosti	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	5
Stenko Primožič, Nina	Bodi pozoren. Bodi previden.	V žarišču: Trgovina z ljudmi	61	19-20
Stenko Primožič, Nina	Graditi most zaupanja in spoštovanja	Razredništvo in vzgojni načrt	63	32-33
Šifrer, Tina	Branje: ne s prisilo, ampak s psom	Izkušnje	63	44-45
Šink, Jurij	Dualni sistem	Vzgojna področja	62	40-41
Šinkovec, Silvo	Človekovo dostojanstvo	Uvodnik	61	1
Šinkovec, Silvo	Za pristop, ki vidi dlje od dolžine volilnega cikla; pogovor z dr. Janezom Potočnikom	Naš pogovor	61	21-23
Šinkovec, Silvo	Upanje opogumlja	Uvodnik	62	1
Šinkovec, Silvo	Človek je simbolno bitje	Uvodnik	63	1
Šinkovec, Silvo	Delavnica: Barva ljubezni	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	6-7
Šinkovec, Silvo	Platon o muzični vzgoji	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	10-11
Šinkovec, Silvo	Obzorje razmišljanja	Uvodnik	64	1
Šinkovec, Silvo	Znanje in izobrazba bi morala biti dostopna vsakomur	Izkušnje	64	45-46
Šket Kamenšek, Lidija	Jelkica noče na podstrešje	Starši	64	40
Trontelj, Jože	Ob odprtju razstave Marlenke Stupica	Vzgojna področja	61	42
Trontelj, Tatjana	Dr. Jože Trontelj skozi oči soproge in dolgoletne strokovne sodelavke	V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja	64	3-4
Truhlar, Vladimir	Prabeseda	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	9
Truhlar, Vladimir	Poletje ob morju	V žarišču: Umetnost, duhovnost in vzgoja	63	14
Türk, Nuša	Gozdna pedagogika	Izkušnje	61	48-49
Valdes, Irena	Likovni razvoj šolarja	Vzgojna področja	61	43-45
Valdes, Irena	Likovni razvoj mladostnika	Vzgojna področja	62	38-39
Zupan, Alenka	Prostovoljno delo te pozlati	Prostovoljno delo	64	44
Žakelj, Tone	Slaba znanost – najpogostejša etična težava raziskovalnih nalog	V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja	64	16-17
Žalec, Bojan	Dialoška mentaliteta kot pogoj vladavine prava	V žarišču: Pravo in prav	62	3-4
Žekš, Boštjan	Jože je imel prav	V žarišču: Etična misel dr. Jožeta Trontlja	64	18
Žist, Matej	Prezrta večšina poslušanja	Starši	64	38-39

Fortunat Bergant: Sveti Volbenk z bolnikom, 1766

Olje na platnu, 230 x 152 cm, Cerknica, župnišče

Foto: Marjan Smerke